

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Συναισθηματική Νοημοσύνη & Αυτοεκτίμηση ατόμων με
σοβαρά προβλήματα όρασης**

ΛΕΙΒΑΔΙΤΟΥ ΣΟΦΙΑ
A.M. 1325

ΜΕΛΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ:

1. Αργυρόπουλος Βασίλειος (Επιβλέπων)

Αναπληρωτής Καθηγητής / Παιδαγωγικό Τμήμα Ειδικής Αγωγής / Πανεπιστήμιο
Θεσσαλίας

2. Νικολαράζη Μάγδα

Αναπληρώτρια Καθηγήτρια / Παιδαγωγικό Τμήμα Ειδικής Αγωγής / Πανεπιστήμιο
Θεσσαλίας

3. Νησιώτου Ιουλία

Επίκουρη Καθηγήτρια / Παιδαγωγικό Τμήμα Ειδικής Αγωγής / Πανεπιστήμιο
Θεσσαλίας

ΒΟΛΟΣ 2018

Βαθμολογία	Αριθμητικά	
	Ολογράφως	

«Υπεύθυνη Δήλωση μη λογοκλοπής και ανάληψης προσωπικής ευθύνης»

Με πλήρη επίγνωση των συνεπειών του νόμου περί πνευματικών δικαιωμάτων, και γνωρίζοντας τις συνέπειες της λογοκλοπής, δηλώνω υπεύθυνα και ενυπογράφως ότι η παρούσα εργασία με τίτλο "Συναισθηματική Νοημοσύνη & Αυτοεκτίμηση ατόμων με σοβαρά προβλήματα όρασης" αποτελεί προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας και όλες οι πηγές από τις οποίες χρησιμοποίησα δεδομένα, ιδέες, φράσεις, προτάσεις ή λέξεις, είτε επακριβώς (όπως υπάρχουν στο πρωτότυπο ή μεταφρασμένες) είτε με παράφραση, έχουν δηλωθεί κατάλληλα και ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή και η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα των βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή. Αναλαμβάνω πλήρως, ατομικά και προσωπικά, όλες τις νομικές και διοικητικές συνέπειες που δύναται να προκύψουν στην περίπτωση κατά την οποία αποδειχθεί, διαχρονικά, ότι η εργασία αυτή ή τμήμα της δεν μου ανήκει διότι είναι προϊόν λογοκλοπής.

Η ΔΗΛΟΥΣΑ

ΛΕΙΒΑΔΙΤΟΥ ΣΟΦΙΑ

19/9/2018

Περίληψη

Η παρούσα έρευνα έχει σκοπό να διερευνήσει για τους ενήλικες με σοβαρά προβλήματα όρασης: α) τη σχέση της συναισθηματικής τους νοημοσύνης με την αυτοεκτίμησή τους, β) την προβλεπτική σχέση ανάμεσα στη συναισθηματική νοημοσύνη και στην αυτοεκτίμηση των ατόμων αυτών και γ) τις διαφορές ανάμεσα στις ομάδες δημογραφικών/προσωπικών χαρακτηριστικών (φύλο, ηλικία, επίπεδο εκπαίδευσης, ολική ή μερική απώλεια όρασης, εγγενής ή επίκτητη απώλεια όρασης) αναφορικά με τα επίπεδα συναισθηματικής νοημοσύνης και αυτοεκτίμησης των ενηλίκων με αναπηρία όρασης. Συγκεκριμένα στην έρευνα συμμετείχαν 35 ενήλικες με αναπηρία όρασης. Μελετώντας τα αποτελέσματα της έρευνας αρχικά διαφαίνεται στατιστικώς σημαντική και θετική σχέση ανάμεσα στη συναισθηματική νοημοσύνη και στην αυτοεκτίμηση των ενηλίκων. Δευτερευόντως υπάρχει στατιστικώς σημαντική προβλεπτική σχέση ανάμεσα στις δύο έννοιες αμφίπλευρα. Επιπρόσθετα, δεν βρέθηκαν διαφορές στους μέσους όρους συναισθηματικής νοημοσύνης και αυτοεκτίμησης ανάμεσα στις ομάδες των ενηλίκων ως προς τα δημογραφικά/προσωπικά τους χαρακτηριστικά. Τέλος, τα αποτελέσματα συζητούνται με βάση την εφαρμογή και ενσωμάτωση τους σε προγράμματα διδασκαλίας και αναλυτικών προγραμμάτων.

Λέξεις κλειδιά:

συναισθηματική νοημοσύνη, αυτοεκτίμηση, προβλήματα όρασης.

Abstract

The purpose of the present study is to investigate: a) the relationship between emotional intelligence and self-esteem within the population of individuals with vision impairment, b) the existence of predictive factors regarding the variables of emotional intelligence and self-esteem within the population of individuals with vision impairment, and c) the relationship between personal characteristics of individuals with vision impairment in terms of their emotional intelligence and self-esteem. Thirty-five adults with vision impairments participated in this study. The results of the present study indicate a positive and statistically significant relationship between visually impaired adults' emotional intelligence and their self-esteem. Furthermore, the results show that emotional intelligence of adults with visual impairments can predict significantly their self-esteem and vice versa their self-esteem can predict their emotional intelligence. In addition, no differences between groups' mean scores of emotional intelligence and self-esteem were found. Finally, the results are discussed on the basis of instructions within educational settings and curricula.

Key words:

emotional intelligence, self-esteem, vision impairment.

Περιεχόμενα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	1
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	3
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	4
1. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ/ ΥΠΟΒΑΘΡΟ	6
1.1. Η έννοια της Συναισθηματικής Νοημοσύνης	6
1.1.1. Εξέλιξη της έννοιας της Συναισθηματικής Νοημοσύνης	6
1.1.2. Μοντέλα της Συναισθηματικής Νοημοσύνης	8
1.1.3. Βιβλιογραφική Επισκόπηση Συναισθηματικής Νοημοσύνης	9
1.2. Η έννοια της Αυτοεκτίμησης	12
1.2.1. Ορισμός της Αυτοεκτίμησης	12
1.2.2. Εξέλιξη της έννοιας της Αυτοεκτίμησης	14
1.2.3. Βιβλιογραφική Επισκόπηση Αυτοεκτίμησης	15
1.3. Συναισθηματική Νοημοσύνη & Αυτοεκτίμηση	18
1.3.1. Έρευνες σε τυπικά άτομα	18
1.3.2. Έρευνες σε άτομα με προβλήματα όρασης	20
2. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	21
2.1. Ερευνητικά Ερωτήματα	21
2.2. Σχεδιασμός της έρευνας	21
2.3. Δείγμα - Δειγματοληψία	22
2.4. Ερευνητικά εργαλεία - Ερωτηματολόγιο	23
2.4.1. Ερωτηματολόγιο Προσωπικών Στοιχείων	23
2.4.2. Κλίμακα μέτρησης Συναισθηματικής Νοημοσύνης Trait Emotional Intelligence Questionnaire - Short Form (TEIQue-SF)	23
2.4.3. Κλίμακα μέτρησης Αυτοεκτίμησης Self-Esteem Scale του Rosenberg	24
2.5. Μέθοδοι και τεχνικές ανάλυσης δεδομένων	25
2.5.1. Αναλύσεις που πραγματοποιήθηκαν ανά ερευνητικό ερώτημα	25
2.5.2. Επίπεδο Σημαντικότητας Έρευνας	27
2.6. Ζητήματα αξιοπιστίας, εγκυρότητας & δεοντολογίας	27
3. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	29
3.1. Περιγραφή Δείγματος	29

3.1.1 . Φύλο.....	30
3.1.2. Ηλικία.....	30
3.1.3. Επίπεδο εκπαίδευσης	31
3.1.4. Έκταση απώλειας όρασης	31
3.1.5 Απαρχή απώλειας όρασης.....	32
3.2. Περιγραφική Στατιστική	32
3.3. Επαγωγική Στατιστική.....	34
3.3.1. Συσχετίσεις.....	35
3.3.2. Αναλύσεις παλινδρόμησης.....	38
3.3.3. Διαφορές μέσων όρων.....	42
4. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ- ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ	55
5. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ: ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ - ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ - ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΈΡΕΥΝΑ.....	61
5.1. Προτάσεις	61
5.2. Περιορισμοί	63
5.3. Στόχοι για μελλοντική έρευνα.....	63
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	65
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ.....	71
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α - ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ	72
Προσωπικά Στοιχεία	72
Συναισθηματική Νοημοσύνη.....	73
Αυτοεκτίμηση	77
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β - ΠΙΝΑΚΕΣ & ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ SPSS.....	79

Ευχαριστίες

Φτάνοντας αισίως κοντά στο τέλος του ταξιδιού μου που ονομάζεται μεταπτυχιακός κύκλος σπουδών στην Ειδική Αγωγή, νιώθω έντονη την ανάγκη να ευχαριστήσω τους ανθρώπους που στάθηκαν στο πλάι μου και με στήριξαν σε αυτή την πορεία.

Ευχαριστώ τον επιβλέποντα καθηγητή της διπλωματικής μου, τον κύριο Βασίλη Αργυρόπουλο για την πολύτιμη και πολύπλευρη βοήθειά του σε επίπεδο ανθρώπινο, ερευνητικό, επιστημονικό. Ευχαριστώ αμέριστα επίσης την κυρία Αργυρώ Καραβίνου, παλιά γνώριμη, που μου δίδαξε πολλά και προώθησε τη δουλειά μου με αγνό ενδιαφέρον, καθώς και τους κυρίους Αινεία Μάρτο και Δημήτρη Σηφάκη, νέους γνώριμους, που μου παρείχαν ανεκτίμητη υποστήριξη σε επίπεδο ενημέρωσης, συναισθηματικής στήριξης και προσέγγισης της κοινότητας των ατόμων με προβλήματα όρασης.

Επίσης ευχαριστώ εκ βάθους καρδιάς την μητέρα μου που με την ψυχική και συναισθηματική βοήθειά της μου υπενθυμίζει πως πρέπει πάντα να είμαι οπτιμίστρια, καθώς και τον πατέρα μου που με γεμίζει με πείσμα και θέληση για ζωή από εκεί που βρίσκεται...

Τέλος, δεν μπορώ να μην ευχαριστήσω τα άτομα που δέχτηκαν να συμμετέχουν στην παρούσα έρευνα συμβάλλοντας ενεργά στην υλοποίησή της. Χωρίς την πολύτιμη βοήθειά τους η έρευνα θα είχε παραμείνει μια απλή ιδέα.

Εισαγωγή

Στη σύγχρονη εποχή, οι προκλήσεις για ένα άτομο με σοβαρά προβλήματα όρασης είναι πολλές. Είναι προκλήσεις σχετικές με τη μαθησιακή αντίληψη και προσβασιμότητα, την κοινωνική αποδοχή και την ένταξη του ατόμου στο κοινωνικό σύνολο. Σε αυτά τα θέματα ακόμη και σήμερα πολλές φορές παρουσιάζεται έλλειψη σχετικών υποδομών και σχετικής νοοτροπίας. Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας (2018) τα άτομα που έχουν οπτική οξύτητα μεταξύ 6/18 και 3/60 θεωρούνται ότι έχουν περιορισμένη όραση (μερική απώλεια) και τα άτομα που έχουν οπτική οξύτητα χαμηλότερη των 3/60 θεωρούνται ότι έχουν ολική απώλεια όρασης. Στην παρούσα έρευνα τα άτομα με μερική και με ολική απώλεια όρασης αναφέρονται συνολικά ως άτομα με σοβαρά προβλήματα όρασης (σπο).

Έχει παρατηρηθεί ότι ο πληθυσμός των παιδιών με μερική ή ολική απώλεια όρασης παρουσιάζει μεγάλη ετερογένεια, καθώς παρουσιάζουν διαφορετικά επίπεδα γνωστικά, κοινωνικά και νοητικά (Αργυρόπουλος, 2011), καθώς επίσης και διαφορετικό τρόπο ανάπτυξης της λειτουργικής τους όρασης (Αργυρόπουλος, 2005). Όπως και να έχει όμως, η απώλεια όρασης επηρεάζει την ψυχολογία των μαθητών και δυσχεραίνει την κοινωνικο-συναισθηματική τους ανάπτυξη. Έτσι, κρίνεται απαραίτητη η ανάπτυξη της αναγνώρισης, της διάκρισης, της έκφρασης, της διαχείρισης των συναισθημάτων καθώς και η ενίσχυση της ενσυναίσθησης, της αυτοεκτίμησης και διαπροσωπικών σχέσεων σε σχολικό πλαίσιο (Κατσούλης & Χαλικιά, 2007). Επίσης πρέπει να δίνεται ο κατάλληλος χρόνος και τα κατάλληλα ερεθίσματα για κοινωνικές επαφές με συνομηλίκους στα παιδιά αυτά ώστε να έχουν ευκαιρίες να εξασκήσουν τις κοινωνικές τους δεξιότητες που είναι αλληλένδετες και με την συναισθηματική τους ανάπτυξη (Roe, 2008). Αυτό αποτελεί αίτημα ακόμη και για ανώτατα επίπεδα εκπαίδευσης. Οι φοιτητές χρειάζονται συνεχώς πολλές ευκαιρίες κοινωνικής αλληλεπίδρασης με συνομηλίκους με στόχο μία κοινωνικο-συναισθηματική ωρίμανση (Παΐσιος, 2011). Ειδικότερα, όταν μάλιστα αυτή η συναισθηματική ωρίμανση επιδρά θετικά και στην ακαδημαϊκή επίδοση των φοιτητών, όπως φάνηκε από έρευνα των Mohzan, Hassan, & Halil (2012), στην οποία βρέθηκε ότι υπάρχει θετική συσχέτιση της αναγνώρισης και κατανόησης συναισθημάτων με την ακαδημαϊκή επίδοση των φοιτητών. Όταν λοιπόν οι φοιτητές έχουν επίγνωση των συναισθημάτων τους, είναι πιο ικανοί να διαχειριστούν περιστάσεις και να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά τις πιέσεις που ασκεί ο στόχος

της ακαδημαϊκής αριστείας σε ιδρύματα Ανώτατης Εκπαίδευσης (Mohzanelal., 2012).

Το γενικό ερώτημα όμως που γεννάται και αποτελεί τον πυρήνα της παρούσας έρευνας είναι αν το παιδί με προβλήματα όρασης εξελίσσεται τελικά σε έναν ενήλικα με πλήρη συναισθηματική σταθερότητα και εκτίμηση της αξίας του εαυτού του. Στόχο θέτουμε λοιπόν να ερευνήσουμε σε Έλληνες ενήλικες με σοβαρά προβλήματα όρασης τη Συναισθηματική Νοημοσύνη και την Αυτοεκτίμησή τους και πώς συσχετίζονται οι έννοιες αυτές μεταξύ τους. Η ελληνική και κυρίως η διεθνής σχετική βιβλιογραφία παρουσιάζει κενό σχετικά με το συγκεκριμένο ερευνητικό θέμα, καθώς οι σχετικές έρευνες που έχουν βρεθεί είναι ελάχιστες.

Η παρούσα διπλωματική εργασία αποτελείται από πέντε κεφάλαια, τα οποία παρουσιάζονται αδρομερώς παρακάτω. Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται εκτενής αναφορά στην έννοιες της συναισθηματικής νοημοσύνης και της αυτοεκτίμησης ξεκινώντας από τους ορισμούς των εννοιών και καταλήγοντας σε βιβλιογραφική επισκόπηση ερευνών από τη διεθνή ερευνητική βιβλιογραφία σχετικά με τις έννοιες αυτές για τυπικά άτομα και άτομα με προβλήματα όρασης. Το δεύτερο κεφάλαιο αναλύει την μεθοδολογία που ακολουθήθηκε για την παρούσα έρευνα που περιλαμβάνει την οριοθέτηση των ερευνητικών ερωτημάτων, το σχεδιασμό της έρευνας, το δείγμα, τα ερευνητικά εργαλεία, την επεξήγηση των μεθόδων ανάλυσης που πρόκειται να ακολουθηθούν για την εξαγωγή αποτελεσμάτων και τα ζητήματα αξιοπιστίας, εγκυρότητας και δεοντολογίας της παρούσας έρευνας. Το τρίτο κεφάλαιο είναι το κεφάλαιο των αποτελεσμάτων, όπου γίνεται αναλυτικά η περιγραφή του δείγματος της έρευνας, αναλύεται η περιγραφική στατιστική και αναπτύσσεται αναλυτικά η επαγωγική στατιστική με τις ανάλογες συσχετίσεις, αναλύσεις παλινδρόμησης και διαφορές στους μέσους όρους των ομάδων, σύμφωνα με όσα όριζαν τα ερευνητικά ερωτήματα της έρευνας. Στο τέταρτο κεφάλαιο γίνεται συζήτηση των αποτελεσμάτων και εξαγωγή συμπερασμάτων σε αντιδιαστολή και με την βιβλιογραφική επισκόπηση που προηγήθηκε στο πρώτο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας. Τέλος, στο πέμπτο κεφάλαιο γίνονται προτάσεις που βασίζονται στα ευρήματα της έρευνας, γίνεται αναφορά στους περιορισμούς της παρούσας έρευνας και δίνονται κατευθύνσεις για μελλοντική έρευνα.

1. Κεφάλαιο Πρώτο: Θεωρητικό πλαίσιο/ υπόβαθρο

1.1. Η έννοια της Συναισθηματικής Νοημοσύνης

1.1.1. Εξέλιξη της έννοιας της Συναισθηματικής Νοημοσύνης

Η έννοια της Συναισθηματικής Νοημοσύνης εμπεριέχει δύο έννοιες: την έννοια του συναισθήματος και την έννοια της νοημοσύνης, δηλαδή της λειτουργίας του νου.

Τα συναισθήματα είναι πολύπλοκες μορφές αντίδρασης του οργανισμού σε περιβαλλοντικές εξελίξεις, οι οποίες εκδηλώνονται σε επίπεδο εκφραστικό, γνωσιακό, νευρολογικό, βιολογικό κ.α. (Μαριδάκη-Κασσωτάκη, 2011). Τα συναισθήματα συνθέτουν πολλές διαφορετικές κατηγορίες, που δεν μπορούν όλες τους να διατυπωθούν με πληρότητα μέσω λέξεων (Goleman, 1995).

Η έννοια της νοημοσύνης στην εξέλιξή της είχε πολλούς ορισμούς: α) για τον Πλάτωνα ήταν «τάχος μάθησης», β) για τον Binet ήταν η κοινή λογική, το πρακτικό πνεύμα, η πρωτοβουλία, η προσαρμοστικότητα, γ) για τον Wechsler ήταν η συνισταμένη πολλών επιμέρους νοητικών λειτουργιών, δ) για τον Gardner ήταν το σύνολο από πολλές νοημοσύνες (γλωσσική, μουσική, μαθηματικο-λογική, χωρική, κιναισθητική, διαπροσωπική, ενδοπροσωπική) (Κασσωτάκης & Φλουρής, 2006).

Σχετική με τα συναισθήματα και τη νοημοσύνη, είναι και μία νέα έννοια, η έννοια της συναισθηματικής νοημοσύνης. Πρόκειται για μία νοητική ικανότητα η οποία αφορά σε πληροφορίες και καταστάσεις συναισθηματικού περιεχομένου. Στις δύο αυτές παραδοχές (συναισθήματα & λειτουργία του νου) συγκλίνουν όλα τα υπάρχοντα μοντέλα της Συναισθηματικής Νοημοσύνης, αλλά παρουσιάζουν και ειδοποιούς διαφορές μεταξύ τους (Πλατσίδου, 2010). Αυτές τις διαφορές θα τις δούμε αργότερα.

Από τις απαρχές της ανθρώπινης διάνοησης, η διαφορετικότητα στη χρήση, στη διαχείριση και στην αντιμετώπιση των συναισθημάτων, ήταν κάτι που απασχολούσε. Φαίνεται ξεκάθαρα αυτό στη φράση του Αριστοτέλη στα Ηθικά Νικομάχεια:

«Ο καθένας μπορεί να θυμώσει -αυτό είναι εύκολο. Αλλά το να θυμώνεις με το κατάλληλο άτομο, στον κατάλληλο βαθμό, την κατάλληλη στιγμή, για την κατάλληλη αιτία και με τον κατάλληλο τρόπο -αυτό δεν είναι εύκολο.»

Ηθικά Νικομάχεια, 1109α 26-29

Η Συναισθηματική Νοημοσύνη έχει τις ρίζες της στην κοινωνική νοημοσύνη που την όρισε ο Thorndike (1920) ως την *«ικανότητα που έχει κανείς να καταλαβαίνει τους άνδρες και τις γυναίκες, τα αγόρια και τα κορίτσια, και να χειρίζεται με σοφία τις ανθρώπινες σχέσεις»* (Thorndike, 1920). Εν συνεχεία, ο Gardner (1983) διατυπώνοντας τη θεωρία του για την ύπαρξη πολλαπλών μορφών νοημοσύνης, συμπεριέλαβε σε αυτές και τη διαπροσωπική και την ενδοπροσωπική νοημοσύνη. Η διαπροσωπική αναφέρεται στην ικανότητα του ατόμου να επικοινωνεί με τους άλλους και η ενδοπροσωπική αναφέρεται στην ικανότητα αντίληψης και διαχείρισης των κινήτρων του εαυτού του ατόμου (Gardner, 1983). Βασική προϋπόθεση για την ανάπτυξη των δύο αυτών ειδών νοημοσύνης είναι η καλή επαφή του ατόμου με το συναισθηματικό του κόσμο.

Χρειάστηκε να περάσει περίπου μία δεκαετία από τη θεωρία του Gardner για να γίνει η πρώτη αναφορά στην έννοια της Συναισθηματικής Νοημοσύνης από τον Goleman το 1995 και να δοθεί μία επιστημονική προσέγγιση στην προ αιώνων φράση του Αριστοτέλη που λίγο πριν αναφέρθηκε (Ηθικά Νικομάχεια, 1109α 26-29). Σύμφωνα με τον Goleman (1995) η Συναισθηματική Νοημοσύνη είναι η ικανότητα να αναγνωρίζει κανείς τα δικά του συναισθήματα και αυτά των άλλων και να μπορεί να χειρίζεται αποτελεσματικά τα συναισθήματά του και τις διαπροσωπικές του σχέσεις.

Σε μία άλλη προσέγγιση των Mayer & Salovey (1993) η Συναισθηματική Νοημοσύνη νοηματοδοτείται ως μορφή κοινωνικής ευφυΐας που περιλαμβάνει την ικανότητα να κατανοεί κάποιος και να διακρίνει τα συναισθήματά του και των άλλων και ανάλογα να σκέφτεται και να πράττει (Mayer & Salovey, 1993). Σε αυτούς (Mayer και Salovey) αποδίδεται και η πρώτη εννοιολογική περιγραφή του περιεχομένου της Συναισθηματικής Νοημοσύνης. Το άτομο όμως που διατύπωσε πρώτη φορά αυτόν τον όρο δίνοντάς του το όνομα «Συναισθηματική Νοημοσύνη» ήταν ο Αμερικανός μεταπτυχιακός φοιτητής Payne (1985) που συμπεριέλαβε στον

τίτλο της διατριβής του τον εν λόγω όρο στην εργασία του με τίτλο: A study of emotion: Developing emotional intelligence.

Έτσι εγκαινιάζεται επίσημα ένας νέος σημαντικός ερευνητικός τομέας που κεντρίζει το ενδιαφέρον πολλών ερευνητών, γίνεται το αντικείμενο όλο και περισσότερων ερευνητικών μελετών και οδηγούμαστε σε μεγάλη ποικιλία θεωρητικών μοντέλων.

1.1.2. Μοντέλα της Συναισθηματικής Νοημοσύνης

Όλες οι θεωρίες που έχουν διατυπωθεί για τη Συναισθηματική Νοημοσύνη την αντιμετωπίζουν σαν έννοια πολυσύνθετη που αποτελείται από διάφορες διαστάσεις και που εστιάζεται και σε διαφορετικό πεδίο της ανθρώπινης φύσης. Έτσι υπάρχουν τα μοντέλα που αντιμετωπίζουν τη Συναισθηματική Νοημοσύνη σαν χαρακτηριστικό της προσωπικότητας του ατόμου, τα μοντέλα που τη θεωρούν μία γνωστική ικανότητα και τα μικτά μοντέλα.

Η συναισθηματική νοημοσύνη ως ένα συστατικό της προσωπικότητας (trait emotional intelligence) παρουσιάζεται σαν ένα σύνολο συμπεριφορικών προδιαθέσεων και αυτοαντιλήψεων που αφορούν την ικανότητα που έχουν τα άτομα να αναγνωρίζουν, να επεξεργάζονται και να χρησιμοποιούν συναισθηματικά φορτισμένες πληροφορίες προς ίδιον όφελος (Petrides, Frederickson, & Furnham, 2004). Τα μοντέλα που αντιμετωπίζουν τη συναισθηματική νοημοσύνη ως χαρακτηριστικό της προσωπικότητας εστιάζουν στην ικανότητα να επεξεργάζεται το άτομο συναισθηματικές πληροφορίες και να τις ερμηνεύει βάσει εγγενών χαρακτηριστικών των κατώτερων επιπέδων στην ιεραρχία της προσωπικότητάς του (Petrides & Furnham, 2001). Αυτό το είδος συναισθηματικής νοημοσύνης αξιολογείται με εργαλεία που έχουν τη μορφή ερωτηματολογίων αυτοαναφοράς (Petrides, Pita, & Kokkinaki, 2007). Αυτό το μοντέλο συναισθηματικής νοημοσύνης βρίσκεται και πιο κοντά σε άλλες εκφάνσεις της προσωπικότητας του ατόμου όπως είναι η αισιοδοξία, η αυτοεκτίμηση, η ευτυχία, η ικανότητα κοινωνικοποίησης (Qualter, Gardner, & Whiteley, 2007). Ένα τέτοιο μοντέλο είναι αυτό των Petrides & Furnham (2006).

Η συναισθηματική νοημοσύνη ως γνωστική ικανότητα (ability emotional intelligence) αναφέρεται στην πραγματική ικανότητα ενός ατόμου να αναγνωρίζει, να επεξεργάζεται και να χρησιμοποιεί συναισθηματικά φορτισμένες πληροφορίες προς ίδιον όφελος (Petrides et al., 2004). Τα μοντέλα που αντιμετωπίζουν τη συναισθηματική νοημοσύνη ως γνωστική ικανότητα εστιάζουν στην ικανότητα να επεξεργάζεται το άτομο συναισθηματικές πληροφορίες και να τις ερμηνεύει βάσει εκπαιδευσιμων συναισθηματικών δεξιοτήτων. Ένα τέτοιο μοντέλο είναι των Mayer, Caruso και Salovey (1999). Αυτό το είδος συναισθηματικής νοημοσύνης αξιολογείται με εργαλεία που έχουν τη μορφή αντικειμενικών τεστ, όπως είναι αυτά που χρησιμοποιούνται για την αξιολόγηση της νοημοσύνης (Petrides, Pita, & Kokkinaki, 2007). Οι Mayer και συν. (1999) προτείνουν μάλιστα ένα μοντέλο τεσσάρων διαστάσεων της συναισθηματικής νοημοσύνης: 1. την αναγνώριση των συναισθημάτων κάποιου, 2. τη σωστή χρήση των συναισθημάτων, 3. την κατανόηση των συναισθημάτων και 4. τη διαχείριση των συναισθημάτων (Mayer et al., 1999).

Τέλος, τα μικτά μοντέλα συναισθηματικής νοημοσύνης (mixed emotional intelligence) αποτελούν μια πιο διευρυμένη θεώρηση της έννοιας της συναισθηματικής νοημοσύνης. Θεωρούν δηλαδή ότι η συναισθηματική νοημοσύνη αποτελείται από μία πληθώρα από μη γνωστικές δυνατότητες, παράγοντες κινήτρων, ικανότητες και δεξιότητες διαχείρισης απαιτήσεων του περιβάλλοντος, κοινωνικές και ηθικές ικανότητες (Bar-On, 1997) και χαρακτηριστικά της προσωπικότητας (Petrides & Furnham, 2001).

1.1.3 Βιβλιογραφική Επισκόπηση Συναισθηματικής Νοημοσύνης

Η συναισθηματική νοημοσύνη είναι εξελίξιμη και μπορεί να διδαχτεί και σε εκπαιδευτικό πλαίσιο. Αυτό το δέχονται και οι εκπαιδευτικοί που την θεωρούν χαρακτηριστικό της προσωπικότητας, αλλά και αυτοί που τη θεωρούν ατομική ικανότητα (Qualter et al., 2007). Ανάλογα με την προσέγγισή της όμως, αλλάζει και η μέθοδος προσπάθειας ανάπτυξής της. Όσοι θεωρούν τη συναισθηματική νοημοσύνη ένα χαρακτηριστικό της προσωπικότητας, προσπαθούν να την αναπτύξουν με την ανάπτυξη κι άλλων χαρακτηριστικών της προσωπικότητας όπως είναι η ανάπτυξη της αξίας του εαυτού (self-worth). Όσοι την θεωρούν ικανότητα, επιδιώκουν την

ανάπτυξη της μέσω της διδασκαλίας κοινωνικο-συναισθηματικών δεξιοτήτων όπως είναι οι σχέσεις με τους συνομηλίκους (peer relationships) (Qualter et al., 2007).

Οι Eniola & Adebisi (2007) σε έρευνα που μελέτησε αν η ανάπτυξη της συναισθηματικής νοημοσύνης σε μαθητές με προβλήματα όρασης επηρεάζει τα κίνητρά τους για μελλοντική εργασία, έδειξε ότι η βελτίωση των κινήτρων των μαθητών είναι σημαντική. Το συγκεκριμένο εύρημα οδηγεί στο συμπέρασμα ότι οι περισσότεροι συναισθηματικά νοήμονες μαθητές με προβλήματα όρασης βρίσκουν περισσότερα και ισχυρότερα κίνητρα για να εργαστούν αργότερα ως ενήλικες (Eniola & Adebisi, 2007). Σε αυτό ίσως συμβάλλει και το γεγονός ότι η συναισθηματική νοημοσύνη βρέθηκε να σχετίζεται σημαντικά και θετικά με την ευτυχία των μαθητών, δηλαδή όσο υψηλότερη συναισθηματική νοημοσύνη έχει κάποιος, τόσο πιο αποτελεσματικά μπορεί να ελέγχει τα συναισθήματά του κι έτσι τείνει να είναι ευτυχισμένος (Raimule & Bhawalkar, 2017).

Οι μαθητές με προβλήματα όρασης συγκριτικά με τους βλέποντες συνομηλίκους τους, φαίνονται να έχουν σημαντικά χαμηλότερα επίπεδα συναισθηματικής νοημοσύνης (Raimule & Bhawalkar, 2017). Στον αντίποδα όμως, συγκριτικά με τους συνομηλίκους τους με προβλήματα ακοής, οι μαθητές με προβλήματα όρασης σημείωσαν υψηλότερα σκορ στη συναισθηματική νοημοσύνη και ειδικότερα στους τομείς της κοινωνικής αλληλεπίδρασης, της συμπόνιας, της επίγνωσης των συναισθημάτων και της οργάνωσης των συναισθημάτων (Al-Tal, Fuad, Heyam, & Maharmeh, 2017). Το τελευταίο αυτό εύρημα, σύμφωνα με τους Al-Tal και συν. (2017), οφείλεται στο ότι η απώλεια όρασης δεν παρεμποδίζει ουσιαστικά την αλληλεπίδραση και τη συναισθηματική επικοινωνία με τους γύρω τους. Οι μαθητές με προβλήματα όρασης έχουν ένα επίπεδο συναισθηματικής νοημοσύνης που τους καθιστά ικανούς να αλληλεπιδρούν με τα συναισθήματα των γύρω τους με έναν αποδεκτό τρόπο. Στον αντίποδα, τα παιδιά με προβλήματα ακοής έχουν περιορισμένες ευκαιρίες επικοινωνίας λόγω της απώλειας ακοής κι έτσι παρουσιάζουν περιορισμένη συναισθηματική ανάπτυξη και εσωστρεφή προσωπικότητα που συνοδεύεται ακόμη και με χαμηλά επίπεδα αυτοεκτίμησης (Al-Tal et al., 2017).

Ακολουθώντας τα εξελικτικά στάδια των ατόμων με προβλήματα όρασης, στη συνολική τους ψυχοκοινωνική εξέλιξη οι έφηβοι με προβλήματα όρασης δεν

φαίνονται να παρουσιάζουν ιδιαίτερες ψυχοκοινωνικές διαφορές με τους βλέποντες συνομηλίκους τους στη συχνότητα παρουσίασης κατάθλιψης, σε συμπτώματα δυσφορίας και σε σχέσεις με γονείς και αδέρφια (Huurte & Aro, 1998). Σε όσους όμως παρουσιάζουν επιθετική συμπεριφορά, βρέθηκε να έχει θετική επίδραση η ανάπτυξη της συναισθηματικής νοημοσύνης στην αυτορρύθμιση και στον περιορισμό της επιθετικής συμπεριφοράς (Eniola, 2007). Συγκριτικά όμως με τους βλέποντες εφήβους, οι έφηβοι με προβλήματα όρασης έχουν λιγότερους φίλους, φλερτάρουν λιγότερο και αναφέρουν πιο συχνά συναισθήματα μοναξιάς και δυσκολίας στη δημιουργία φιλικών σχέσεων (Huurte & Aro, 1998). Σε έρευνα του Shnekat (2015), όπου μελετήθηκε συγκριτικά η συναισθηματική νοημοσύνη σε τυπικούς εφήβους, εφήβους με προβλήματα όρασης και εφήβους με προβλήματα ακοής, βρέθηκαν να πετυχαίνουν υψηλότερα σκορ στη συναισθηματική νοημοσύνη οι τυπικοί έφηβοι, μετά αυτοί με τα προβλήματα ακοής και τέλος αυτοί με τα προβλήματα όρασης. Επίσης στον τομέα της προσαρμοστικότητας οι έφηβοι με προβλήματα όρασης φάνηκαν να είναι οι λιγότερο προσαρμοστικοί, ενώ στον τομέα της διαχείρισης άγχους φάνηκαν να είναι καλύτεροι σε σχέση με τους συνομηλίκους τους με προβλήματα ακοής (Shnekat, 2015).

Την εφηβική ηλικία ακολουθεί η ενηλικίωση και οι νέοι με προβλήματα όρασης μπαίνουν σε νέο στάδιο της ζωής τους όπου αρχίζει η φοιτητική τους ιδιότητα. Σχετικά με τους φοιτητές με προβλήματα όρασης η χρονική στιγμή της απαρχής του προβλήματος όρασης φαίνεται να επηρεάζει τη συναισθηματική τους νοημοσύνη (Parween, 2015). Συγκεκριμένα, αυτοί που χάνουν την όρασή τους αργότερα στη ζωή τους, φαίνονται να έχουν μεγαλύτερη συναισθηματική νοημοσύνη από αυτούς που την έχασαν νωρίτερα. Αυτό ίσως οφείλεται στο γεγονός ότι όσοι έχασαν μετά από τη γέννησή τους την όρασή τους είχαν τη δυνατότητα να δουν τον κόσμο και να μάθουν τις ιδιαιτερότητες της συναισθηματικής συμπεριφοράς, σε αντίθεση με τους εκ γενετής τυφλούς που δεν είχαν τις κατάλληλες οπτικές μνήμες που είχαν οι πρώτοι (Parween, 2015). Βέβαια, σε άλλη έρευνα των Eniola & Busari (2007) η συναισθηματική νοημοσύνη δεν βρέθηκε να έχει επίδραση στην αυτεπάρκεια των νέων φοιτητών με προβλήματα όρασης, δηλαδή οι νέοι φοιτητές δεν ένιωθαν πιο επαρκείς στις φοιτητικές τους υποχρεώσεις αν είχαν υψηλότερα σκορ συναισθηματικής νοημοσύνης (Eniola & Busari, 2007). Αυτό το εύρημα ίσως εξηγείται από το γεγονός ότι οι πιέσεις που δέχονται οι νέοι φοιτητές για να

αντιμετωπίσουν τις νέες προκλήσεις των φοιτητικών τους υποχρεώσεων είναι μεγάλες και αυτό δεν μπορεί να το βελτιώσει ίσως η συναισθηματική νοημοσύνη των φοιτητών για να τις αντιμετωπίσουν.

Σε άλλη έρευνα που έγινε από τους Mirzaei & Saeedi (2013) σε ενήλικες εργαζόμενους με προβλήματα όρασης βρέθηκε ότι δεν υπάρχουν διαφορές στη συναισθηματική νοημοσύνη ανάμεσα σε επιτυχημένους επαγγελματίες με προβλήματα όρασης και σε μέτριας επίδοσης επαγγελματίες με προβλήματα όρασης. Το προφίλ του επιτυχημένου επαγγελματία ενήλικα είναι για τους συγγραφείς τα υψηλά εισοδηματικά κριτήρια, τα ακαδημαϊκά επίπεδα μεταπτυχιακού ή/και διδακτορικού τίτλου και υψηλή επαγγελματική θέση (Mirzaei & Saeedi, 2013).

Σχετικά με πιθανές διαφορές της συναισθηματικής νοημοσύνης ανάμεσα στις ομάδες των ατόμων με προβλήματα όρασης δεν βρέθηκαν σημαντικές διαφορές. Συγκεκριμένα, δεν βρέθηκαν διαφορές ανάμεσα στα φύλα (Eniola & Adebisi, 2007; Eniola & Busari, 2007; Parween, 2015; Shnekat, 2015). Επίσης δεν παρουσιάστηκαν διαφορές στη συναισθηματική νοημοσύνη ως προς τις ηλικιακές ομάδες (18 έως 22 ετών & 23 έως 26 ετών) των φοιτητών με προβλήματα όρασης (Parween, 2015). Τέλος, δεν παρουσιάστηκαν διαφορές στη συναισθηματική νοημοσύνη των φοιτητών ανάλογα με την έναρξη (εκ γενετής ή στην πορεία της ζωής) του προβλήματος όρασής τους (Eniola & Busari, 2007).

1.2. Η έννοια της Αυτοεκτίμησης

1.2.1. Ορισμός της Αυτοεκτίμησης

Ο όρος της αυτοεκτίμησης αναφέρεται γενικά στο πώς αισθάνονται οι άνθρωποι για τον εαυτό τους. Η αίσθηση αυτή είναι σταθερή και δεν μεταβάλλεται εύκολα από τις εξωτερικές καταστάσεις (Παπάνης, 2011). Ουσιαστικά, είναι αισθήματα και αξιολογήσεις για τον ίδιο μας τον εαυτό (Hogg & Vaughan, 2010).

Ο Rosenberg (1979) σχετικά με την αυτοεκτίμηση διατύπωσε ότι αντίθετα από τη γενική γνώμη που θέλει να πιστεύει ότι όταν κάποιος σέβεται τον εαυτό του σε κάποιες πτυχές της ζωής του, τότε σέβεται τον εαυτό του ως σύνολο, αυτό που πραγματικά ισχύει είναι ότι η γενική αυτοεκτίμηση του ανθρώπου δεν βασίζεται στις

δεξιότητες του εν γένει, αλλά στα δυνατά του σημεία, που έχουν σημασία γι' αυτόν. Δεν καθορίζουν την συνολική αυτοεκτίμηση τα επιμέρους γνωρίσματα, αλλά οι μεταξύ τους σχέσεις, η βαρύτητά του καθενός για το ίδιο το άτομο και ο συνδυασμός τους (Rosenberg, 1979).

Η έννοια της αυτοεκτίμησης διαφέρει από την επίσης γνωστή έννοια της αυτοαντίληψης. Η αυτοαντίληψη αναφέρεται στην γνωστική διάσταση (ποιός είμαι), ενώ η αυτοεκτίμηση στην αξιολογική-συναίσθηματική πλευρά (πώς αισθάνομαι γι' αυτό που είμαι) και αποτελεί υποσύνολο της αυτοαντίληψης (Gecas, 1981). Οι δύο διαστάσεις της αυτοεκτίμησης είναι η αξία, δηλαδή τα αισθήματα εκτίμησης που έχει κάποιος για τον εαυτό του, και η ικανότητα, δηλαδή το συναίσθημα ότι οι ενέργειες κάποιου είναι πετυχημένες (Gecas, 1981).

Η αίσθηση της αυτοεκτίμησης γίνεται αισθητή όταν το άτομο πλέον ενηλικιωθεί, καθώς βιώνει γεγονότα για τα οποία αναλαμβάνει σταδιακά περισσότερες ευθύνες και συνέπειες. Μπορεί να προβλέψει τις επιπτώσεις της δημιουργίας προσωπικών σχέσεων, να προνοεί για τα αποτελέσματα των ενεργειών του και γενικά να εκπαιδευτεί στη διαχείριση των κινδύνων. Επίσης, μπορεί να προβλέψει ποιες ικανότητες θα πρέπει να έχει αναπτύξει, προκειμένου να ανταπεξέλθει στο μελλοντικό εργασιακό και οικογενειακό τομέα. Του δίνεται η δυνατότητα, μέσω της συμπεριφοράς και των επιλογών του, να ελέγξει και να εξελίξει ως ενός σημείου την αυτοεκτίμησή του (Παπάνης, 2011).

Τέλος, η αυτοεκτίμηση συνδέεται με κάποιες στάσεις και πεποιθήσεις του ατόμου για τον εαυτό του: α) *την αίσθηση της ικανότητας*, η οποία επιτυγχάνεται είτε μέσα από τη διαρκή εξάσκηση και βελτίωση των δεξιοτήτων προσαρμογής, είτε μέσω του περιορισμού και εκλογίκευσης των προσδοκιών. β) *την αίσθηση του ελέγχου*, η οποία αναφέρεται στην αντίληψη της κυριαρχίας των δράσεων και πρόγνωσης των συνεπειών των πράξεων. Οι άνθρωποι που μπορούν να διαχειρίζονται τις αλλαγές και πιστεύουν ότι ορίζουν το πεπρωμένο τους έχουν μεγαλύτερη αυτοεκτίμηση, από όσους θεωρούν ότι είναι έρμαιοι της μοίρας τους. γ) *την αίσθηση της συνέπειας*, η οποία αφορά στην ισορροπία ανάμεσα στις στάσεις, τις πεποιθήσεις, τα συναισθήματα και τις συμπεριφορές. Αποτελεί βασική ανάγκη του ανθρώπου να πείσει τον εαυτό του και τους άλλους ότι η ζωή του είναι ένα ενιαίο και συνεπές

εξελισσόμενο σύστημα. δ) *την αίσθηση της ηθικότητας*, η οποία οριοθετεί τι μπορεί να γίνει, τι πρέπει να γίνει και τι απαγορεύεται (Παπάνης, 2011).

1.2.2. Εξέλιξη της έννοιας της Αυτοεκτίμησης

Στα τέλη του 19ου αιώνα και αρχές του 20ου η έννοια του εαυτού άρχισε να αναπτύσσεται. Για τον James (1890) η αυτοεκτίμηση είναι μια αναλογία ανάμεσα σε αυτό που πιστεύουμε ότι είμαστε και σε αυτά που πράττουμε. Για τον James η αυτοεκτίμηση είναι έννοια δυναμική και μπορεί να αυξηθεί ή να μειωθεί, αλλά σε γενικές γραμμές αποτελεί τη χρυσή τομή ανάμεσα στις δυνατότητές του και τα δεδομένα της πραγματικότητας (James, 1890).

Ακολούθησε η θεωρία του Maslow (1943) ο οποίος δημιούργησε μία κλίμακα των ανθρώπινων αναγκών, γνωστή και ως η πυραμίδα των αναγκών των ανθρώπων. Σε αυτήν κατέταξε τις ανάγκες των ανθρώπων σε στάδια από τη βάση της πυραμίδας προς τα πάνω. Στο πρώτο σκαλοπάτι της πυραμίδας έβαλε τις *φυσιολογικές ανάγκες*, δηλαδή τις βασικές ανάγκες που έχει ο άνθρωπος όπως για παράδειγμα την ανάγκη για αέρα, τροφή, ύπνο κ.λπ. Στο επόμενο παραπάνω σκαλοπάτι της πυραμίδας τοποθέτησε τις *ανάγκες ασφάλειας*, δηλαδή την ανάγκη για στέγη, την ανάγκη για σωματική και ψυχική υγεία. Οι επόμενες ανάγκες ονομάζονται *ανάγκες κοινωνικής αποδοχή* και έχουν σχέση με την ανάγκη να έχουμε ένα κύρος στην κοινωνία και να είμαστε αποδεκτό μέλος μίας ομάδας ικανοποιώντας το αίσθημα του ανήκειν. Στην συνέχεια, στις *ανάγκες αυτοεκτίμησης* ο άνθρωπος έχει ανάγκη να παίρνει πρωταγωνιστικό ρόλο στη ζωή, να βασίζεται στα πόδια του και να έχει δικές του ιδέες και πιστεύω. Οι τελευταίες ανάγκες στην πυραμίδα που είναι και στο ψηλότερο σκαλοπάτι της είναι οι *ανάγκες αυτοπραγμάτωσης*. Οι ανάγκες αυτές περικλείουν την επιθυμία να εκπληρώσει ο άνθρωπος δυναμικά όλα αυτά που μπορεί να είναι, να γίνεται πιο ολοκληρωμένος (Maslow, 1943).

Σύμφωνα με τον Rosenberg (1965) η αυτοεκτίμηση είναι μία θετική ή αρνητική στάση του ατόμου για τον εαυτό του. Το άτομο με υψηλή αυτοεκτίμηση εκφράζει το αίσθημα ότι «είναι αρκετά καλός» και αισθάνεται ότι αξίζει. Σέβεται τον εαυτό του για αυτό που είναι αλλά δεν θεωρεί τον εαυτό του απαραίτητα ανώτερο από τους άλλους (Rosenberg, 1965). Ο Rosenberg ήταν αυτός που προσδιόρισε το περιεχόμενο της αυτοεκτίμησης ως γνωστικό, συναισθητικό και πραξιακό στοιχείο

και πίστεψε ότι μπορεί να μετρηθεί, δημιουργώντας την κλίμακα μέτρησης της αυτοεκτίμησης (Παπάνης, 2011).

Η Baumrind (1971) διατύπωσε ότι η ανάπτυξη της αυτοεκτίμησης του ατόμου έχει άμεση σχέση με το είδος της γονεϊκής εξουσίας που ασκούν οι γονείς του. Διέκρινε τους γονείς σε ελαστικούς, δημοκρατικούς και αυταρχικούς με βάση της γονεϊκή εξουσία που ασκούν στα παιδιά τους. Οι ελαστικοί γονείς εκδηλώνουν εύκολα τα συναισθήματά τους, δεν είναι απαιτητικοί, δεν ελέγχουν και δεν τιμωρούν συχνά τα παιδιά τους. Οι δημοκρατικοί γονείς είναι ξεκάθαροι στις απαιτήσεις τους, με απαιτήσεις και σχετικά αυστηροί, αλλά κυρίως διαπραγματευτικοί με τα παιδιά τους. Οι αυταρχικοί γονείς είναι αυστηροί και επιδιώκουν τον απόλυτο έλεγχο των παιδιών τους (Παπάνης, 2011).

Τέλος ο Coopersmith (1967) προσεγγίζοντας την αυτοεκτίμηση την ορίζει σαν ενδοπροσωπική αξιολόγηση ενός ατόμου που διατηρείται συνήθως αναλλοίωτη. *«Είναι μια εσωτερικευμένη κριτική για το κατά πόσο κάποιος θεωρείται ικανός, σημαντικός, επιτυχημένος και άξιος. Είναι μια προσωπική πιστοποίηση της αξίας, που εκφράζεται με τις στάσεις για τον εαυτό. Είναι μια υποκειμενική εμπειρία, που το άτομο μεταβιβάζει σε άλλους λεκτικά και μέσω των συμπεριφορών και των επιλογών του»* (Coopersmith, 1967).

1.2.3. Βιβλιογραφική Επισκόπηση Αυτοεκτίμησης

Η αυτοεκτίμηση όμως πρέπει να μελετηθεί και μέσα από ερευνητικά δεδομένα με δείγμα άτομα με προβλήματα όρασης.

Στην έρευνα του Bowen (2010) μελετήθηκε αν τα προβλήματα όρασης έχουν επίδραση στην αυτοεκτίμηση 60 μαθητών Αβάθμιας και Ββάθμιας εκπαίδευσης, Βρέθηκε ότι το 70% των παιδιών με προβλήματα όρασης παρουσίασε κανονικό ή υψηλό σκορ στην αυτοεκτίμηση. Όμως μόνο τέσσερα από τα εξήντα παιδιά παρουσίασαν πολύ υψηλό επίπεδο αυτοεκτίμησης, τα τρία από αυτά αγόρια Ββάθμιας. Επίσης τα παιδιά που παρουσίασαν χαμηλή και πολύ χαμηλή αυτοεκτίμηση έφτασαν σχεδόν το 1/4 του δείγματος της έρευνας. Από τα 14 παιδιά που παρουσίασαν χαμηλή ή πολύ χαμηλή αυτοεκτίμηση, τα 4 είχαν συνοδές μαθησιακές δυσκολίες, τα 3 συναισθηματικο-συμπεριφορικές δυσκολίες και τα 3

βίωναν οικογενειακά προβλήματα (διαζύγιο γονιών). Επίσης, πέντε από αυτά τα παιδιά έχουν καλή σχολική επίδοση και δεν παρουσιάζουν άλλες δυσκολίες. Αξίζει να σημειωθεί ότι τρία από αυτά τα παιδιά βίωσαν αργότερα στη ζωή τους την απώλεια όρασης. Παρόλα αυτά συνολικά τα παιδιά Αβάθμιας και Ββάθμιας παρουσίασαν παρόμοια επίπεδα (μέτρια και υψηλά) αυτοεκτίμησης (Bowen, 2010).

Τα κορίτσια παρουσιάζουν υψηλότερα επίπεδα αυτοεκτίμησης από τα αγόρια με διαφορά στην Αβάθμια και με ακόμη μεγαλύτερη διαφορά στη Ββάθμια εκπαίδευση (Bowen, 2010). Επίσης τα κορίτσια είναι πιο πιθανό να παρουσιάσουν κανονικά επίπεδα αυτοεκτίμησης και λιγότερο πιθανό να βρεθούν στα άκρα (χαμηλή ή υψηλή αυτοεκτίμηση) σε αντίθεση με τα αγόρια που βρίσκονται κυρίως στα άκρα (Bowen, 2010). Ο βαθμός της απώλειας όρασης φαίνεται να είναι παράγοντας που καθορίζει την αυτοεκτίμηση των παιδιών αυτών (Bowen, 2010). Σε δείγμα όμως Φιλανδών εφήβων με και χωρίς προβλήματα όρασης τα κορίτσια με προβλήματα όρασης βρέθηκαν να έχουν χαμηλότερα επίπεδα αυτοεκτίμησης από τα αντίστοιχα κορίτσια του δείγματος χωρίς προβλήματα όρασης (Huurre & Aro, 1998).

Στην φάση της εφηβικής ηλικίας η αυτοεκτίμηση των εφήβων με προβλήματα όρασης δεν φάνηκε να διαφέρει από την αυτοεκτίμηση εφήβων χωρίς προβλήματα όρασης (Garaigordobil & Bernarás, 2009).

Οι Garaigordobil & Bernarás (2009) μελετώντας Ισπανούς εφήβους (61 χωρίς προβλήματα όρασης και 29 με προβλήματα όρασης), βρήκαν ότι οι έφηβοι με προβλήματα όρασης σημειώνουν σημαντικά υψηλότερα σκορ σε ψυχοπαθολογικά συμπτώματα αλλά και στην ικανότητα για ευγενική συμπεριφορά, συγκριτικά με τους εφήβους χωρίς προβλήματα. Η ίδια η αυτοεκτίμηση αυτών των εφήβων φάνηκε να έχει αρνητική σχέση με την εμφάνιση ψυχοπαθολογικών συμπτωμάτων και νευρωτισμού και θετική σχέση με φαινόμενα εξωστρέφειας. Εν συνεχεία, η υψηλή αυτοεκτίμηση των εφήβων με προβλήματα όρασης βρέθηκε ότι μπορεί να προβλεφθεί ασφαλώς μέσα από τα υψηλά σκορ κοινωνικότητας και χαμηλά σκορ ψυχοπαθολογικών συμπτωμάτων των εφήβων αυτών (Garaigordobil & Bernarás, 2009).

Και στην έρευνα των Garaigordobil & Bernarás (2009) παρουσιάστηκαν διαφορές ανάμεσα στα φύλα των ερωτώμενων εφήβων με προβλήματα όρασης.

Συγκεκριμένα εδώ τα κορίτσια παρουσίασαν χαμηλότερα σκορ αυτοεκτίμησης από τα αγόρια και υψηλότερα σκορ σε ψυχοπαθολογικά συμπτώματα.

Μετά την εφηβεία, το επόμενο στάδιο είναι η ενήλικη ηλικία και συγκεκριμένα η φοιτητική περίοδος του ατόμου. Σε μία έρευνα που έγινε με δείγμα 44 προπτυχιακών φοιτητών και τεσσάρων πτυχιούχων φοιτητών με ειδικές ανάγκες και μαθησιακές δυσκολίες από το Πανεπιστήμιο του Tennessee στις ΗΠΑ, βρέθηκε ότι η αυτοεκτίμηση των φοιτητών αυτών και η κοινωνική τους αυτεπάρκεια βρέθηκαν να συσχετίζονται σημαντικά μεταξύ τους (Blake & Rust, 2002). Το δείγμα είχε 19 διαφορετικές κατηγορίες ειδικών αναγκών, με εξέχουσες την εγκεφαλική παράλυση και τα προβλήματα όρασης που είχαν από 8 φοιτητές η καθεμία με αντίστοιχα προβλήματα. Δεν βρέθηκε ιδιαίτερη συσχέτιση της υψηλής αυτοεκτίμησης με κάποια συγκεκριμένη ομάδα ειδικών αναγκών. Τα σκορ που σημειώθηκαν για την αυτοεκτίμηση ήταν υψηλά και πολύ κοντά στα τυπικά παραδείγματα της νόρμας των ερωτηματολογίων που χρησιμοποιήθηκαν (Blake & Rust, 2002).

Σε έρευνα του Papadopoulos (2014) που έγινε σε ενήλικες με προβλήματα όρασης, βρέθηκε ότι η αυτοεκτίμηση των ατόμων αυτών διαφέρει ανάλογα με την έκταση της απώλειας όρασης (ολική/μερική απώλεια όρασης), με την απαρχή της απώλειας όρασης (εκ γενετής ή επίκτητη) και με το επίπεδο εκπαίδευσης του ατόμου. Συγκεκριμένα, παρουσίαζαν υψηλότερη αυτοεκτίμηση τα άτομα που είχαν ολική απώλεια όρασης, αυτά που είχαν χάσει την όρασή τους εκ γενετής και αυτά που είχαν υψηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης (Papadopoulos, 2014).

1.3. Συναισθηματική Νοημοσύνη & Αυτοεκτίμηση

1.3.1. Έρευνες σε τυπικά άτομα

Σε έρευνα των Bukhari, Fatima, Rashid, & Saba (2017) που έγινε σε μαθητές σχετικά με την συναισθηματική νοημοσύνη και την αυτοεκτίμησή τους βρέθηκαν διαφορές ανάμεσα στα φύλα. Συγκεκριμένα και στην συναισθηματική νοημοσύνη, αλλά και στην αυτοεκτίμηση τα αγόρια παρουσίασαν υψηλότερα σκορ σε αντίθεση με τα κορίτσια της έρευνας (Bukhari et al., 2017).

Η συναισθηματική νοημοσύνη και η αυτοεκτίμηση τυπικών φοιτητών μελετήθηκε σε αρκετές έρευνες. Η συναισθηματική νοημοσύνη των φοιτητών παρουσιάζει ισχυρή, θετική και στατιστικώς σημαντική συσχέτιση με την αυτοεκτίμησή τους (Bibi, Saqlain & Mussawar, 2016; Hasanvand & Khaledian, 2012; Narasgouda & Ganihar, 2014; Tajeddini, 2014). Αυτό το εύρημα σημαίνει ότι όσο αυξάνεται η συναισθηματική νοημοσύνη των φοιτητών, τόσο αυξάνεται και η αυτοεκτίμησή τους, και το αντίστροφο, καθώς αποτελούν ποσά ανάλογα λόγω της θετικής τους σχέσης.

Παρόλα αυτά όμως σε έρευνα που έγινε σε Ινδούς προπτυχιακούς φοιτητές (Reddy, Vyas, Mehta & Prasad, 2015) βρέθηκε ότι αν και οι φοιτητές είχαν υψηλά επίπεδα συναισθηματικής νοημοσύνης, δεν είχαν και ανάλογα επίπεδα αυτοεκτίμησης, η οποία κυμαινόταν σε μέτρια επίπεδα. Αυτό οδήγησε τους ερευνητές να προτείνουν την εξεύρεση τρόπων ανάπτυξης της αυτοεκτίμησης των προπτυχιακών φοιτητών όπως είναι η θετική παρότρυνση από τους Πανεπιστημιακούς καθηγητές, η δημιουργία περιβάλλοντος ευγενούς άμιλλας μεταξύ των φοιτητών και η ανάπτυξη ομαδικών συζητήσεων και συνεργασιών μεταξύ τους (Reddy et al., 2015).

Σε κάποιες έρευνες (Hasanvand & Khaledian, 2012; Narasgouda & Ganihar, 2014) παρατηρήθηκε θετική σχέση της συναισθηματικής νοημοσύνης και της αυτοεκτίμησης με την ακαδημαϊκή επίδοση προπτυχιακών και μεταπτυχιακών φοιτητών. Αυτό εξηγείται από το γεγονός ότι τα άτομα που έχουν υψηλή αυτοεκτίμηση, έχουν και υψηλότερες προσδοκίες από τις επιδόσεις τους και είναι περισσότερο φιλόδοξοι για επιτυχία. Έτσι, προσπαθούν να είναι καλύτεροι φοιτητές από άλλους συνομηλίκους τους (Hasanvand & Khaledian, 2012). Από την άλλη

πλευρά, σε άλλη έρευνα (Jenaabadi, 2014), βρέθηκε ότι η συναισθηματική νοημοσύνη, καθώς και η αυτοεκτίμηση, δεν επιφέρουν καμία επίδραση πάνω στην ακαδημαϊκή επίδοση των φοιτητών.

Επίσης, σχετικά με το επίπεδο των σπουδών των φοιτητών, οι μεταπτυχιακοί φοιτητές παρουσίασαν υψηλότερα επίπεδα συναισθηματικής νοημοσύνης από τους προπτυχιακούς φοιτητές, ενώ οι προπτυχιακοί φοιτητές βρέθηκαν να έχουν υψηλότερα επίπεδα αυτοεκτίμησης από τους μεταπτυχιακούς φοιτητές (Narasgouda & Ganihar, 2014).

Επιπρόσθετα, έχει φανεί ότι η αυτοεκτίμηση των φοιτητών μεσολαβεί πλήρως ανάμεσα στη συναισθηματική νοημοσύνη και τη βιοτική ικανοποίηση. Αυτό σημαίνει ότι η συναισθηματική νοημοσύνη έχει σοβαρή επίδραση πάνω στη βιοτική ικανοποίηση των φοιτητών μέσω της αυτοεκτίμησής τους (Kong, Zhao & You, 2012). Παρουσιάζεται λοιπόν ένα μοντέλο όπου η συναισθηματική νοημοσύνη επιδρά στην βιοτική ικανοποίηση των φοιτητών μέσω της αυτοεκτίμησής τους. Συγκεκριμένα, οι Rey, Extremera & Pena (2011) επιχείρησαν να δημιουργήσουν ένα τέτοιο μοντέλο και βρήκαν ότι η διάκριση των συναισθημάτων και η διαχείριση των συναισθημάτων (τομείς της συναισθηματικής νοημοσύνης) παρουσιάζουν άμεση σύνδεση με τη βιοτική ικανοποίηση των ατόμων, αλλά και έμμεση σύνδεση μέσω της αυτοεκτίμησης των ατόμων (Rey et al., 2011).

Διαφορές ανάμεσα στα φύλα στους τυπικούς φοιτητές δεν βρέθηκαν ως προς την συναισθηματική νοημοσύνη τους (Hasanvand & Khaledian, 2012; Jenaabadi, 2014; Kong et al., 2012; Tajeddini, 2014), ούτε και ως προς την αυτοεκτίμησή τους (Hasanvand & Khaledian, 2012; Kong et al., 2012; Tajeddini, 2014). Σε άλλες έρευνες βρέθηκαν διαφορές ανάμεσα στα φύλα των φοιτητών: η συναισθηματική νοημοσύνη βρέθηκε υψηλότερη στα κορίτσια (Bibi et al., 2016), η αυτοεκτίμηση των κοριτσιών βρέθηκε υψηλότερη από των αγοριών φοιτητών (Jenaabadi, 2014).

1.3.2. Έρευνες σε άτομα με προβλήματα όρασης

Αντίστοιχα, έρευνες σχετικές με τη Συναισθηματική Νοημοσύνη και την Αυτοεκτίμηση έχουν γίνει και σε άτομα που παρουσιάζουν προβλήματα όρασης.

Σε έρευνα των El Dyiari & Nagah (2012) βρέθηκαν διαφορές ανάμεσα σε τυφλούς και βλέποντες μαθητές ως προς την αυτοεκτίμηση και τη συναισθηματική τους νοημοσύνη. Στους τομείς των κοινωνικών επαφών και της επικοινωνίας με άλλους οι τυφλοί μαθητές φάνηκαν να υπερέχουν και στους τομείς της οργάνωσης των συναισθημάτων και της αυτοεπίγνωσης σημείωσαν υψηλότερα σκορ οι βλέποντες μαθητές. Για τους βλέποντες μαθητές η αυτοεκτίμηση βρέθηκε να είναι προβλεπτικός παράγοντας της συναισθηματικής τους νοημοσύνης, ενώ στους τυφλούς μαθητές δεν φάνηκε κάτι τέτοιο (El Dyiari & Nagah, 2012).

Επίσης, δεν έχουν βρεθεί διαφορές ως προς την αυτοεκτίμηση και την ενσυναίσθηση (έκφραση της συναισθηματικής νοημοσύνης) ανάμεσα σε βλέποντες και τυφλούς μαθητές (Griffin-Shirley & Nes, 2005).

Οι έρευνες σχετικά με τη συναισθηματική νοημοσύνη και την αυτοεκτίμηση των ατόμων με προβλήματα όρασης είναι πολύ περιορισμένες και συγκεκριμένα όσον αφορά δείγμα φοιτητών και ενηλίκων με προβλήματα όρασης, παρουσιάζεται ερευνητικό κενό στη διεθνή αρθρογραφία. Εκεί στηρίζεται και η αναζήτηση της παρούσας ερευνητικής εργασίας όπου τίθενται ερευνητικά ερωτήματα που θα αναπτυχθούν στο επόμενο κεφάλαιο.

2. Κεφάλαιο Δεύτερο: Μεθοδολογία έρευνας

2.1. Ερευνητικά Ερωτήματα

Τα ερευνητικά ερωτήματα στα οποία στηρίζεται η παρούσα ερευνητική μελέτη είναι:

H1 Η συναισθηματική νοημοσύνη ατόμων με προβλήματα όρασης σχετίζεται με την αυτοεκτίμησή τους;

H2 Η συναισθηματική νοημοσύνη των ατόμων με προβλήματα όρασης αποτελεί προβλεπτικό παράγοντα της αυτοεκτίμησής τους;

H3 Η αυτοεκτίμηση των ατόμων με προβλήματα όρασης αποτελεί προβλεπτικό παράγοντα της συναισθηματικής τους νοημοσύνης;

H4 Τα άτομα με προβλήματα όρασης παρουσιάζουν διαφορές στην συναισθηματική τους νοημοσύνη ανάλογα με τα προσωπικά/δημογραφικά τους στοιχεία (φύλο, ηλικία, επίπεδο εκπαίδευσης, ολική ή μερική απώλεια όρασης, εγγενής ή επίκτητη απώλεια όρασης);

H5 Τα άτομα με προβλήματα όρασης παρουσιάζουν διαφορές στην αυτοεκτίμησή τους ανάλογα με τα προσωπικά/δημογραφικά τους στοιχεία (φύλο, ηλικία, επίπεδο εκπαίδευσης, ολική ή μερική απώλεια όρασης, εγγενής ή επίκτητη απώλεια όρασης);

2.2. Σχεδιασμός της έρευνας

Κεντρικός σκοπός της έρευνας είναι να εξεταστεί η σχέση μεταξύ συναισθηματικής νοημοσύνης (ΣΝ) και αυτοεκτίμησης ατόμων με προβλήματα όρασης και να εξεταστούν οι τυχόν διαφορές της ΣΝ και της αυτοεκτίμησης ανάμεσα σε υποομάδες του δείγματος. Βάσει αυτού του κεντρικού πυρήνα αναπτύχθηκαν τα παραπάνω ερευνητικά ερωτήματα που διατυπώθηκαν.

Στην παρούσα έρευνα, έχοντας σαν σκοπό να απαντηθούν τα παραπάνω ερευνητικά ερωτήματα, ακολουθήθηκε εμπειρική ποσοτική έρευνα μέσω της διαμοίρασης ερωτηματολογίων αυτοαναφοράς. Με αυτή την μέθοδο προσέγγισης δόθηκε έμφαση στις εγγενείς τάσεις (Cohen, Manion, & Morrison, 2000) των ατόμων με προβλήματα όρασης αναφορικά με τη ΣΝ και την αυτοεκτίμησή τους.

Συγκεκριμένα, η έρευνα βασίζεται στο ερευνητικό μοντέλο της έρευνας συσχετίσεων (Cohen et al., 2000), όπου γίνεται απόπειρα προσδιορισμού σχέσης (θετικής ή αρνητικής) μεταξύ μεταβλητών (ερευνητικό ερώτημα H1), απόπειρα ελέγχου αν η κάθε μεταβλητή αποτελεί προβλεπτικό παράγοντα της άλλης (ερευνητικά ερωτήματα H2 & H3) και διαφοράς διακύμανσης μέσω των όρων υποομάδων του δείγματος (ερευνητικά ερωτήματα H4 & H5).

Τα ερωτηματολόγια απαντήθηκαν από τους συμμετέχοντες από τον Ιανουάριο 2018 έως και Μάιο 2018. Τα ερωτηματολόγια χορηγήθηκαν σε έντυπη μορφή με ανάγνωση και συμπλήρωση των ερωτήσεων από την ερευνήτρια εκ του σύνεγγυς ή μέσω τηλεφωνικής επικοινωνίας με τους συμμετέχοντες, αλλά και σε ηλεκτρονική μορφή μέσω αρχείου του Googledocs που δημιουργήθηκε μέσω Google drive για τις ανάγκες της παρούσας ερευνητικής μελέτης με σύνδεσμο: https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSeCah7YhBTjdOKMqllldbGAmFhkyaMB8A_KHe24zX_XlvnPwXQ/viewform και αναρτήθηκε και στην ιστοσελίδα της Εθνικής Ομοσπονδίας Τυφλών <http://www.eoty.gr>. Πριν τη συμπλήρωση των ερωτηματολογίων γίνονταν σαφείς οι σκοποί της έρευνας, καθώς και ο ανώνυμος χαρακτήρας του ερωτηματολογίου, ώστε να μην υπάρχουν αρνητικές στάσεις από τους συμμετέχοντες. Αφού συγκεντρώθηκαν όλα τα ερωτηματολόγια, τα δεδομένα που συλλέχθηκαν, περάστηκαν στο στατιστικό πακέτο SPSS Statistics 24, όπου αναλύθηκαν για την εξαγωγή αποτελεσμάτων.

2.3. Δείγμα - Δειγματοληψία

Στην έρευνα συμμετείχαν 35 ενήλικες με προβλήματα όρασης της γενικότερης περιφέρειας Αττικής. Η δειγματοληψία της έρευνας χαρακτηρίζεται ως "βολική", δηλαδή έγινε αρχική προσέγγιση ατόμων που βρίσκονταν πιο κοντά στην ερευνήτρια (Cohen et al., 2000) και "χιονοστιβάδας" όπου τα κοντινά άτομα που προσεγγίστηκαν από τη βολική δειγματοληψία χρησιμοποιήθηκαν δευτερευόντως ως ανατροφοδότες φέρνοντας την ερευνήτρια σε επαφή με άλλα άτομα που είχαν τις απαραίτητες προϋποθέσεις για να συμμετέχουν ως δείγμα στην έρευνα (Cohen et al., 2000). Η δειγματοληψία δεν ανήκει σε τυχαία δειγματοληψία, άρα και η γενίκευση των αποτελεσμάτων της έρευνας τίθεται υπό ερώτηση.

2.4. Ερευνητικά εργαλεία - Ερωτηματολόγιο

Το ερωτηματολόγιο που διακινήθηκε αναφορικά με την παρούσα έρευνα απαρτίζεται από τρία επιμέρους εργαλεία που όλα είχαν ερωτήσεις κλειστού τύπου.

2.4.1. Ερωτηματολόγιο Προσωπικών Στοιχείων

Το ερωτηματολόγιο αυτό διαμορφώθηκε από την ερευνήτρια και δόθηκε με τη μορφή φόρμας προσωπικών στοιχείων που θα έπρεπε να απαντήσει ο κάθε συμμετέχοντας ανώνυμα και αφορούσε ανεξάρτητες μεταβλητές όπως είναι το φύλο, η ηλικία, το επίπεδο εκπαίδευσης, η έκταση της απώλειας όρασης (μερική ή ολική απώλεια) και η απαρχή της απώλειας όρασης (εκ γενετής ή επίκτητη) του συμμετέχοντα.

2.4.2. Κλίμακα μέτρησης Συναισθηματικής Νοημοσύνης Trait Emotional Intelligence Questionnaire - Short Form (TEIQue-SF)

Το δεύτερο ερωτηματολόγιο που χορηγήθηκε είναι η ελληνική έκδοση της σύντομης κλίμακας συναισθηματικής νοημοσύνης των Petrides, & Furnham (2006). Μετράει τη συναισθηματική νοημοσύνη ενηλίκων σαν χαρακτηριστικό της προσωπικότητάς τους (trait). Η σύντομη αυτή μορφή του εργαλείου είναι βασισμένη στην αρχική εκτενή μορφή του TEIQue με 153 ερωτήματα και 15 υποενότητες συναισθηματικής νοημοσύνης (Petrides, & Furnham, 2003). Οι Petrides, & Furnham (2006) δημιούργησαν εργαλείο 30 ερωτήσεων αυτοαναφοράς με 7βαθμη κλίμακα αξιολόγησης τύπου Likert με διαβάθμιση από το 1 έως το 7 με σημεία αναφοράς το 1= Διαφωνώ Απόλυτα και το 7= Συμφωνώ Απόλυτα. Για λόγους ευκολίας των τυφλών συμμετεχόντων έγινε προσαρμογή του ερωτηματολογίου και συγκεκριμένα ορίστηκαν επεξηγήσεις σε όλα τα επτά σημεία της κλίμακας αξιολόγησης με επεξηγημένη διαβάθμιση της κλίμακας ως εξής: 1 = Διαφωνώ απόλυτα, 2= Διαφωνώ αρκετά, 3= Διαφωνώ εν μέρει, 4= Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ, 5= Συμφωνώ εν μέρει, 6= Συμφωνώ αρκετά, 7= Συμφωνώ απόλυτα.

Όλα τα εργαλεία σχετικά με το TEIQue βρίσκονται ανηρτημένα στο διαδίκτυο και είναι διαθέσιμα για χρήση από το London Psychometric Laboratory.

Συγκεκριμένα, στην παρούσα έρευνα, χρησιμοποιήθηκε η ελληνική έκδοση που ήδη είχε μεταφραστεί (Petrides, Pita, & Kokkinaki, 2007) και είχε ελεγχθεί η αξιοπιστία και η εγκυρότητα του μεταφρασμένου εργαλείου στα ελληνικά δεδομένα (Stamatoroulou, Galanis, & Prezerakos, 2016).

Ο Petrides (2009) σημείωσε σχετικά με τη σύντομη έκδοση του ερωτηματολογίου ότι είναι εφικτό να γίνει η ομαδοποίηση υποκατηγοριών της συναισθηματικής νοημοσύνης (υποομάδες ευζωίας, αυτοελέγχου, συναισθηματισμού και κοινωνικότητας), όπως και στο εκτενές εργαλείο, μόνο που θα είχαν οι κατηγορίες αυτές χαμηλότερες αξιοπιστίες υποομάδων.

Η αξιοπιστία της συνολικής συναισθηματικής νοημοσύνης στη σύντομη έκδοση βρέθηκε Cronbach $\alpha=0.89$, όπως και στο εκτενές εργαλείο. Επίσης, στην ελληνική προσαρμογή του σύντομου εργαλείου βρέθηκε συνολική αξιοπιστία $\alpha=0.89$ (Stamatoroulou et al., 2016) και στις υποομάδες της ΣΝ που δημιουργήθηκαν σύμφωνα με τον Petrides (2009) ήταν $\alpha=0.78$ για την υποκατηγορία της Ευζωίας, $\alpha=0.60$ για την υποκατηγορία του Αυτοελέγχου, $\alpha=0.64$ στην υποκατηγορία του Συναισθηματισμού και $\alpha=0.75$ στην υποκατηγορία της Κοινωνικότητας. Σχετικά με το παρόν δείγμα η αξιοπιστία (δείκτης αξιοπιστίας Cronbach's Alpha) βρέθηκε $\alpha=0.93$ στο σύνολο της κλίμακας.

2.4.3. Κλίμακα μέτρησης Αυτοεκτίμησης Self-Esteem Scale του Rosenberg

Μία κλίμακα αυτοαναφορών 10 ερωτήσεων με ερωτήματα που απαντούνται με επιλογή από τέσσερις επιλογές: Συμφωνώ Απόλυτα, Συμφωνώ, Διαφωνώ, Διαφωνώ Απόλυτα. Αξιολογεί αυστηρά τη συνολική Αυτοεκτίμηση του ατόμου. Ενώ στην αρχή δημιουργήθηκε για εφήβους, γρήγορα κάλυψε και συμμετέχοντες ενήλικες και είναι πολύ διαδεδομένο εργαλείο μέχρι πολύ πρόσφατα σε σχετικές έρευνες (Martín-Albo, Núñez, Navarro, & Grijalvo, 2007).

Δεν υπάρχει μετάφραση του εργαλείου στα Ελληνικά. Για την παρούσα έρευνα το εργαλείο αρχικά μεταφράστηκε από την ερευνήτρια στην ελληνική και στη συνέχεια έγινε αντίστροφη μετάφραση στην αγγλική από συνάδελφο Αγγλικής φιλολογίας. Συγκρίθηκαν τα δυο ερωτηματολόγια και έγιναν μικρές διορθώσεις στη μετάφραση και προέκυψε το τελικό ερωτηματολόγιο στην ελληνική.

Ο δείκτης αξιοπιστίας του συγκεκριμένου εργαλείου (αν και μετράει μόνο ένα πράγμα και δεν έχει υποκατηγορίες ώστε να χρειαστεί να μελετηθεί η εσωτερική αξιοπιστία όλων των υποομάδων με το γενικό κατασκεύασμα) έχει βρεθεί να κυμαίνεται μεταξύ $\alpha = 0.77$ και $\alpha = 0.88$, με πιο σύνηθες το δεύτερο. Σχετικά με το παρόν δείγμα η αξιοπιστία βρέθηκε $\alpha = 0.90$ στο σύνολο της κλίμακας.

2.5. Μέθοδοι και τεχνικές ανάλυσης δεδομένων

Για την ανάλυση των αποτελεσμάτων που προέκυψαν από το ερωτηματολόγιο χρησιμοποιήθηκε το στατιστικό πακέτο SPSS 24. Αρχικά τα δεδομένα κωδικοποιήθηκαν σε μορφή κατάλληλη για επεξεργασία από το στατιστικό πακέτο. Χρησιμοποιήθηκε αρχικά περιγραφική στατιστική για να γίνει ανάλυση και μελέτη της περιγραφής του δείγματος της έρευνας.

Συγκεκριμένα για την απάντηση και διερεύνηση των ερευνητικών ερωτημάτων χρησιμοποιήθηκε επαγωγική στατιστική (Howitt & Cramer, 2010; Κατσή, Σιδερίδης, & Εμβαλωτής, 2010), καθώς αναζητήθηκαν και πραγματοποιήθηκαν τα κατάλληλα στατιστικά τεστ.

Έγινε χρήση της συνθήκης συσχέτισης Pearson με τον συντελεστή συσχέτισης Pearson, ανάλυση παλινδρόμησης Linear Regression Analysis, έλεγχος t-test για σύγκριση ανεξάρτητων ομάδων και ανάλυση διακύμανσης ANOVA κατά παράγοντα για ανεξάρτητα δείγματα.

2.5.1. Αναλύσεις που πραγματοποιήθηκαν ανά ερευνητικό ερώτημα

Οι αναλύσεις που πραγματοποιήθηκαν ανά ερευνητικό ερώτημα είναι:

1^ο ερευνητικό ερώτημα: Η1 Η συναισθηματική νοημοσύνη ατόμων με προβλήματα όρασης σχετίζεται με την αυτοεκτίμησή τους;

Σχετικά με το πρώτο ερευνητικό ερώτημα εφαρμόστηκε ο συντελεστής γραμμικής συσχέτισης Pearson's r για να εξεταστεί η συσχέτιση μεταξύ των μεταβλητών (μεταβλητές: συναισθηματική νοημοσύνη και αυτοεκτίμηση). Επίσης διενεργήθηκαν και γραμμικές συσχετίσεις με τον συντελεστή Pearson και για τις

υποενότητες της ΣΝ (υποομάδες ευζωίας, αυτοελέγχου, συναισθηματισμού και κοινωνικότητας) σε σχέση με την αυτοεκτίμηση η καθεμία ξεχωριστά.

Ο συντελεστής συσχέτισης θα δείξει αν υπάρχει αμφίδρομη σχέση μεταξύ των μεταβλητών αυτών και αν η σχέση αυτή είναι θετική ή αρνητική και στατιστικώς σημαντική (Howitt & Cramer, 2010; Κατσή, et al., 2010)

2^ο ερευνητικό ερώτημα: H2 Η συναισθηματική νοημοσύνη των ατόμων με προβλήματα όρασης αποτελεί προβλεπτικό παράγοντα της αυτοεκτίμησής τους;

Το δεύτερο ερευνητικό ερώτημα θα ερευνηθεί με τη μέθοδο της απλής γραμμικής ανάλυσης παλινδρόμησης για να εξεταστεί αν η συναισθηματική νοημοσύνη των ατόμων με προβλήματα όρασης μπορεί ως ανεξάρτητη μεταβλητή να αποτελέσει παράγοντα πρόβλεψης της εξαρτημένης μεταβλητής, που είναι η αυτοεκτίμηση των ατόμων με προβλήματα όρασης.

3^ο ερευνητικό ερώτημα: H3 Η αυτοεκτίμηση των ατόμων με προβλήματα όρασης αποτελεί προβλεπτικό παράγοντα της συναισθηματικής τους νοημοσύνης;

Το τρίτο ερευνητικό ερώτημα θα ερευνηθεί με τη μέθοδο της απλής γραμμικής ανάλυσης παλινδρόμησης για να εξεταστεί αν η αυτοεκτίμηση των ατόμων με προβλήματα όρασης μπορεί ως ανεξάρτητη μεταβλητή να αποτελέσει προβλεπτικό παράγοντα της εξαρτημένης μεταβλητής, που είναι η συναισθηματική νοημοσύνη των ατόμων με προβλήματα όρασης.

4^ο ερευνητικό ερώτημα: H4 Τα άτομα με προβλήματα όρασης παρουσιάζουν διαφορές στην συναισθηματική τους νοημοσύνη ανάλογα με τα προσωπικά τους στοιχεία (φύλο, ηλικία, επίπεδο εκπαίδευσης, ολική ή μερική απώλεια όρασης, εγγενής ή επίκτητη απώλεια όρασης);

Αναφορικά με αυτό το ερευνητικό ερώτημα εφαρμόζονται μέθοδοι σύγκρισης των μέσων όρων (t-test και One-way ANOVA) για τυχόν διαφορές ανάμεσα στους μέσους όρους των ομάδων (Howitt & Cramer, 2010), με προϋπόθεση να είναι εξαρτημένη μεταβλητή η συναισθηματική νοημοσύνη. T-test διενεργήθηκε για τις ανεξάρτητες μεταβλητές του φύλου, της ολικής ή μερικής απώλειας όρασης και της εγγενούς ή επίκτητης απώλειας όρασης. ANOVA διενεργήθηκε για τις ανεξάρτητες μεταβλητές της ηλικίας και του επιπέδου εκπαίδευσης.

5^ο ερευνητικό ερώτημα: H5 Τα άτομα με προβλήματα όρασης παρουσιάζουν διαφορές στην αυτοεκτίμησή τους ανάλογα με τα προσωπικά τους στοιχεία (φύλο, ηλικία, επίπεδο εκπαίδευσης, ολική ή μερική απώλεια όρασης, εγγενής ή επίκτητη απώλεια όρασης);

Όσον αφορά σε αυτό το ερευνητικό ερώτημα εφαρμόζονται μέθοδοι σύγκρισης των μέσων όρων (t-test και One-way ANOVA) για τυχόν διαφορές ανάμεσα στους μέσους όρους των ομάδων (Howitt & Cramer, 2010), με προϋπόθεση να είναι εξαρτημένη μεταβλητή η αυτοεκτίμηση. T-test διενεργήθηκε για τις ανεξάρτητες μεταβλητές του φύλου, της ολικής ή μερικής απώλειας όρασης και της εγγενούς ή επίκτητης απώλειας όρασης. ANOVA διενεργήθηκε για τις ανεξάρτητες μεταβλητές της ηλικίας και του επιπέδου εκπαίδευσης.

Το t-test διενεργείται γενικότερα για τον έλεγχο διαφορών ανάμεσα στους μέσους όρους ανεξάρτητων μεταβλητών που παίρνουν δύο επιλογές σαν απάντηση, ενώ ANOVA διενεργείται για τον έλεγχο διαφορών ανάμεσα στους μέσους όρους ανεξάρτητων μεταβλητών που παίρνουν σαν απάντηση περισσότερες από δύο επιλογές (Howitt & Cramer, 2010).

2.5.2. Επίπεδο Σημαντικότητας Έρευνας

Σημαντικό βήμα αποτελεί ο καθορισμός του επιπέδου σημαντικότητας που ορίζεται για την παρούσα έρευνα. Για τη διερεύνηση των παραπάνω ερωτημάτων ορίζεται σαν επίπεδο σημαντικότητας το $p < 0.05$, που σημαίνει ότι το επιτρεπτό όριο με το οποίο συγκρίνεται η εκάστοτε πιθανότητα p είναι το 5%. Αποτελεί ένα μέτριο αυστηρότητας όριο και το πιο σύνηθες σε έρευνες. Σε κάθε περίπτωση όπου η τιμή p είναι μικρότερη ή ίση με το επίπεδο σημαντικότητας δηλώνουμε ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά μεταξύ του μέσου όρου του πληθυσμού και της προκαθορισμένης τιμής στο συγκεκριμένο επίπεδο σημαντικότητας (Κατσής et al., 2010).

2.6. Ζητήματα αξιοπιστίας, εγκυρότητας & δεοντολογίας

Η αξιοπιστία ενός ερευνητικού εργαλείου μετράει ουσιαστικά την συνέπεια των ερωτήσεων του εργαλείου αυτού μεταξύ τους και με τη συνολική κλίμακα (Cohen et al., 2000) με ιδανικό την απόλυτη αποφυγή του τυπικού σφάλματος της

έρευνας (Ουζούνη & Νακάκης, 2011). Ο δείκτης α , είναι ένας δείκτης της εσωτερικής συνέπειας ενός τεστ (internal consistency), και υπολογίζεται από τη συσχέτιση της κάθε ερώτησης του τεστ με την συνολική κλίμακα. Είναι από τις περισσότερο δημοφιλείς τεχνικές υπολογισμού της αξιοπιστίας (Cronbach, 1951). Ο συντελεστής Cronbach's alpha δείχνει λοιπόν την ομοιογένεια μιας κλίμακας. Για να θεωρείται αποδεκτή η τιμή του Cronbach's alpha θα πρέπει να είναι >0.7 . Όσο μεγαλύτερη είναι η τιμή του συντελεστή Cronbach's alpha τόσο μεγαλύτερη είναι η αξιοπιστία εσωτερικής συνοχής (Ουζούνη & Νακάκης, 2011).

Στην παρούσα έρευνα, με βάση το παρόν δείγμα, ο δείκτης αξιοπιστίας Cronbach βρέθηκε για το ερωτηματολόγιο την Συναισθηματικής Νοημοσύνης $\alpha=0.93$ και για το ερωτηματολόγιο της Αυτοεκτίμησης $\alpha=0.90$. Από το παρόν φαίνεται ότι η εσωτερική συνοχή των δύο ερωτηματολογίων με βάση τις απαντήσεις της παρούσας έρευνας είναι πολύ υψηλή και καλή.

Η εγκυρότητα κατασκευής του εργαλείου σημαίνει ότι το εργαλείο μετράει όντως αυτό για το οποίο έχει δημιουργηθεί να μετρήσει (Cohen et al., 2000). Η εγκυρότητα φαίνεται και από την υψηλή συσχέτιση που εμφάνισαν τα ερωτηματολόγια και σε άλλες έρευνες με μετρήσεις πρώτον για τη μέτρηση Συναισθηματικής Νοημοσύνης (Petrides, 2009) και δεύτερον για τη μέτρηση της Αυτοεκτίμησης (Martín-Albo et al., 2007).

Το κάθε ερωτηματολόγιο περιείχε εισαγωγικό σημείωμα, το οποίο περιλάμβανε συνοπτικά το σκοπό και τους στόχους της έρευνας με σκοπό την ενημέρωση του κάθε συμμετέχοντα. Τηρήθηκε αυστηρά η ανωνυμία του κάθε συμμετέχοντα, ενώ ζητήθηκε από όλους να απαντήσουν με ειλικρίνεια, ελευθερία έκφρασης και υπευθυνότητα. Τα ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα διαφυλάχθηκαν, ενώ απαντούσε όποιος ήθελε να συμμετάσχει στην έρευνα. Σε όλη τη διαδικασία τηρήθηκε αυστηρά αμερόληπτη στάση από την ερευνήτρια υπέρ ή κατά κάποιων ερωτήσεων. Στην περίπτωση των εκ του σύνεγγυς και τηλεφωνικών προσεγγίσεων των ερωτηθέντων, οι προσεγγίσεις αυτές έγιναν με προηγούμενο προγραμματισμό σε ώρα και μέρα που βόλευε τον εκάστοτε συμμετέχοντα.

3. Κεφάλαιο Τρίτο: Αποτελέσματα

3.1. Περιγραφή Δείγματος

Στις ποιοτικές μεταβλητές, στη συγκεκριμένη περίπτωση: το φύλο, η ηλικία, το επίπεδο εκπαίδευσης, η έκταση της απώλειας όρασης και η απαρχή της απώλειας όρασης εκφράζονται μέσα από τη συχνότητα των περιπτώσεων της κάθε κατηγορίας και τα ποσοστά επί % που αυτά αντιπροσωπεύουν. Αυτά φαίνονται από τον **Πίνακα1**.

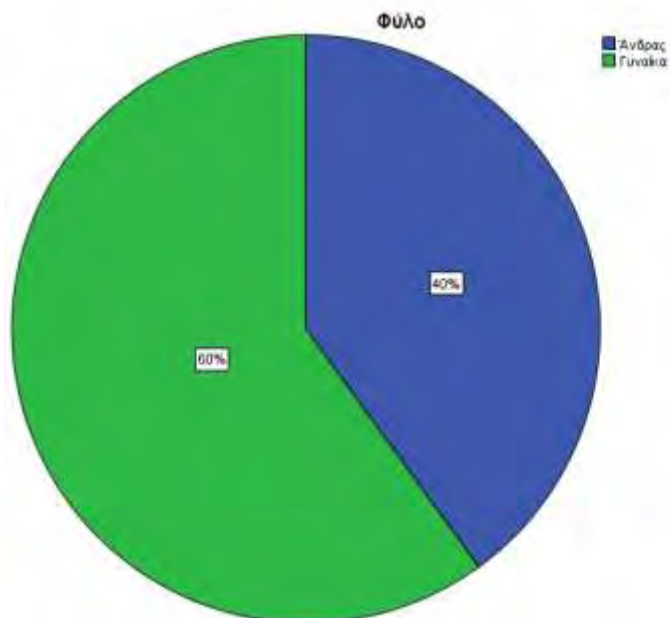
Πίνακας 1

Συχνότητες & Ποσοστά Ποιοτικών Μεταβλητών

		Συχνότητα	%
Φύλο	Ανδρας	14	40
	Γυναίκα	21	60
Ηλικία	Έως 25 ετών	4	11,4
	26-35	10	28,6
	36-45	9	25,7
	46 και πάνω	12	34,3
Επίπεδο Εκπαίδευσης	Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση	3	8,6
	Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	15	42,9
	Πανεπιστημιακή Εκπαίδευση	13	37,1
	Μεταπτυχιακή Εκπαίδευση	4	11,4
	Διδακτορικός Τίτλος	0	0
Έκταση Απώλειας Όρασης	Μερική Απώλεια	21	60
	Ολική Απώλεια	14	40
Απαρχή Απώλειας Όρασης	Εκ γενετής	27	77,1
	Επίκτητη	8	22,9

3.1.1 . Φύλο

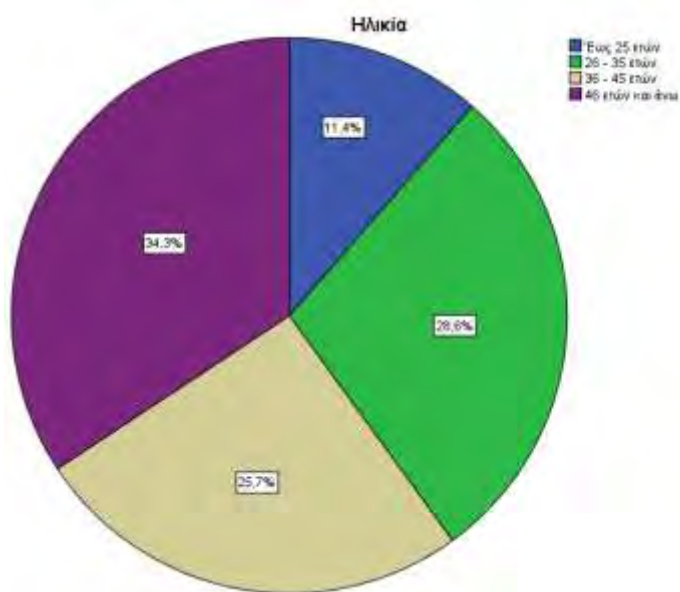
Συγκεκριμένα στην παρούσα έρευνα ως προς το φύλο απάντησαν 40% άνδρες και 60% γυναίκες με προβλήματα όρασης **Διάγραμμα 1**.

Διάγραμμα 1: Φύλο συμμετεχόντων

3.1.2. Ηλικία

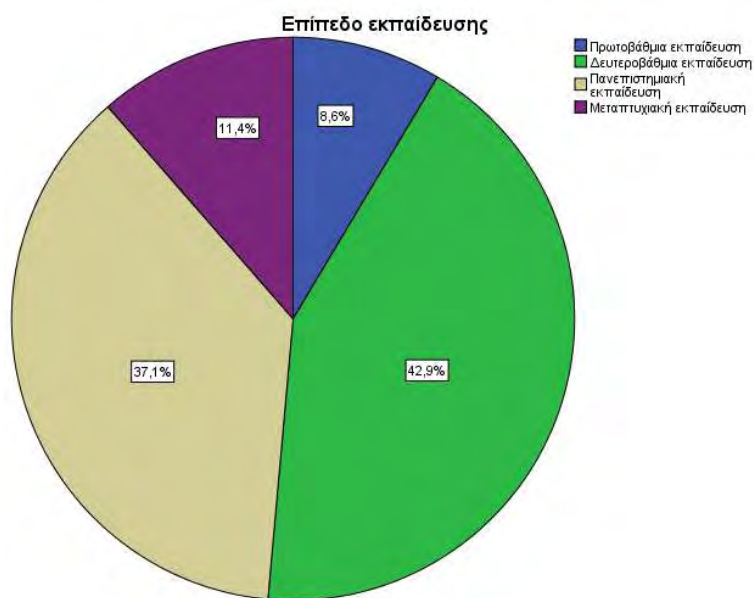
Ηλικιακά οι συμμετέχοντες ήταν σε ποσοστό 11,4% έως 25 ετών, 28,6% από 26 έως 35 ετών, 25,7% από 36 έως 45 ετών και 34,3% για 46 ετών και πάνω, όπως φαίνεται και από το **Διάγραμμα 2**.

Διάγραμμα 2: Ηλικία συμμετεχόντων

3.1.3. Επίπεδο εκπαίδευσης

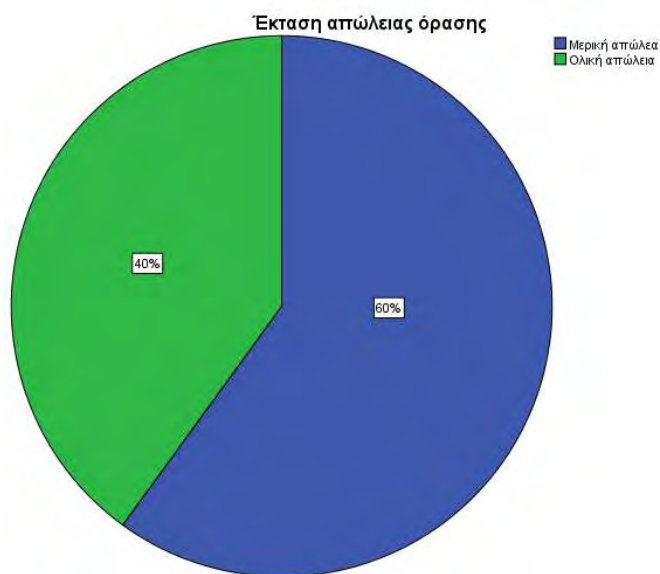
Σχετικά με το επίπεδο εκπαίδευσης των συμμετεχόντων στην έρευνα το 8,6% είχε Πρωτοβάθμια εκπαίδευση, το 42,9% Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, το 37,1% Πανεπιστημιακή Εκπαίδευση και το 11,4% Μεταπτυχιακή Εκπαίδευση. Δεν υπήρξε συμμετέχοντας με διδακτορικό τίτλο γι αυτό σε αυτή την επιλογή το ποσοστό είναι 0. Τα παραπάνω φαίνονται στο **Διάγραμμα 3**.

Διάγραμμα 3: Επίπεδο εκπαίδευσης συμμετεχόντων

3.1.4. Έκταση απώλειας όρασης

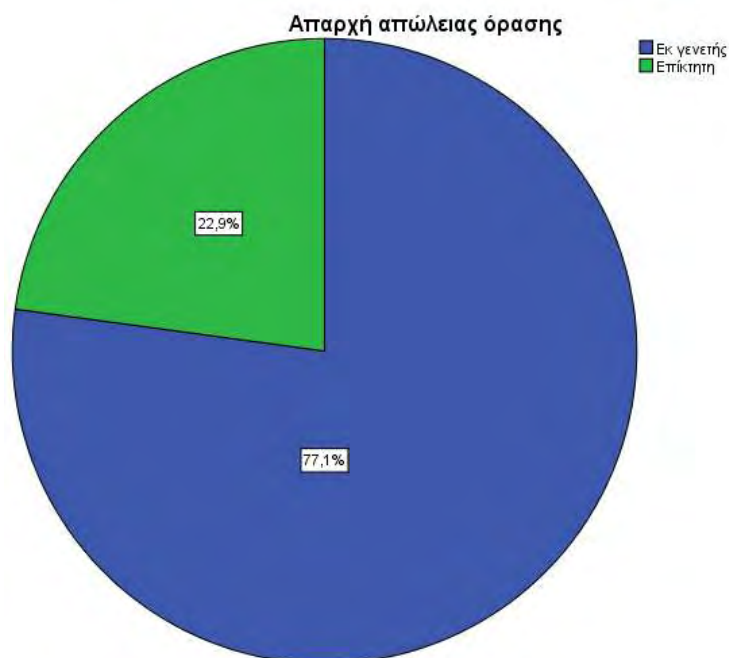
Αναφορικά με την έκταση της απώλειας όρασης των συμμετεχόντων το 60% είχε μερική απώλεια όρασης και το 40% είχε ολική απώλεια όρασης **Διάγραμμα 4**.

Διάγραμμα 4: Έκταση απώλειας όρασης συμμετεχόντων

3.1.5 Απαρχή απώλειας όρασης

Στο ερώτημα για την απαρχή της απώλειας όρασης, το 77,1% των συμμετεχόντων έχει εκ γενετής απώλεια όρασης, ενώ το 22,9% έχει επίκτητη απώλεια όρασης **Διάγραμμα 5**.

Διάγραμμα 5: Απαρχή απώλειας όρασης

3.2. Περιγραφική Στατιστική

Η οργάνωση των δεδομένων στον **Πίνακα 2** με την περιγραφική στατιστική έγινε με τη χρήση στατιστικών δεικτών όπως είναι η ελάχιστη τιμή, η μέγιστη τιμή, ο μέσος όρος, η τυπική απόκλιση των απαντήσεων των συμμετεχόντων στα ερωτηματολόγια TEIQue-SF για τη συναισθηματική νοημοσύνη και Self-esteem Scale για την αυτοεκτίμηση.

Πίνακας 2

Ελάχιστη & μέγιστη τιμή, μέσος όρος & τυπική απόκλιση ποσοτικών μεταβλητών

	Ελάχιστη τιμή	Μέγιστη τιμή	Μέσος όρος	Τυπική απόκλιση
Συνολική Συναισθηματική Νοημοσύνη	50	183	143,34	29,13
Ευζωία (υποκατηγορία ΣΝ)	6	40	30,17	8,33
Αυτοέλεγχος (υποκατηγορία ΣΝ)	11	38	26,66	5,73
Συναισθηματισμός (υποκατηγορία ΣΝ)	15	50	39,46	7,83
Κοινωνικότητα (υποκατηγορία ΣΝ)	9	37	26,23	6,16
Συνολική Αυτοεκτίμηση	13	37	29,23	5,81

Σύμφωνα με τα στοιχεία του **Πίνακα 2**:

Η Συναισθηματική Νοημοσύνη των ατόμων με προβλήματα όρασης στην παρούσα έρευνα παρουσίασε μέσο όρο 143,34 με τυπική απόκλιση 29,13 και εύρος 50-183. Με βάση αυτά τα δεδομένα, η συνολική συναισθηματική νοημοσύνη των ατόμων με προβλήματα όρασης κυμαίνεται σε υψηλά επίπεδα.

Η Ευζωία ως υποκατηγορία της ΣΝ παρουσίασε μέσο όρο 30,17 με τυπική απόκλιση 8,33 και εύρος 6-40. Με βάση αυτά τα δεδομένα, η ευζωία των ατόμων με προβλήματα όρασης κυμαίνεται σε υψηλά επίπεδα.

Ο Αυτοέλεγχος ως υποκατηγορία της ΣΝ παρουσίασε μέσο όρο 26,66 με τυπική απόκλιση 5,73 και εύρος 11-38. Με βάση αυτά τα δεδομένα, ο αυτοέλεγχος των ατόμων με προβλήματα όρασης κυμαίνεται σε μέτρια επίπεδα.

Ο Συναισθηματισμός ως υποκατηγορία της ΣΝ παρουσίασε μέσο όρο 39,46 με τυπική απόκλιση 7,83 και εύρος 15-50. Με βάση αυτά τα δεδομένα, ο συναισθηματισμός των ατόμων με προβλήματα όρασης κυμαίνεται σε μέτρια προς υψηλά επίπεδα.

Η Κοινωνικότητα ως υποκατηγορία της ΣΝ παρουσίασε μέσο όρο 26,23 με τυπική απόκλιση 6,16 και εύρος 9-37. Με βάση αυτά τα δεδομένα, η κοινωνικότητα των ατόμων με προβλήματα όρασης κυμαίνεται σε μέτρια επίπεδα.

Η Αυτοεκτίμηση των ατόμων με προβλήματα όρασης στην παρούσα έρευνα παρουσίασε μέσο όρο 29,23 με τυπική απόκλιση 5,81 και εύρος 13-37. Με βάση αυτά τα δεδομένα, η συνολική αυτοεκτίμηση των ατόμων με προβλήματα όρασης κυμαίνεται σε μέτρια προς υψηλά επίπεδα.

3.3. Επαγωγική Στατιστική

Προκειμένου να διερευνηθούν τα ερευνητικά ερωτήματα της παρούσας έρευνας, γίνεται χρήση επαγωγικής στατιστικής (Howitt & Cramer, 2010; Κατσής et al., 2010) και συγκεκριμένα για το H1 εφαρμόζεται ο συντελεστής γραμμικής συσχέτισης Pearson's r για να εξεταστεί η συσχέτιση μεταξύ των μεταβλητών. Για τα H2 και H3 γίνεται χρήση ανάλυσης παλινδρόμησης για να μελετηθούν πιθανοί προβλεπτικοί παράγοντες. Τέλος για τα H4 και H5 εφαρμόζονται μέθοδοι σύγκρισης των μέσων όρων (t-test και One-way ANOVA) για τυχόν διαφορές ανάμεσα στους μέσους όρους των ομάδων.

Σημαντικό βήμα αποτελεί ο καθορισμός του επιπέδου σημαντικότητας που ορίζεται για την παρούσα έρευνα. Για τη διερεύνηση των παραπάνω ερωτημάτων ορίζεται σαν επίπεδο σημαντικότητας το $p < 0.05$, που σημαίνει ότι το επιτρεπτό όριο αუსτηρότητας με το οποίο συγκρίνεται η εκάστοτε πιθανότητα ρείναι το 5%. Αποτελεί ένα μέτριο όριο και το πιο σύνηθες σε έρευνες. Σε κάθε περίπτωση όπου η τιμή p είναι μικρότερη ή ίση με το επίπεδο σημαντικότητας δηλώνουμε ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά μεταξύ του μέσου όρου του πληθυσμού και της προκαθορισμένης τιμής στο συγκεκριμένο επίπεδο σημαντικότητας (Κατσής et al., 2010).

3.3.1. Συσχετίσεις

Εφαρμόζεται γραμμική συσχέτιση Pearson (linear correlation) για να διερευνηθεί πιθανή συσχέτιση ανάμεσα στη συναισθηματική νοημοσύνη ατόμων με προβλήματα όρασης και την αυτοεκτίμησή τους **Πίνακας 3**. Το ερευνητικό ερώτημα είναι:

H1 Η συναισθηματική νοημοσύνη ατόμων με προβλήματα όρασης σχετίζεται με την αυτοεκτίμησή τους:

Διατύπωση ερευνητικών υποθέσεων αναφορικά με το H1 ερευνητικό ερώτημα:

H₀: Δεν υπάρχει σχέση ανάμεσα στη συναισθηματική νοημοσύνη και την αυτοεκτίμηση ατόμων με προβλήματα όρασης.

H_a: Υπάρχει συσχέτιση ανάμεσα στη συναισθηματική νοημοσύνη και την αυτοεκτίμηση ατόμων με προβλήματα όρασης.

Πίνακας 3

Γραμμική συσχέτιση Pearson ανάμεσα σε συναισθηματική νοημοσύνη και αυτοεκτίμηση ατόμων με προβλήματα όρασης (Correlation Analysis)

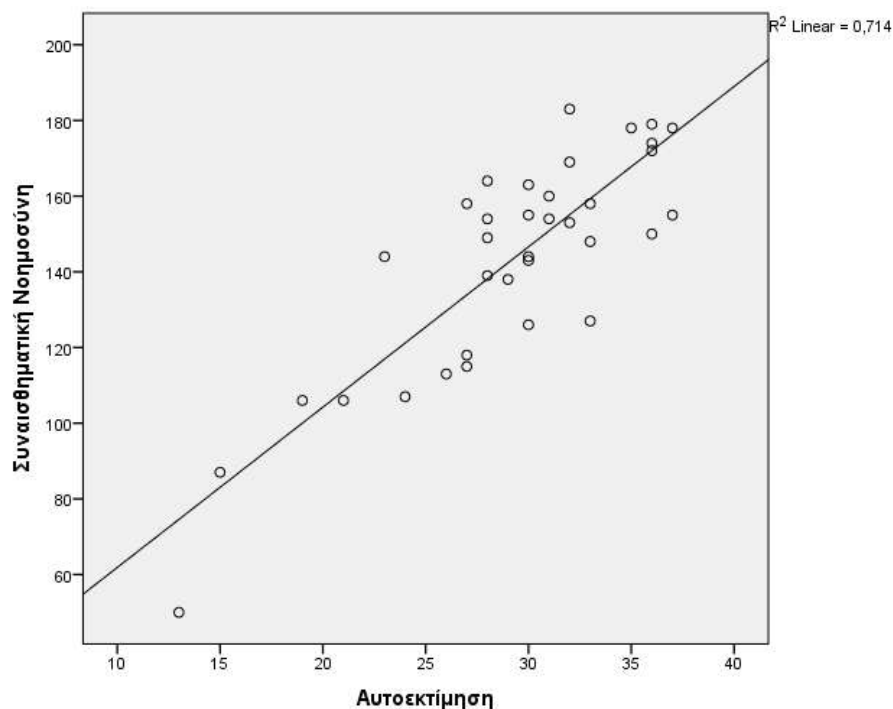
		Συναισθηματική Νοημοσύνη	Αυτοεκτίμηση
Συναισθηματική Νοημοσύνη	Pearson Correlation	1	,845**
	Sig. (2-tailed)		,000
	N	35	35
Αυτοεκτίμηση	Pearson Correlation	,845**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	
	N	35	35

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Η συσχέτιση μεταξύ της συναισθηματικής νοημοσύνης και της αυτοεκτίμησης είναι $r=0.85$. Ο δείκτης συσχέτισης έχει θετικό πρόσημο άρα η συσχέτιση είναι θετική, δηλαδή οι μεταβλητές λειτουργούν σαν ποσά ανάλογα. Αυτό σημαίνει ότι όταν αυξάνεται η μία μεταβλητή, αυξάνεται και η άλλη **Γράφημα 1**. Το

παρατηρούμενο επίπεδο σημαντικότητας για το δίπλευρο έλεγχο είναι $p=0.000 < p < 0.01$, οπότε η συσχέτιση είναι στατιστικώς πολύ σημαντική.

Η μηδενική υπόθεση απορρίπτεται, άρα υπάρχει συσχέτιση ανάμεσα στη συναισθηματική νοημοσύνη και την αυτοεκτίμηση ατόμων με προβλήματα όρασης. Η θετική αυτή σχέση ($r=0.85$) είναι στατιστικώς σημαντική ($p < 0.01$) και δείχνει ισχυρή συσχέτιση μεταξύ των δύο αυτών μεταβλητών.

Γράφημα 1: Διάγραμμα διασποράς στη σχέση ΣΝ & Αυτοεκτίμησης

Από το διάγραμμα διασποράς (**Γράφημα 1**) επιβεβαιώνεται η υψηλή συσχέτιση των μεταβλητών, καθώς η διασπορά των σημείων είναι μικρή, παρουσιάζεται η γραμμικότητα της σχέσης αυτής καθώς παρουσιάζονται τα σημεία κοντά σε μία ευθεία γραμμή και φαίνεται και η θετική σχέση των μεταβλητών μέσα από την θετική κλίση της ευθείας.

Παρόμοιες γραμμικές συσχετίσεις με το συντελεστή γραμμικής συσχέτισης Pearson's r διενεργήθηκαν και ανάμεσα στις υποκατηγορίες της ΣΝ με την αυτοεκτίμηση και παρατηρήθηκε επίσης θετική συσχέτιση. Πιο συγκεκριμένα:

Στον **Πίνακα 4** φαίνεται θετική σχέση ανάμεσα στην ευζωία και στην αυτοεκτίμηση $r=0,85$ με $p=0.000 < p < 0.01$, ανάμεσα στον αυτοέλεγχο και στην αυτοεκτίμηση $r=0,79$ με $p=0.000 < p < 0.01$, ανάμεσα στο συναισθηματισμό και στην αυτοεκτίμηση $r=0,58$ με $p=0.000 < p < 0.01$, ανάμεσα στην κοινωνικότητα και στην αυτοεκτίμηση $r=0,72$ με $p=0.000 < p < 0.01$.

Πίνακας 4

Συσχετίσεις υποκατηγοριών της ΣΝ με την Αυτοεκτίμηση (Correlation Analysis)

Υποκατηγορίες Συναισθηματικής Νοημοσύνης		Αυτοεκτίμηση
Ευζωία	Pearson Correlation	,852**
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	35
Αυτοέλεγχος	Pearson Correlation	,787**
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	35
Συναισθηματισμός	Pearson Correlation	,580**
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	35
Κοινωνικότητα	Pearson Correlation	,723**
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	35

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

3.3.2. Αναλύσεις παλινδρόμησης

Διενεργείται γραμμική παλινδρόμηση (linear regression) με σκοπό την διερεύνηση αν η συναισθηματική νοημοσύνη των ατόμων με προβλήματα όρασης αποτελεί προβλεπτικό παράγοντα της αυτοεκτίμησής τους. Το ερευνητικό ερώτημα είναι:

H2 Η συναισθηματική νοημοσύνη των ατόμων με προβλήματα όρασης αποτελεί προβλεπτικό παράγοντα της αυτοεκτίμησής τους;

Διατύπωση ερευνητικών υποθέσεων αναφορικά με το H2 ερευνητικό ερώτημα:

H₀: Δεν αποτελεί η ΣΝ προβλεπτικό παράγοντα της αυτοεκτίμησης των ατόμων με προβλήματα όρασης.

H_a: Αποτελεί η ΣΝ προβλεπτικό παράγοντα της αυτοεκτίμησης των ατόμων με προβλήματα όρασης.

Πίνακας 5

Σύνοψη Μοντέλου Ανάλυσης Παλινδρόμησης με προβλεπτικό παράγοντα τη ΣΝ και εξαρτημένη μεταβλητή την Αυτοεκτίμηση

Model	R	R Square
1	,845 ^a	,714

a. Predictors: (Constant), Συναισθηματική Νοημοσύνη

Πίνακας 6

Ανάλυση Παλινδρόμησης με προβλεπτικό παράγοντα τη ΣΝ και εξαρτημένη μεταβλητή την Αυτοεκτίμηση

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients Beta	t	Sig.
	B	Std. Error			
(Constant)	5,065	2,714		1,866	,000
ΣΝ	,169	,019	,845	9,080	,000

a. Dependent Variable: Αυτοεκτίμηση

Στον **Πίνακα 5** παρουσιάζεται ο δείκτης συνάφειας των δύο μεταβλητών Pearson r ο οποίος είναι 0.85 και δείχνει μεγάλη στατιστικώς σημαντική συνάφεια μεταξύ της ΣΝ και της αυτοεκτίμησης. Ο συντελεστής συσχέτισης υψωμένος στη δεύτερη δύναμη (στο τετράγωνο) ορίζεται ως συντελεστής προσδιορισμού (coefficient of determination). Ο συντελεστής αυτός δείχνει το ποσοστό της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής που ερμηνεύεται από την ανεξάρτητη μεταβλητή. Ουσιαστικά δείχνει σε ποιο βαθμό άλλες ανεξάρτητες μεταβλητές, που δεν έχουν συμπεριληφθεί στο μοντέλο, επηρεάζουν την ανεξάρτητη μεταβλητή (Κατσης et al., 2010). Το ποσοστό αυτό εδώ είναι $r^2=0.71$ δηλαδή 71%. Με άλλα λόγια αυτό το εύρημα υποδηλώνει ότι αν γνωρίζουμε την ΣΝ, μπορούμε να κατανοήσουμε κατά 71% την αυτοεκτίμηση του ατόμου με προβλήματα όρασης. Δηλαδή η ΣΝ εξηγεί με υψηλή ακρίβεια την αυτοεκτίμηση. Στον **Πίνακα 6** παρουσιάζονται: α) Ο σταθερός όρος $a=5.07$ ή αλλιώς σημείο αποκοπής στο οποίο η ευθεία παλινδρόμησης τέμνει τον κατακόρυφο άξονα. β) Ο μη τυποποιημένος συντελεστής παλινδρόμησης που είναι 0.17 και αυτό σημαίνει ότι για κάθε αύξηση της μεταβλητής "ΣΝ" κατά 1, η τιμή της μεταβλητής "αυτοεκτίμηση" αυξάνεται κατά 0.17. Ο μη τυποποιημένος συντελεστής παλινδρόμησης δηλώνει και την κλίση (b) της ευθείας παλινδρόμησης κι εφόσον είναι 0.17 με θετικό πρόσημο, δείχνει ότι υπάρχει θετική σχέση μεταξύ των δύο μεταβλητών γι αυτό αναφέρθηκε ότι όταν αυξάνεται η μία μεταβλητή αυξάνεται και η άλλη. γ) Ο τυποποιημένος συντελεστής παλινδρόμησης που είναι 0.85 και πρόκειται κατά προσέγγιση για το συντελεστή συσχέτισης Pearson μεταξύ ΣΝ και αυτοεκτίμησης. δ) συντελεστής σημαντικότητας Sig. με $p<0.001$ που είναι και $p<0.05$, άρα υπάρχει στατιστική σημαντικότητα της παρούσας γραμμικής παλινδρόμησης.

Η μηδενική υπόθεση απορρίπτεται, συνεπώς η ΣΝ των ατόμων με προβλήματα όρασης αποτελεί προβλεπτικό παράγοντα της αυτοεκτίμησής τους ($r=0.85$, $p<0.001$ $<p=0.05$) και για κάθε αύξηση της ΣΝ κατά 1, προβλέπεται αύξηση της αυτοεκτίμησης κατά 0.17. Η εξίσωση είναι: $Y=5.07+0.17X$, όπου X είναι η ΣΝ και Y η πρόβλεψη της αυτοεκτίμησης.

Διενεργείται εκ νέου γραμμική παλινδρόμηση (linear regression) με σκοπό την διερεύνηση αν η αυτοεκτίμηση των ατόμων με προβλήματα όρασης αποτελεί προβλεπτικό παράγοντα για την συναισθηματικής νοημοσύνης τους. Το ερευνητικό ερώτημα είναι:

H3 Η αυτοεκτίμηση των ατόμων με προβλήματα όρασης αποτελεί προβλεπτικό παράγοντα της συναισθηματικής τους νοημοσύνης:

Διατύπωση ερευνητικών υποθέσεων αναφορικά με το H2 ερευνητικό ερώτημα:

H₀: Δεν αποτελεί η αυτοεκτίμηση προβλεπτικό παράγοντα της ΣΝ των ατόμων με προβλήματα όρασης.

H_a: Αποτελεί η αυτοεκτίμηση προβλεπτικό παράγοντα της ΣΝ των ατόμων με προβλήματα όρασης.

Πίνακας 7

Σύνοψη Μοντέλου Ανάλυσης Παλινδρόμησης με προβλεπτικό παράγοντα την Αυτοεκτίμηση και εξαρτημένη μεταβλητή τη ΣΝ

Model	R	R Square
1	,845 ^a	,714

a. Predictors: (Constant), Αυτοεκτίμηση

Πίνακας 8

Ανάλυση Παλινδρόμησης με προβλεπτικό παράγοντα την Αυτοεκτίμηση και εξαρτημένη μεταβλητή τη ΣΝ

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients Beta	t	Sig.
	B	Std. Error			
(Constant)	19,515	13,897		1,404	,000
Αυτοεκτίμηση	4,237	,467	,845	9,080	,000

a. Dependent Variable: Συναισθηματική Νοημοσύνη

Στον **Πίνακα 7** παρουσιάζεται ο δείκτης συνάφειας των δύο μεταβλητών Pearson r ο οποίος είναι 0.85 και δείχνει μεγάλη στατιστικώς σημαντική συνάφεια μεταξύ της αυτοεκτίμησης και της ΣΝ. Ο συντελεστής συσχέτισης υψωμένος στη δεύτερη δύναμη (στο τετράγωνο) ορίζεται ως συντελεστής προσδιορισμού (coefficient of determination). Ο συντελεστής αυτός δείχνει το ποσοστό της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής που ερμηνεύεται από την ανεξάρτητη μεταβλητή. Ουσιαστικά δείχνει σε ποιο βαθμό άλλες ανεξάρτητες μεταβλητές, που δεν έχουν συμπεριληφθεί στο μοντέλο, επηρεάζουν την ανεξάρτητη μεταβλητή (Κατσής et al., 2010). Το ποσοστό αυτό εδώ είναι $r^2=0.71$ δηλαδή 71%. Με άλλα λόγια αυτό το εύρημα υποδηλώνει ότι αν γνωρίζουμε την Αυτοεκτίμηση, μπορούμε να κατανοήσουμε κατά 71% τη ΣΝ του ατόμου με προβλήματα όρασης. Δηλαδή η Αυτοεκτίμηση εξηγεί με υψηλή ακρίβεια τη ΣΝ. Στον **Πίνακα 8** παρουσιάζονται: α) Ο σταθερός όρος $a=19.52$ ή αλλιώς σημείο αποκοπής στο οποίο η ευθεία παλινδρόμησης τέμνει τον κατακόρυφο άξονα. β) Ο μη τυποποιημένος συντελεστής παλινδρόμησης που είναι 4.24 και αυτό σημαίνει ότι για κάθε αύξηση της μεταβλητής "αυτοεκτίμηση" κατά 1, η τιμή της μεταβλητής "ΣΝ" αυξάνεται κατά 4.24. Ο μη τυποποιημένος συντελεστής παλινδρόμησης δηλώνει και την κλίση (b) της ευθείας παλινδρόμησης κι εφόσον είναι 4.24 με θετικό πρόσημο, δείχνει ότι υπάρχει θετική σχέση μεταξύ των δύο μεταβλητών γι αυτό αναφέρθηκε ότι όταν αυξάνεται η μία μεταβλητή αυξάνεται και η άλλη. γ) Ο τυποποιημένος συντελεστής παλινδρόμησης που είναι 0.85 και πρόκειται κατά προσέγγιση για το συντελεστή συσχέτισης Pearson μεταξύ αυτοεκτίμησης και ΣΝ. δ) συντελεστής σημαντικότητας Sig. με $p<0.001$ που είναι και $p<0.05$, άρα υπάρχει στατιστική σημαντικότητα της παρούσας γραμμικής παλινδρόμησης.

Η μηδενική υπόθεση απορρίπτεται, συνεπώς η αυτοεκτίμηση των ατόμων με προβλήματα όρασης αποτελεί προβλεπτικό παράγοντα της ΣΝ τους ($r=0.85$, $p<0.001$ $<p=0.05$) και για κάθε αύξηση της ΣΝ κατά 1, προβλέπεται αύξηση της αυτοεκτίμησης κατά 4.24. Η εξίσωση είναι: $Y=19.52+4.24X$, όπου X είναι η αυτοεκτίμηση και Y η πρόβλεψη της ΣΝ.

3.3.3. Διαφορές μέσω των όρων

Με τις παρακάτω αναλύσεις θα εξεταστεί το ερευνητικό ερώτημα:

H4 Τα άτομα με προβλήματα όρασης παρουσιάζουν διαφορές στην συναισθηματική τους νοημοσύνη ανάλογα με τα προσωπικά/δημογραφικά τους στοιχεία (φύλο, ηλικία, επίπεδο εκπαίδευσης, ολική ή μερική απώλεια όρασης, εγγενής ή επίκτητη απώλεια όρασης):

Ερευνητικές υποθέσεις:

H₀: Τα άτομα με προβλήματα όρασης δεν παρουσιάζουν διαφορές στην συναισθηματική τους νοημοσύνη ανάλογα με τα προσωπικά/δημογραφικά τους στοιχεία (φύλο, ηλικία, επίπεδο εκπαίδευσης, ολική ή μερική απώλεια όρασης, εγγενής ή επίκτητη απώλεια όρασης).

H_a: Τα άτομα με προβλήματα όρασης παρουσιάζουν διαφορές στην συναισθηματική τους νοημοσύνη ανάλογα με τα προσωπικά/δημογραφικά τους στοιχεία (φύλο, ηλικία, επίπεδο εκπαίδευσης, ολική ή μερική απώλεια όρασης, εγγενής ή επίκτητη απώλεια όρασης).

- ΣΝ & φύλο

Για τη διερεύνηση αυτή εφαρμόζεται έλεγχος t για δύο ανεξάρτητα δείγματα.

Πίνακας 1

Διαφορές μέσω των όρων ανάμεσα στις ομάδες

	Φύλο	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Συναισθηματική Νοημοσύνη	Άντρες	14	135,57	36,681	9,803
	Γυναίκες	21	148,52	22,311	4,869

Πίνακας 10

T-test ανεξάρτητων δειγμάτων για ΣΝ αντρών & γυναικών

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
Συναισθηματική Νοημοσύνη	Equal variances assumed	4,617	,039	-1,302	33	,202	-12,952	9,951	-33,197	7,292
	Equal variances not assumed			-1,183	19,435	,251	-12,952	10,946	-35,827	9,923

Από τον **Πίνακα 9** φαίνεται ότι υπάρχει διαφορά ανάμεσα στους μέσους όρους αντρών και γυναικών του δείγματος. Από τον **Πίνακα 10** όμως βλέπουμε περισσότερες λεπτομέρειες. Παρατηρούμε ότι η σημαντικότητα του ελέγχου Levene=0.04<0.05, άρα οι διακυμάνσεις των δειγμάτων δεν είναι ίσες κι έτσι μελετούμε τη δεύτερη σειρά του πίνακα. Όταν οι διακυμάνσεις είναι άνισες, η τιμή κριτηρίου $t=-1,18$, η οποία με 19,44 βαθμούς ελευθερίας έχει παρατηρούμενο επίπεδο σημαντικότητας για τον δίπλευρο έλεγχο $0.25>0.05$. Αυτό το αποτέλεσμα δεν είναι στατιστικώς σημαντικό, καθώς είναι μεγαλύτερο του επιπέδου σημαντικότητας που έχουμε ορίσει. Άρα Από τα παραπάνω προκύπτει ότι γίνεται δεκτή η μηδενική υπόθεση, καθώς υπάρχει ναι μεν διαφορά στους μέσους όρους της ΣΝ μεταξύ αντρών και γυναικών με προβλήματα όρασης, αλλά αυτή η διαφορά δεν είναι στατιστικώς σημαντική βάσει του επιπέδου σημαντικότητας που έχουμε ορίσει για την παρούσα έρευνα ($p<0.05$).

Ο μέσος όρος της ΣΝ των αντρών της έρευνας ($M=135.57$, $SD=36.68$) δεν διαφέρει σημαντικά από τον μέσο όρο της ΣΝ των γυναικών του δείγματος ($M=148.52$, $SD=22.31$).

- ΣΝ & ηλικία

Διενεργείται ανάλυση διακύμανσης ANOVA κατά έναν παράγοντα με ανεξάρτητα δείγματα.

Πίνακας 11

Ανάλυση διακύμανσης ANOVA για διαφορές ανάμεσα στις ηλικιακές ομάδες

Συναισθηματική Νοημοσύνη					
	Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	1570,236	3	523,412	,595	,623
Within Groups	27285,650	31	880,182		
Total	28855,886	34			

Στον **Πίνακα 11** παρατηρούμε τα αποτελέσματα της ανάλυσης διακύμανσης. Ο λόγος F δεν είναι σημαντικός καθώς το παρατηρούμενο επίπεδο σημαντικότητας είναι 0.62 και μεγαλύτερο από το 0.05. Άρα δεν υπάρχουν διαφορές στους μέσους όρους της ΣΝ ανάμεσα στις ηλικιακές ομάδες των ατόμων με προβλήματα όρασης. Έτσι η μηδενική υπόθεση γίνεται δεκτή.

- ΣΝ & επίπεδο εκπαίδευσης

Διενεργείται ανάλυση διακύμανσης ANOVA κατά έναν παράγοντα με ανεξάρτητα δείγματα.

Πίνακας 12

Ανάλυση διακύμανσης ANOVA για διαφορές ανάμεσα στις ομάδες του επιπέδου εκπαίδευσης

Συναισθηματική Νοημοσύνη					
	Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	1549,659	3	516,553	,586	,628
Within Groups	27306,227	31	880,846		
Total	28855,886	34			

Στον **Πίνακα 12** παρατηρούμε τα αποτελέσματα της ανάλυσης διακύμανσης. Ο λόγος F δεν είναι σημαντικός καθώς το παρατηρούμενο επίπεδο σημαντικότητας είναι 0.63 και μεγαλύτερο από το 0.05. Άρα δεν υπάρχουν διαφορές στους μέσους όρους της ΣΝ ανάμεσα στις ομάδες επιπέδου εκπαίδευσης των ατόμων με προβλήματα όρασης. Έτσι η μηδενική υπόθεση γίνεται δεκτή.

- ΣΝ & έκταση απώλειας όρασης

Για τη διερεύνηση αυτή εφαρμόζεται έλεγχος t για δύο ανεξάρτητα δείγματα.

Πίνακας 13

Διαφορές μέσων όρων ανάμεσα στις ομάδες

Έκταση απώλειας όρασης		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Συναισθηματική Νοημοσύνη	Μερική απώλεια όρασης	21	141,62	23,166	5,055
	Ολική απώλεια όρασης	14	145,93	37,176	9,936

Πίνακας 14

T-test ανεξάρτητων δειγμάτων για ΣΝ με βάση την έκταση απώλειας όρασης

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
Συναισθηματική Νοημοσύνη	Equal variances assumed	1,239	,274	-,424	33	,675	-4,310	10,175	-25,011	16,392
	Equal variances not assumed			-,387	19,742	,703	-4,310	11,148	-27,583	18,964

Από τον **Πίνακα 13** δεν φαίνεται κάποια σημαντική διαφορά ανάμεσα στους μέσους όρους των ομάδων. Από τον **Πίνακα 14** όμως βλέπουμε περισσότερες λεπτομέρειες. Παρατηρούμε ότι η σημαντικότητα του ελέγχου Levene=0.27>0.05, άρα οι διακυμάνσεις των δειγμάτων είναι ίσες κι έτσι μελετούμε την πρώτη σειρά του πίνακα. Όταν οι διακυμάνσεις είναι ίσες, η τιμή κριτηρίου $t=-0.42$, η οποία με 33 βαθμούς ελευθερίας έχει παρατηρούμενο επίπεδο σημαντικότητας για τον δίπλευρο έλεγχο $0.68>0.05$. Αυτό το αποτέλεσμα δεν είναι στατιστικώς σημαντικό, καθώς είναι μεγαλύτερο του επιπέδου σημαντικότητας που έχουμε ορίσει. Άρα Από τα παραπάνω προκύπτει ότι γίνεται δεκτή η μηδενική υπόθεση, καθώς δεν υπάρχει διαφορά στους μέσους όρους της ΣΝ αναφορικά με την έκταση της απώλειας όρασης.

Ο μέσος όρος της ΣΝ ατόμων με μερική απώλεια όρασης της έρευνας ($M=141.62$, $SD=23.166$) δεν διαφέρει σημαντικά από τον μέσο όρο της ΣΝ των ατόμων με ολική απώλεια όρασης ($M=145.93$, $SD=37.176$).

- ΣΝ & απαρχή απώλειας όρασης

Για τη διερεύνηση αυτή εφαρμόζεται έλεγχος t για δύο ανεξάρτητα δείγματα.

Πίνακας 15

Διαφορές μέσων όρων ανάμεσα στις ομάδες

	Απαρχή απώλειας όρασης	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Συναισθηματική Νοημοσύνη	Εκ γενετής	27	145,70	26,441	5,089
	Επίκτητη	8	135,38	37,834	13,376

Πίνακας 16

T-test ανεξάρτητων δειγμάτων για ΣΝ με βάση την απαρχή της απώλειας όρασης

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
Συναισθηματική Νοημοσύνη	Equal variances assumed	,499	,485	,878	33	,386	10,329	11,767	-13,611	34,268
	Equal variances not assumed			,722	9,121	,489	10,329	14,312	-21,981	42,638

Από τον **Πίνακα 15** φαίνεται μία μικρή διαφορά ανάμεσα στους μέσους όρους των ομάδων. Από τον **Πίνακα 16** όμως βλέπουμε περισσότερες λεπτομέρειες. Παρατηρούμε ότι η σημαντικότητα του ελέγχου Levene=0.49>0.05, άρα οι διακυμάνσεις των δειγμάτων είναι ίσες κι έτσι μελετούμε την πρώτη σειρά του πίνακα. Όταν οι διακυμάνσεις είναι ίσες, η τιμή κριτηρίου t=0.88, η οποία με 33

βαθμούς ελευθερίας έχει παρατηρούμενο επίπεδο σημαντικότητας για τον δίπλευρο έλεγχο $0.39 > 0.05$. Αυτό το αποτέλεσμα δεν είναι στατιστικώς σημαντικό, καθώς είναι μεγαλύτερο του επιπέδου σημαντικότητας που έχουμε ορίσει. Άρα από τα παραπάνω προκύπτει ότι γίνεται δεκτή η μηδενική υπόθεση, καθώς δεν υπάρχει διαφορά στους μέσους όρους της ΣΝ αναφορικά με την απαρχή της απώλειας όρασης.

Ο μέσος όρος της ΣΝ ατόμων με εκ γενετής απώλεια όρασης της έρευνας ($M=145.70$, $SD=26.441$) δεν διαφέρει σημαντικά από τον μέσο όρο της ΣΝ των ατόμων με επίκτητη απώλεια όρασης ($M=135.38$, $SD=37.834$).

Γίνεται δεκτή λοιπόν συνολικά η μηδενική υπόθεση, καθώς τα άτομα με προβλήματα όρασης δεν παρουσιάζουν διαφορές στην συναισθηματική τους νοημοσύνη ανάλογα με τα προσωπικά/δημογραφικά τους στοιχεία (φύλο, ηλικία, επίπεδο εκπαίδευσης, ολική ή μερική απώλεια όρασης, εγγενής ή επίκτητη απώλεια όρασης).

Με τις ακόλουθες αναλύσεις θα εξεταστεί το ερευνητικό ερώτημα:

H5 Τα άτομα με προβλήματα όρασης παρουσιάζουν διαφορές στην αυτοεκτίμησή τους ανάλογα με τα προσωπικά/δημογραφικά τους στοιχεία (φύλο, ηλικία, επίπεδο εκπαίδευσης, ολική ή μερική απώλεια όρασης, εγγενής ή επίκτητη απώλεια όρασης):

Ερευνητικές υποθέσεις:

H₀: Τα άτομα με προβλήματα όρασης δεν παρουσιάζουν διαφορές στην αυτοεκτίμησή τους ανάλογα με τα προσωπικά/δημογραφικά τους στοιχεία (φύλο, ηλικία, επίπεδο εκπαίδευσης, ολική ή μερική απώλεια όρασης, εγγενής ή επίκτητη απώλεια όρασης).

H_a: Τα άτομα με προβλήματα όρασης παρουσιάζουν διαφορές στην αυτοεκτίμησή τους ανάλογα με τα προσωπικά/δημογραφικά τους στοιχεία (φύλο, ηλικία, επίπεδο εκπαίδευσης, ολική ή μερική απώλεια όρασης, εγγενής ή επίκτητη απώλεια όρασης).

- Αυτοεκτίμηση & φύλο

Για τη διερεύνηση αυτή εφαρμόζεται έλεγχος για δύο ανεξάρτητα δείγματα.

Πίνακας 17

Διαφορές μέσω των όρων ανάμεσα στις ομάδες

	Φύλο	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Αυτοεκτίμηση	Άντρες	14	28,07	7,57	2,023
	Γυναίκες	21	30,00	4,31	,941

Πίνακας 18

T-test ανεξάρτητων δειγμάτων για αυτοεκτίμηση αντρών & γυναικών

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
Αυτοεκτίμηση	Equal variances assumed	4,153	,050	-,961	33	,344	-1,929	2,007	-6,012	2,155
	Equal variances not assumed			-,864	18,667	,398	-1,929	2,231	-6,604	2,747

Από τον **Πίνακα 17** φαίνεται ότι υπάρχει μικρή διαφορά ανάμεσα στους μέσους όρους αντρών και γυναικών του δείγματος. Από τον **Πίνακα 18** όμως βλέπουμε περισσότερες λεπτομέρειες. Παρατηρούμε ότι η σημαντικότητα του ελέγχου Levene=0.05, άρα οι διακυμάνσεις των δειγμάτων δεν είναι ίσες κι έτσι

μελετούμε τη δεύτερη σειρά του πίνακα. Όταν οι διακυμάνσεις είναι άνισες, η τιμή κριτηρίου $t=-0,86$, η οποία με 18,67 βαθμούς ελευθερίας έχει παρατηρούμενο επίπεδο σημαντικότητας για τον δίπλευρο έλεγχο $0.40 > 0.05$. Αυτό το αποτέλεσμα δεν είναι στατιστικώς σημαντικό, καθώς είναι μεγαλύτερο του επιπέδου σημαντικότητας που έχουμε ορίσει. Άρα Από τα παραπάνω προκύπτει ότι γίνεται δεκτή η μηδενική υπόθεση, καθώς υπάρχει να μεν μικρή διαφορά στους μέσους όρους της αυτοεκτίμησης μεταξύ αντρών και γυναικών με προβλήματα όρασης, αλλά αυτή η διαφορά δεν είναι στατιστικώς σημαντική βάσει του επιπέδου σημαντικότητας που έχουμε ορίσει για την παρούσα έρευνα ($p < 0.05$).

Ο μέσος όρος της αυτοεκτίμησης των αντρών της έρευνας ($M=28.07$, $SD=7.57$) δεν διαφέρει σημαντικά από τον μέσο όρο της ΣΝ των γυναικών του δείγματος ($M=30$, $SD=4.313$).

- Αυτοεκτίμηση & ηλικία

Διενεργείται ανάλυση διακύμανσης ANOVA κατά έναν παράγοντα με ανεξάρτητα δείγματα.

Πίνακας 19

Ανάλυση διακύμανσης ANOVA

Αυτοεκτίμηση					
	Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	29,466	3	9,822	,272	,845
Within Groups	1118,706	31	36,087		
Total	1148,171	34			

Στον **Πίνακα 19** παρατηρούμε τα αποτελέσματα της ανάλυσης διακύμανσης. Ο λόγος F δεν είναι σημαντικός καθώς το παρατηρούμενο επίπεδο σημαντικότητας είναι 0.85 και μεγαλύτερο από το 0.05. Άρα δεν υπάρχουν διαφορές στους μέσους όρους της αυτοεκτίμησης ανάμεσα στις ηλικιακές ομάδες των ατόμων με προβλήματα όρασης. Έτσι η μηδενική υπόθεση γίνεται δεκτή.

- Αυτοεκτίμηση & επίπεδο εκπαίδευσης

Διενεργείται ανάλυση διακύμανσης ANOVA κατά έναν παράγοντα με ανεξάρτητα δείγματα.

Πίνακας 20

Ανάλυση διακύμανσης ANOVA

Αυτοεκτίμηση					
	Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	47,514	3	15,838	,446	,722
Within Groups	1100,658	31	35,505		
Total	1148,171	34			

Στον **Πίνακα 20** παρατηρούμε τα αποτελέσματα της ανάλυσης διακύμανσης. Ο λόγος F δεν είναι σημαντικός καθώς το παρατηρούμενο επίπεδο σημαντικότητας είναι 0.72 και μεγαλύτερο από το 0.05. Άρα δεν υπάρχουν διαφορές στους μέσους όρους της αυτοεκτίμησης ανάμεσα στις ομάδες επιπέδου εκπαίδευσης των ατόμων με προβλήματα όρασης. Έτσι η μηδενική υπόθεση γίνεται δεκτή.

- Αυτοεκτίμηση & έκταση απώλειας όρασης

Για τη διερεύνηση αυτή εφαρμόζεται έλεγχος t για δύο ανεξάρτητα δείγματα.

Πίνακας 21

Διαφορές μέσων όρων ανάμεσα στις ομάδες

	Έκταση απώλειας όρασης	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Αυτοεκτίμηση	Μερική απώλεια όρασης	21	28,48	4,238	,925
	Ολική απώλεια όρασης	14	30,36	7,642	2,042

Πίνακας 22

T-test ανεξάρτητων δειγμάτων για αυτοεκτίμηση με βάση την έκταση απώλειας όρασης

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
Αυτοεκτίμηση	Equal variances assumed	2,682	,111	-,936	33	,356	-1,881	2,009	-5,968	2,206
	Equal variances not assumed			-,839	18,375	,412	-1,881	2,242	-6,584	2,823

Από τον **Πίνακα 21** δεν φαίνεται κάποια σημαντική διαφορά ανάμεσα στους μέσους όρους των ομάδων. Από τον **Πίνακα 22** όμως βλέπουμε περισσότερες λεπτομέρειες. Παρατηρούμε ότι η σημαντικότητα του ελέγχου Levene=0.11>0.05, άρα οι διακυμάνσεις των δειγμάτων είναι ίσες κι έτσι μελετούμε την πρώτη σειρά του πίνακα. Όταν οι διακυμάνσεις είναι ίσες, η τιμή κριτηρίου t=-0.94, η οποία με 33 βαθμούς ελευθερίας έχει παρατηρούμενο επίπεδο σημαντικότητας για τον δίπλευρο έλεγχο 0.36>0.05. Αυτό το αποτέλεσμα δεν είναι στατιστικώς σημαντικό, καθώς είναι μεγαλύτερο του επιπέδου σημαντικότητας που έχουμε ορίσει. Άρα από τα παραπάνω προκύπτει ότι γίνεται δεκτή η μηδενική υπόθεση, καθώς δεν υπάρχει διαφορά στους μέσους όρους της αυτοεκτίμησης αναφορικά με την έκταση της απώλειας όρασης.

Ο μέσος όρος της αυτοεκτίμησης ατόμων με μερική απώλεια όρασης της έρευνας (M=28.48, SD=4.238) δεν διαφέρει σημαντικά από τον μέσο όρο της αυτοεκτίμησης των ατόμων με ολική απώλεια όρασης (M=30.36, SD=7.642).

- Αυτοεκτίμηση & απαρχή απώλειας όρασης

Για τη διερεύνηση αυτή εφαρμόζεται έλεγχος t για δύο ανεξάρτητα δείγματα.

Πίνακας 23

Διαφορές μέσων όρων ανάμεσα στις ομάδες

	Απαρχή απώλειας όρασης	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Αυτοεκτίμηση	Εκ γενετής	27	29,52	5,584	1,075
	Επίκτητη	8	28,25	6,840	2,418

Πίνακας 24

T-test ανεξάρτητων δειγμάτων για αυτοεκτίμηση με βάση την απαρχή της απώλειας όρασης

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
Αυτοεκτίμηση	Equal variances assumed	,000	,988	,537	33	,595	1,269	2,364	-3,541	6,078
	Equal variances not assumed			,479	9,933	,642	1,269	2,646	-4,633	7,170

Από τον **Πίνακα 23** δεν φαίνεται κάποια ιδιαίτερη διαφορά ανάμεσα στους μέσους όρους των ομάδων. Από τον **Πίνακα 24** όμως βλέπουμε περισσότερες λεπτομέρειες. Παρατηρούμε ότι η σημαντικότητα του ελέγχου Levene=0.99>0.05, άρα οι διακυμάνσεις των δειγμάτων είναι ίσες κι έτσι μελετούμε την πρώτη σειρά του

πίνακα. Όταν οι διακυμάνσεις είναι ίσες, η τιμή κριτηρίου $t=0.54$, η οποία με 33 βαθμούς ελευθερίας έχει παρατηρούμενο επίπεδο σημαντικότητας για τον δίπλευρο έλεγχο $0.60 > 0.05$. Αυτό το αποτέλεσμα δεν είναι στατιστικώς σημαντικό, καθώς είναι μεγαλύτερο του επιπέδου σημαντικότητας που έχουμε ορίσει. Άρα Από τα παραπάνω προκύπτει ότι γίνεται δεκτή η μηδενική υπόθεση, καθώς δεν υπάρχει διαφορά στους μέσους όρους της αυτοεκτίμησης αναφορικά με την απαρχή της απώλειας όρασης.

Ο μέσος όρος της αυτοεκτίμησης ατόμων με εκ γενετής απώλεια όρασης της έρευνας ($M=29,52$, $SD=5,584$) δεν διαφέρει σημαντικά από τον μέσο όρο της αυτοεκτίμησης των ατόμων με επίκτητη απώλεια όρασης ($M=28,25$, $SD=6,840$).

Γίνεται δεκτή λοιπόν συνολικά η μηδενική υπόθεση, καθώς τα άτομα με προβλήματα όρασης δεν παρουσιάζουν διαφορές στην αυτοεκτίμησή τους ανάλογα με τα προσωπικά/δημογραφικά τους στοιχεία (φύλο, ηλικία, επίπεδο εκπαίδευσης, ολική ή μερική απώλεια όρασης, εγγενής ή επίκτητη απώλεια όρασης).

4. Κεφάλαιο Τέταρτο: Συμπεράσματα- Συζήτηση αποτελεσμάτων

Η συναισθηματική νοημοσύνη και η αυτοεκτίμηση είναι δύο ψυχο-συναισθηματικές έννοιες που διέπουν όλη τη ζωή του ατόμου και χαρακτηρίζουν την προσωπικότητά του. Επηρεάζουν επίσης το άτομο σε όλες τις εκφάνσεις της ζωής του σε διάφορα επίπεδα, όπως για παράδειγμα η συναισθηματική νοημοσύνη επηρεάζει την ευτυχία των ατόμων (Raimule & Bhawalkar, 2017). Δηλαδή όσο υψηλότερη συναισθηματική νοημοσύνη έχει κάποιος, τόσο πιο αποτελεσματικά μπορεί να ελέγχει τα συναισθήματά του κι έτσι τείνει να είναι ευτυχισμένος (Raimule & Bhawalkar, 2017). Άλλο παράδειγμα είναι το μοντέλο που η αυτοεκτίμηση των φοιτητών μεσολαβεί πλήρως ανάμεσα στη συναισθηματική νοημοσύνη και τη βιοτική ικανοποίηση. Αυτό σημαίνει ότι η συναισθηματική νοημοσύνη έχει σοβαρή επίδραση πάνω στη βιοτική ικανοποίηση των φοιτητών μέσω της αυτοεκτίμησής τους (Kong, Zhao & You, 2012).

Επίσης αυτές οι δύο έννοιες χαρακτηρίζονται και από διαχρονικότητα, καθώς επηρεάζουν όλα τα στάδια στη ζωή ενός ανθρώπου (παιδική, εφηβική ηλικία και ενήλικη ζωή). Ένα παράδειγμα γι αυτό είναι ότι η υψηλότερη συναισθηματική νοημοσύνη μαθητών με προβλήματα όρασης τους επηρεάζει αυξάνοντας σημαντικά τα κίνητρα που έχουν τα παιδιά αυτά για να εργαστούν μελλοντικά στην ενήλικη ζωή τους (Eniola & Adebisi, 2007). Συμπεραίνοντας έτσι ότι τα παιδιά με υψηλή συναισθηματική νοημοσύνη μπορεί να γίνουν μελλοντικά πιο υπεύθυνοι και εργατικοί ενήλικες. Επίσης σε κάποιες έρευνες (Hasanvand & Khaledian, 2012; Narasgouda & Ganihar, 2014) παρατηρήθηκε θετική σχέση της συναισθηματικής νοημοσύνης και της αυτοεκτίμησης με την ακαδημαϊκή επίδοση προπτυχιακών και μεταπτυχιακών φοιτητών. Αυτό εξηγείται από το γεγονός ότι τα άτομα που έχουν υψηλή αυτοεκτίμηση, έχουν και υψηλότερες προσδοκίες από τις επιδόσεις τους και είναι περισσότερο φιλόδοξοι για επιτυχία. Έτσι, προσπαθούν να είναι καλύτεροι φοιτητές από άλλους συνομηλίκους τους (Hasanvand & Khaledian, 2012).

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να διερευνήσει για πρώτη φορά και να καλύψει το ερευνητικό κενό που παρατηρήθηκε αναφορικά με τη συναισθηματική νοημοσύνη και την αυτοεκτίμηση των ενηλίκων με σοβαρά προβλήματα όρασης και των σχέσεων μεταξύ αυτών των δύο εννοιών, καθώς και αν παρουσιάζονται διαφορές

στη συναισθηματική νοημοσύνη και την αυτοεκτίμηση των ατόμων αυτών. Για το σκοπό αυτό μελετήθηκαν αντίστοιχα ερευνητικά ερωτήματα και διατυπώθηκαν αντίστοιχες ερευνητικές υποθέσεις.

Στην έρευνα βρέθηκε θετική, ισχυρή, στατιστικώς σημαντική σχέση ανάμεσα στη Συναισθηματική Νοημοσύνη και την αυτοεκτίμηση των ενηλίκων με σοβαρά προβλήματα όρασης. Το ίδιο βρέθηκε και με τις υποομάδες της συναισθηματικής νοημοσύνης (ευζωία, αυτοέλεγχος, συναισθηματισμός, κοινωνικότητα) συσχετιζόμενες με την αυτοεκτίμηση θετικά και στατιστικώς σημαντικά επίσης. Τα αποτελέσματα αυτά συμφωνούν με τη βιβλιογραφία για τους βλέποντες ενήλικες (Bibi, Saqlain & Mussawar, 2016; Hasanvand & Khaledian, 2012; Narasgouda & Ganihar, 2014; Tajeddini, 2014). Άρα το εύρημα αυτό ήταν αναμενόμενο και υποδηλώνει τη συμφωνία του παρόντος δείγματος ατόμων με προβλήματα όρασης με τα δείγματα βλέπόντων που βρέθηκαν σε έρευνες της διεθνούς βιβλιογραφίας. Σε αντίθεση με την παραπάνω ομοφωνία ερευνών έρχεται μία έρευνα από Ινδία (Reddy et al., 2015) όπου οι φοιτητές δεν παρουσίαζαν αντίστοιχα υψηλά επίπεδα αυτοεκτίμησης του ύψους των επιπέδων της συναισθηματικής τους νοημοσύνης. Η διαφορά στο αποτέλεσμα αυτό ανάμεσα στην παρούσα έρευνα και στην ινδική, ίσως οφείλεται στις διαφορές ανάμεσα στις δύο κουλτούρες.

Επίσης, άλλο ένα σημαντικό εύρημα είναι ότι η αυτοεκτίμηση αποτελεί προβλεπτικό παράγοντα της συναισθηματικής νοημοσύνης των ενηλίκων με σοβαρά προβλήματα όρασης. Αυτό σημαίνει ότι οι ενήλικες με σοβαρά προβλήματα όρασης όσο περισσότερη εκτίμηση αποδίδουν στην αξία του εαυτού τους, τόσο μεγαλύτερη συναισθηματική νοημοσύνη μπορεί να παρουσιάζουν. Εύρημα αναμενόμενο καθώς όσο περισσότερη αξία αποδίδει κάποιος στον εαυτό του, τόσο περισσότερο επαρκής νιώθει αναφορικά με την έκφραση, διαχείριση και κατανόηση των δικών του συναισθημάτων και των συναισθημάτων των άλλων. Σχετική με το παραπάνω εύρημα είναι η έρευνα των El Dyiar & Nagah (2012) όπου η αυτοεκτίμηση βρέθηκε προβλεπτικός παράγοντας της συναισθηματικής νοημοσύνης για βλέποντες μαθητές, όχι όμως για τους τυφλούς μαθητές της έρευνας. Αυτό το εύρημα μάλλον περισσότερο συμφωνεί παρά διαφωνεί με το εύρημα της παρούσας έρευνας, καθώς θα μπορούσαμε να θεωρήσουμε την ύπαρξη προβλεπτικής σχέσης, κάτι που υπάρχει για τους βλέποντες, αλλά τα άτομα με τύφλωση ίσως καθυστερούν χρονικά να το παρουσιάσουν (το παρουσιάζουν τελικά όχι στη μαθητική ηλικία, αλλά στην ενήλική

ζωή - όπως στην παρούσα έρευνα), καθώς χρειάζεται χρόνος εξοικείωσης λόγω του προβλήματος της όρασής τους για να οδηγηθούν σε ανάπτυξη της θετικής ιδέας του εαυτού τους και σε βελτίωση των επικοινωνιακών και συναισθηματικών νορμών μιας κοινωνίας.

Άλλο ένα εύρημα επίσης είναι ότι η συναισθηματική νοημοσύνη αποτελεί προβλεπτικό παράγοντα της αυτοεκτίμησης των ατόμων με σοβαρά προβλήματα όρασης. Το εύρημα αυτό εξηγείται με τη λογική, καθώς όσο περισσότερο μπορεί κάποιος ενήλικας να κατανοεί, να εκφράζει και να διαχειρίζεται τα συναισθήματα γενικά, τόσο περισσότερο καταφέρνει να κατανοήσει την αξία του εαυτού του νιώθοντας άτομο που κοινωνικο-συναισθηματικά και συμπεριφορικά μπορεί να αλληλεπιδράσει, να κατανοήσει, να συμμετέχει σε επικοινωνία σύνθετης φύσεως που εμπλέκει και έντονα το συναισθηματικό στοιχείο και την αποκωδικοποίησή του.

Στην παρούσα έρευνα επίσης βρέθηκε ότι δεν υπάρχει διαφορά της συναισθηματικής νοημοσύνης ανάμεσα στις ομάδες των ατόμων με προβλήματα όρασης ως προς το φύλο τους, την ηλικία τους, το επίπεδο εκπαίδευσής τους, την έκταση της απώλειας όρασης και την απαρχή της απώλειας όρασης (αλλιώς χρονολογική απώλεια όρασης). Αυτό σημαίνει ότι:

α) ο μέσος όρος της συναισθηματικής νοημοσύνης δεν διαφέρει σημαντικά ανάμεσα σε άντρες και γυναίκες με προβλήματα όρασης. Το εύρημα αυτό δείχνει ότι η συναισθηματική νοημοσύνη δεν διαφέρει ανάλογα με το φύλο του ατόμου με πρόβλημα όρασης και συμφωνεί με την αντίστοιχη βιβλιογραφία (Eniola & Adebisi, 2007; Eniola & Busari, 2007; Parween, 2015; Shnekat, 2015).

β) ο μέσος όρος της συναισθηματικής νοημοσύνης δεν διαφέρει σημαντικά ανάμεσα στις ηλικιακές ομάδες των ενηλίκων με προβλήματα όρασης, εύρημα που συμφωνεί με άλλες έρευνες (Parween, 2015). Αυτό δείχνει ότι δεν παίζει ρόλο στη συναισθηματική νοημοσύνη του το στάδιο της ενήλικης ζωής που βρίσκεται κάποιος ενήλικας με προβλήματα όρασης.

γ) ο μέσος όρος της συναισθηματικής νοημοσύνης δεν διαφέρει σημαντικά ανάμεσα στις ομάδες ανάλογα με το επίπεδο εκπαίδευσης των ατόμων με προβλήματα όρασης. Δεν παίζει ρόλο για τη συναισθηματική νοημοσύνη τους αν τα άτομα με προβλήματα όρασης είναι απόφοιτοι πρωτοβάθμιας, δευτεροβάθμιας, πανεπιστημίου ή και

μεταπτυχιακού (άτομο με διδακτορικό τίτλο δεν υπήρξε στο δείγμα της παρούσας έρευνας). Αυτό έρχεται σε αντίθεση με το εύρημα των Narasgouda και Ganihar (2014) οι οποίοι βρήκαν ότι οι με τυπική ανάπτυξη μεταπτυχιακοί φοιτητές είχαν υψηλότερη συναισθηματική νοημοσύνη από τους τυπικούς προπτυχιακούς. Η διαφορά στα δύο ευρήματα έγκειται στο ότι η προαναφερθείσα έρευνα αφορά ενήλικες με τυπική ανάπτυξη, ενώ η παρούσα έρευνα αφορά μη βλέποντες ενήλικες. Σε άλλη έρευνα που έγινε από τους Mirzaei και Saeedi (2013) σε ενήλικες εργαζόμενους με προβλήματα όρασης βρέθηκε ότι δεν υπάρχουν διαφορές στη συναισθηματική νοημοσύνη ανάμεσα σε επιτυχημένους επαγγελματίες (με υψηλά ακαδημαϊκά κριτήρια - μεταπτυχιακό και διδακτορικό τίτλο) με προβλήματα όρασης και σε μέτριας επίδοσης επαγγελματίες (με χαμηλότερα επίπεδα εκπαίδευσης) με προβλήματα όρασης. Εδώ υπάρχει συμφωνία με την παρούσα έρευνα ότι τα υψηλά ακαδημαϊκά κριτήρια δεν συνεπάγονται υψηλότερα επίπεδα συναισθηματικής νοημοσύνης των ατόμων με σοβαρά προβλήματα όρασης.

δ) η μερική ή ολική απώλεια όρασης επίσης δεν επηρεάζει τη συναισθηματική νοημοσύνη των ατόμων, γεγονός που μας δείχνει ότι η κατανόηση και διαχείριση των συναισθημάτων δεν βασίζεται στην έκταση του προβλήματος όρασης και σε τι οπτικά μηνύματα λαμβάνει κάποιος.

ε) η εκ γενετής ή επίκτητη απώλεια όρασης δεν φαίνεται να επηρεάζει τη συναισθηματική νοημοσύνη των ενηλίκων με αναπηρία όρασης. Δεν φαίνεται να επηρεάζει το χρονικό σημείο της απαρχής της απώλειας όρασης ούτε και τα υποκείμενα της έρευνας των Eniola και Busari (2007) όπου πάλι δεν παρουσιάστηκαν διαφορές στη συναισθηματική νοημοσύνη των φοιτητών ανάλογα με την έναρξη (εκ γενετής ή στην πορεία της ζωής) του προβλήματος όρασής τους. Στην έρευνα όμως του Parween (2015) βρέθηκε ότι η χρονική στιγμή της απαρχής του προβλήματος όρασης φαίνεται να επηρεάζει τη συναισθηματική νοημοσύνη των φοιτητών με αναπηρία όρασης. Συγκεκριμένα, αυτοί που χάνουν την όρασή τους μετέπειτα στη ζωή τους, φαίνονται να έχουν μεγαλύτερη συναισθηματική νοημοσύνη από αυτούς που την έχασαν νωρίτερα. Αυτό σύμφωνα με τον Parween (2015) ίσως οφείλεται στο γεγονός ότι όσοι έχασαν μετά από τη γέννησή τους την όρασή τους είχαν τη δυνατότητα να δουν τον κόσμο και να μάθουν τις ιδιαιτερότητες της συναισθηματικής συμπεριφοράς, σε αντίθεση με τους εκ γενετής τυφλούς που δεν είχαν τις κατάλληλες οπτικές μηνύματα που είχαν οι πρώτοι (Parween, 2015). Προς

υπεράσπιση όμως των ευρημάτων της παρούσας έρευνας που δεν παρουσιάζεται σημαντική διαφορά της συναισθηματικής νοημοσύνης αναφορικά με την απαρχή της απώλειας όρασης, πρέπει να αναφερθεί ότι η συναισθηματική νοημοσύνη είναι πολυεπίπεδη και πολυπαραγοντική, με σύνθετες εσωτερικές διεργασίες (όπως αυτή της διαχείρισης συναισθημάτων). Έτσι δεν δίνει κάποιο πλεονέκτημα σε όσους έχουν οπτικές μνήμες συγκριτικά με τους εκ γενετής τυφλούς.

Άλλο ένα εύρημα της παρούσας έρευνας είναι ότι δεν υπάρχει διαφορά της αυτοεκτίμησης ανάμεσα στις ομάδες των ατόμων με προβλήματα όρασης ως προς το φύλο τους, την ηλικία τους, το επίπεδο εκπαίδευσής τους, την έκταση της απώλειας όρασης και την απαρχή της απώλειας όρασης. Αυτό σημαίνει ότι:

α) ανάμεσα στα φύλα δεν βρέθηκαν διαφορές στην αυτοεκτίμηση ανδρών και γυναικών. Παρόμοιο εύρημα σε τυπικούς ενήλικες παρουσιάζουν αρκετές έρευνες (Hasanvand & Khaledian, 2012; Kong et al., 2012; Tajeddini, 2014). Άρα σε σχέση με την αυτοεκτίμησή τους οι άνδρες και οι γυναίκες με αναπηρία όρασης δεν παρουσιάζουν διαφορές από τους τυπικούς συνομηλίκους τους. Φαίνεται να μην έχουν υψηλότερη εκτίμηση του εαυτού τους οι άντρες ή οι γυναίκες με αναπηρία όρασης.

β) δεν βρέθηκαν διαφορές στην αυτοεκτίμηση ανάλογα με την ηλικία των ενηλίκων με αναπηρία όρασης. Αυτό το εύρημα σημαίνει ότι η εκτίμηση του εαυτού κάποιου με προβλήματα όρασης ίσως έχει κατά κάποιον τρόπο παγιωθεί στην ενήλικη ηλικία.

γ) ούτε το επίπεδο εκπαίδευσης παρουσίασε διαφορά στην αυτοεκτίμηση των διάφορων ομάδων. Όπως φαίνεται από το παρόν εύρημα η αυτοεκτίμηση δεν αυξάνεται με το υψηλότερο επίπεδο σπουδών. Φαίνεται ότι παράγοντες που αυξάνουν την εκτίμηση του εαυτού ενός ενήλικα με αναπηρία όρασης είναι διαφορετικοί από το επίπεδο σπουδών και είναι μάλλον πιο καθημερινοί και πιο κοντά στην καθημερινή κοινωνική του αλληλεπίδραση. Σε αντίθεση με το παρόν εύρημα έρχεται το εύρημα του Papadopoulos (2014) όπου παρουσίαζαν υψηλότερη αυτοεκτίμηση τα άτομα που είχαν υψηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης.

δ) δεν βρέθηκαν διαφορές στους ενήλικες με ολική ή μερική απώλεια όρασης. Δεν φαίνεται να επηρεάζεται η εκτίμηση που έχει κάποιος για τον εαυτό του από το αν έχει κάποια ή καθόλου οπτικά ερεθίσματα. Οι καταστάσεις που αποδίδουν αξία στο

άτομο για τον εαυτό του είναι συναισθηματικής φύσεως και όχι αισθητηριακής. Αντίθετο εύρημα αποτελεί αυτό του Papadopoulos (2014) όπου παρουσίαζαν υψηλότερη αυτοεκτίμηση τα άτομα που είχαν ολική απώλεια όρασης.

ε) διαφορές στην αυτοεκτίμηση των ατόμων με αναπηρία όρασης με εκ γενετής ή επίκτητη απώλεια όρασης δεν βρέθηκαν επίσης. Η αυτοεκτίμηση δεν διαφέρει αν κάποιος έχει χάσει την όρασή του από τη γέννηση ή αν την έχασε στην πορεία της ζωής του, καθώς η εκτίμηση που έχει κάποιος στον εαυτό του δεν καθορίζεται τόσο από τις οπτικές του εμπειρίες αλλά από όλων των ειδών τις εμπειρίες του σχετικά με τις επιτυχίες τους, τα επιτεύγματά τους, τους στόχους και τις φιλοδοξίες τους. Αντίθετο αποτέλεσμα βρήκε ο Papadopoulos (2014) όπου υψηλότερη αυτοεκτίμηση παρουσίαζαν τα άτομα που είχαν χάσει την όρασή τους εκ γενετής. Πιθανόν οι διαφορές των αποτελεσμάτων της παρούσας έρευνας με αυτήν του Papadopoulos (2014) οφείλονται στη διαφορά μεγέθους του δείγματος συμμετεχόντων των ερευνών αυτών.

5. Κεφάλαιο Πέμπτο: Προτάσεις - Περιορισμοί -

Μελλοντική Έρευνα

5.1. Προτάσεις

Παρόλο που τα δεδομένα της παρούσας έρευνας δεν φαίνονται να έχουν ιδιαίτερα χαμηλά σκορ ως προς την αυτοεκτίμηση και τη συναισθηματική νοημοσύνη των ατόμων με σοβαρά προβλήματα όρασης, υπάρχουν πάντα περιθώρια αύξησης και βελτίωσης των μεταβλητών αυτών ως προς το καλύτερο. Συνεπώς είναι θεμιτό και επιθυμητό να υπάρχουν προγράμματα ανάπτυξης της συναισθηματικής νοημοσύνης και της αυτοεκτίμησης για άτομα με προβλήματα όρασης ανεξαρτήτου ηλικίας και φύλου των συμμετεχόντων και ανεξάρτητα από την απαρχή και την έκταση του προβλήματος όρασης.

Επίσης, εφόσον βρέθηκε ότι δεν υπάρχουν διαφορές στη συναισθηματική νοημοσύνη και την αυτοεκτίμηση των ατόμων με προβλήματα όρασης ανάλογα με την εκπαίδευσή τους, προτείνεται να υπάρχουν προγράμματα ανάπτυξης της συναισθηματικής νοημοσύνης και της αυτοεκτίμησης των ατόμων αυτών στα αναλυτικά προγράμματα όλων των βαθμίδων της εκπαίδευσης, από τις βασικές μέχρι τις υψηλότερες, ώστε να λειτουργούν επικουρικά στη γενικότερη ψυχοσυναισθηματική προσαρμοστικότητα των ατόμων και συμπληρωματικά στις γνώσεις που παρέχει κάθε βαθμίδα. Είναι σαφές ότι ένα άτομο με σοβαρά προβλήματα όρασης έχει ανάγκη να έχει αναπτυγμένη συναισθηματική νοημοσύνη, ώστε να συμμετέχει ορθά σε κοινωνικές επαφές και να γίνεται κοινωνός (πομπός και δέκτης) μηνυμάτων συναισθηματικού περιεχομένου, καθώς χρειάζεται επίσης και αναπτυγμένη εκτίμηση στον εαυτό του, ώστε να νιώθει αυτοπεποίθηση για να εμπλέκεται σε πολλαπλές κοινωνικές περιστάσεις, να νιώθει αυτοπεποίθηση και ψυχική ηρεμία. Επειδή οι δύο όροι αυτοί, της συναισθηματικής νοημοσύνης και της αυτοεκτίμησης βρέθηκαν να συσχετίζονται, αλλά και να είναι ο ένας προβλεπτικός παράγοντας του άλλου, συνεπάγεται το συμπέρασμα ότι τέτοιου είδους προγράμματα ενίσχυσης του ενός όρου, σημαίνει αυτόματα και ανάπτυξη και ενίσχυση αντιστοίχως και του άλλου. Οπότε λειτουργούν ως συγκοινωνούντα δοχεία που σταδιακά θα φέρουν τη συνολική ψυχοσυναισθηματική ανάπτυξη και ολοκλήρωση του ενήλικα με σοβαρά προβλήματα όρασης.

Επίσης θα ήταν επιθυμητό να δημιουργηθούν ακόμη και πανεπιστημιακά μαθήματα και ομάδες που θα είχαν στόχο να αναπτύξουν τη ψυχοσυναισθηματική πλευρά των φοιτητών, στις οποίες θα μπορούσαν να συμπεριληφθούν και φοιτητές με προβλήματα όρασης με τις δικές τους ξεχωριστές ανάγκες. Αναφορικά με τη σχολική τάξη και την πανεπιστημιακή αίθουσα θα πρέπει πάντα να μελετώνται υπό την προϋπόθεση της συμπερίληψης του παιδιού και ενήλικα με προβλήματα όρασης στην τυπική τάξη και την εφαρμογή διαφοροποίησης ανάλογα με τις ανάγκες του εν λόγω μαθητή και φοιτητή.

Τη δουλειά των αναλυτικών προγραμμάτων των σχολικών βαθμίδων και των πανεπιστημιακών ομάδων θα μπορούσαν να συμπληρώσουν σχετικές δομές ψυχοσυναισθηματικής υποστήριξης ατόμων με προβλήματα όρασης που θα τους καθοδηγούν ανάλογα σε διαφορετικά πλαίσια που μπορεί να δραστηριοποιείται το άτομο με προβλήματα όρασης στην καθημερινότητά του. Φορείς όπως ο Φάρος Τυφλών Ελλάδος και ο Πανελλήνιος Σύνδεσμος Τυφλών θα μπορούσαν να προσφέρουν ενισχυτικά και συμπληρωματικά στη δράση τους δομημένα προγράμματα με σκοπό την ανάπτυξη της συναισθηματικής νοημοσύνης και της αυτοεκτίμησης των μελών τους με τη βοήθεια ειδικών, ψυχολόγων και εθελοντών.

Τέλος, η κρατική οργάνωση πρέπει να μεριμνήσει για τη δημιουργία συνεχών ευκαιριών βελτίωσης της συναισθηματικής νοημοσύνης και της αυτοεκτίμησης των ατόμων με σοβαρά προβλήματα όρασης μέσω επιμορφώσεων, σεμιναρίων, ημερίδων, με σκοπό την ευζωία, την αυτοβελτίωση και την ορθή ψυχοσυναισθηματική αυτοδιαχείριση των ατόμων αυτών.

5.2. Περιορισμοί

Η παρούσα έρευνα διακρίνεται από κάποιους περιορισμούς. Θα πρέπει να αναφερθεί ότι το δείγμα της έρευνας είναι σχετικά μικρό λόγω περιορισμένου χρόνου. Θα ήταν επιθυμητό να είναι μεγαλύτερο το δείγμα για μεγαλύτερη ασφάλεια των αποτελεσμάτων της έρευνας.

Επίσης τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας δεν είναι δυνατόν να γενικευτούν λόγω περιορισμών της μεθοδολογίας που ακολουθήθηκε. Για να είναι πιο ασφαλή και γενικεύσιμα τα αποτελέσματα θα μπορούσε η έρευνα να επαναληφθεί με τη μέθοδο της τυχαίας δειγματοληψίας.

Τέλος, τα εργαλεία της παρούσας έρευνας είναι ερωτηματολόγια αυτοαναφοράς και θα μπορούσαν να θέσουν σε κίνδυνο την εσωτερική εγκυρότητα, καθώς είναι δύσκολο να αποφευχθεί στην αυτοαναφορά η ψευδής δήλωση απαντήσεων των ερωτώμενων με βάση το κοινωνικώς ορθό και επιθυμητό.

5.3. Στόχοι για μελλοντική έρευνα

Με αφορμή την παρούσα έρευνα, τίθενται και κάποιοι στόχοι και προτάσεις για μελλοντικές έρευνες. Θα ήταν ενδιαφέρον να γίνει διαχρονική μελέτη της συναισθηματικής νοημοσύνης και της αυτοεκτίμησης των ατόμων με σοβαρά προβλήματα όρασης μετρώντας τα σκορ στις μεταβλητές αυτές σε διαφορετικές ηλικίες π.χ. όταν το άτομο είναι μαθητής, όταν είναι έφηβος και όταν είναι ενήλικας, ώστε να μελετηθεί η εξελικτική πορεία στα σκορ

Θα μπορούσε επίσης να γίνει συγκριτική έρευνα μεταξύ βλεπόντων και ατόμων με προβλήματα όρασης ως προς τη συναισθηματική νοημοσύνη και την αυτοεκτίμησή τους για να διευκρινιστεί κατά πόσο είναι ευκολότερο ή δυσκολότερο για τα άτομα με προβλήματα όρασης να είναι ψυχοσυναισθηματικά δυνατά σε σχέση με τους αντίστοιχους βλέποντες. Αντίστοιχη έρευνα θα μπορούσε να διεξαχθεί συγκριτικά και με άλλα άτομα με ειδικές ανάγκες όπως για παράδειγμα άτομα με προβλήματα ακοής.

Επίσης θα ήταν χρήσιμο να γίνουν παρεμβάσεις συναισθηματικής νοημοσύνης και να μελετηθεί η επίδρασή τους στην αυτοεκτίμηση και το αντίστροφο, καθώς επίσης να γίνει επανέλεγχος μετά από κάποιο χρονικό διάστημα

ώστε να μελετηθεί αν υπάρχει διατήρηση των αποτελεσμάτων αυτών των παρεμβάσεων στα άτομα με σοβαρά προβλήματα όρασης.

Τέλος, η παρούσα έρευνα εξέτασε απόψεις ενηλίκων με προβλήματα όρασης σχετικά με τη δική τους συναισθηματική νοημοσύνη με χρήση εργαλείων/ερωτηματολογίων αυτοαναφοράς. Θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί συνδυαστικά και η λήψη συνέντευξης από το οικογενειακό περιβάλλον του ατόμου με προβλήματα όρασης ώστε να καταγραφούν περισσότερα στοιχεία ενδείξεων της εξωτερικευμένης αυτοεκτίμησης και της συναισθηματικής νοημοσύνης που δείχνει το άτομο αυτό κατά την καθημερινή επαφή του με τους οικείους του. Επίσης θα μπορούσε να γίνει παρατήρηση των ενδείξεων της συναισθηματικής του νοημοσύνης και της αυτοεκτίμησης του ατόμου αυτού, όπως αυτές εξωτερικεύονται σε ένα καθημερινό περιβάλλον για το άτομο όπως είναι για παράδειγμα το περιβάλλον της εργασίας του. Έτσι θα μπορούσε να επιτευχθεί τριγωνοποίηση των μεθόδων συλλογής δεδομένων με σκοπό να μελετηθεί πιο ρεαλιστικά και ασφαλέστερα η συναισθηματική νοημοσύνη και η αυτοεκτίμηση των ατόμων αυτών. Παρόλα αυτά η παρούσα μελέτη αποτελεί μία καλή προσπάθεια συσχέτισης της συναισθηματικής νοημοσύνης και της αυτοεκτίμησης ατόμων με σοβαρά προβλήματα όρασης στον ελλαδικό χώρο.

Βιβλιογραφία

- Al-Tal, S., Fuad, A.-J., Heyam, A.-T., & Maharmeh, L. (2017). Emotional Intelligence Levels of Students with Sensory Impairment. *International Education Studies, 10*(8), 145.
- Bar-On, R. (1997). *Bar-On Emotional Quotient Inventory (EQ-i): Technical manual*. Toronto: Multi-Health Systems. The handbook of emotional intelligence. San Francisco: Jossey-Bass.
- Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental psychology, 4*(1).
- Bibi, S., Saqlain, S., & Mussawar, B. (2016). Relationship between Emotional Intelligence and Self Esteem among Pakistani University Students. *Journal of Psychology & Psychotherapy, 6*(4). doi: 10.4172/2161-0487.1000279
- Blake, T. R., & Rust, J. O. (2002). Self-esteem and self-efficacy of college students with disabilities. *College student journal, 36*(2).
- Bowen, J. (2010). Visual impairment and its impact on self-esteem. *British Journal of Visual Impairment, 28*(1), 47-56.
- Bukhari, S.R., Fatima, S.I., Rashid, A., & Saba, F. (2017). Emotional Intelligence and Self Esteem in Male and Female School Students.
- Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2000). *Μεθοδολογία Εκπαιδευτικής Έρευνας* (Κυρανάκης, Σ., Μαυράκη, Μ., Μητσοπούλου, Χ., Μπιθαρά, Π. και Φιλοπούλου, Μ., Μεταφρ.). Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Coopersmith, S. (1967). *The Antecedents of Self-esteem*. San Francisco: W.H. Freeman and Company.
- Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *psychometrika, 16*(3), 297-334.
- El Dyar, A., & Nagah, M. (2012). The Relationship between Self-Esteem, Achievement Motivation and Emotional Intelligence for a Sample of Blind and Non-Blind Children. *Journal of the Social Sciences, 40*(2).

- Eniola, M.S. (2007). The influence of emotional intelligence and self-regulation strategies on remediation of aggressive behaviours in adolescent with visual impairment. *Ethno-Med*, 1(1), 71-77.
- Eniola, M.S., & Adebisi, K. (2007). Emotional intelligence and goal setting—an investigation into interventions to increase motivation to work among visually impaired students in Nigeria. *British Journal of Visual Impairment*, 25(3), 249-253.
- Eniola, M., & Busari, A. (2007). Emotional intelligence in promoting self-efficacy of the visually impaired fresh students of federal college of education (special) Oyo, Nigeria. *The Social Sciences Medwell Journal*, 2(2), 152-155.
- Garaigordobil, M., & Bernarás, E. (2009). Self-concept, self-esteem, personality traits and psychopathological symptoms in adolescents with and without visual impairment. *The Spanish journal of psychology*, 12(1), 149-160.
- Gardner, H. (1983). *Frames of mind: The theory of multiple intelligences*: Basic books.
- Gecas, V. (1981). Contexts of Socialization. In M. Rosenberg & R.H. Turner (1981). *Social Psychology: Sociological Perspectives* (pp. 165-199). New York: Basic Books.
- Goleman, D. (1995). *Η Συναισθηματική Νοημοσύνη*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Griffin-Shirley, N., & Nes, S.L. (2005). Self-esteem and empathy in sighted and visually impaired preadolescents. *Journal of Visual Impairment & Blindness*, 99(5), 276.
- Hasanvand, B., & Khaledian, M. (2012). The relationship of emotional intelligence with self-esteem and academic progress. *International Journal of Psychology and Behavioral Sciences*, 2(6), 231-236.
- Hogg, M. A., & Vaughan, G. M. (2010). *Κοινωνική Ψυχολογία*. (Χαντζή, Α., Ελληνική Επιμέλεια). Αθήνα: Gutenberg.
- Howitt, D., & Cramer, D. (2010). *Στατιστική με το spss 16* (Σ. Π. Κονάκος, Μεταφρ.). Αθήνα: Κλειδάριθμος.

- Huurre, T., & Aro, H. (1998). Psychosocial development among adolescents with visual impairment. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 7(2), 73-78.
- James, W. (1890). *The Principles of Psychology*. New York: Dover publications.
- Jenaabadi, H. (2014). Studying the Relation Between Emotional Intelligence and Self Esteem with Academic Achievement. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 114, 203-206. doi: <http://dx.doi.org/10.1016/j.sbspro.2013.12.685>
- Kong, F., Zhao, J., & You, X. (2012). Emotional intelligence and life satisfaction in Chinese university students: The mediating role of self-esteem and social support. *Personality and Individual Differences*, 53(8), 1039-1043.
- Martín-Albo, J., Núñez, J. L., Navarro, J. G., & Grijalvo, F. (2007). The Rosenberg Self-Esteem Scale: translation and validation in university students. *The Spanish journal of psychology*, 10(2), 458-467.
- Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological review*, 50(4), 370-396.
- Mayer, J.D., Caruso, D.R., & Salovey, P. (1999). Emotional intelligence meets traditional standards for an intelligence. *Intelligence*, 27(4), 267-298.
- Mayer, J.D., & Salovey, P. (1993). The intelligence of emotional intelligence. *Intelligence*, 17(4), 433-442.
- Mirzaei, S., & Saedi, R. (2013). Comparison of Emotional Intelligence and Personality Traits of the Successful and Normal individual with Visual Impairments in Tehran City. *International Journal of Applied Psychology*, 3(3), 83-87.
- Mohzan, M.A.M., Hassan, N., & Halil, N.A. (2012). The Influence of Emotional Intelligence on Academic Achievement. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 90, 303-312. doi: <http://dx.doi.org/10.1016/j.sbspro.2013.07.095>
- Narasgouda, S.A., & Ganihar, N.N. (2014). A Study of Emotional Intelligence and Self Esteem In Relation to Academic Achievement of Student-Teachers of Colleges of Education. *International Educational E-Journal*, 3(4), pp.118-128. ISSN 2277-2456

- Papadopoulos, K. (2014). The impact of individual characteristics in self-esteem and locus of control of young adults with visual impairments. *Research in Developmental Disabilities*, 35(3), 671-675. doi: <https://doi.org/10.1016/j.ridd.2013.12.009>
- Parween, S. (2015). Variables Influencing Emotional Intelligence of Visually Impaired Students in Higher Education. *Disability, CBR & Inclusive Development*, 26(1), 97-108.
- Payne, W.L. (1985). A study of emotion: Developing emotional intelligence; self-integration; relating to fear, pain and desire. (Unpublished UMI Dissertation).
- Petrides, K. V. (2009). Psychometric properties of the trait emotional intelligence questionnaire (TEIQue). In *Assessing emotional intelligence* (pp. 85-101). Springer US.
- Petrides, K.V., Frederickson, N., & Furnham, A. (2004). The role of trait emotional intelligence in academic performance and deviant behavior at school. *Personality and individual differences*, 36(2), 277-293.
- Petrides, K.V., & Furnham, A. (2001). Trait emotional intelligence: Psychometric investigation with reference to established trait taxonomies. *European journal of personality*, 15(6), 425-448.
- Petrides, K. V. & Furnham, A. (2003). Trait emotional intelligence: Behavioural validation in two studies of emotion recognition and reactivity to mood induction. *European Journal of Personality*, 17, 39-57.
- Petrides, K., & Furnham, A. (2006). The role of trait emotional intelligence in a gender- specific model of organizational variables. *Journal of Applied Social Psychology*, 36(2), 552-569.
- Petrides, K.V., Pita, R., & Kokkinaki, F. (2007). The location of trait emotional intelligence in personality factor space. *British journal of psychology*, 98(2), 273-289.

- Qualter, P., Gardner, K.J., & Whiteley, H.E. (2007). Emotional intelligence: Review of research and educational implications. *Pastoral care in education*, 25(1), 11-20.
- Raimule, M., & Bhawalkar, J. (2017). A comparative assessment of emotional intelligences and happiness index among normal sighted and visually impaired students. *International Journal Of Community Medicine And Public Health*, 2(4), 431-434.
- Reddy, S., Vyas, P., Mehta, N., & Prasad, K. (2015). Emotional intelligence and self-esteem among undergraduate students. *International Journal of Education and Management Studies*, 5(4), 315.
- Rey, L., Extremera, N., & Pena, M. (2011). Perceived emotional intelligence, self-esteem and life satisfaction in adolescents. *Psychosocial Intervention*, 20(2), 227-234.
- Roe, J. (2008). Social inclusion: meeting the socio-emotional needs of children with vision needs. *British Journal of Visual Impairment*, 26(2), 147-158.
- Rosenberg, M. (1965). *Society and Adolescent Self-image*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Rosenberg, M. (1979). *Conceiving the Self*. New York: Basic Books.
- Shnekat, F. (2015). Emotional Intelligence Differences between the Normal, the Blind and the Deaf in Adolescence in a Jordanian Sample. *International Journal of Education*, 7(2), 392-414.
- Stamatopoulou, M., Galanis, P., & Prezerakos, P. (2016). Psychometric properties of the Greek translation of the trait emotional intelligence questionnaire-short form (TEIQue-SF). *Personality and Individual Differences*, 95, 80-84.
- Tajeddini, R. (2014). Emotional Intelligence and Self Esteem among Indian and Foreign Students–(A Comparative Study). *International Journal Of Humanities And Social Science Invention*, 3(6), 16-25.
- Thorndike, E.L. (1920). Intelligence and its uses. *Harper's magazine*.

- Αργυρόπουλος, Β. (2005). Η αξιολόγηση της λειτουργικής όρασης των παιδιών με σοβαρά προβλήματα όρασης: Μία πολυδιάστατη και σύνθετη διαδικασία. *Πρακτικά 5ου Πανελληνίου Συνεδρίου της ΟΜΕΠ*(pp. 311-319). Βόλος
- Αργυρόπουλος, Β. (2011). Η εκπαίδευση παιδιών με σοβαρά προβλήματα όρασης: ερευνητική και πρακτική προσέγγιση στο χώρο της διδασκαλίας. In Σ. Παντελιάδου & Β. Αργυρόπουλος (Eds.), *Ειδική Αγωγή. Από την έρευνα στη διδακτική πράξη*. (pp. 29-81). Αθήνα: Πεδίο.
- Κασσωτάκης, Μ. & Φλουρής, Γ. (2006). *Μάθηση και διδασκαλία. Τομ. Α'.* Αθήνα: Εκδ. Συγγραφέων.
- Κατσή, Α., Σιδερίδης, Γ., & Εμβαλωτής, Α. (2010). *Στατιστικές Μέθοδοι στις Κοινωνικές Επιστήμες*. Αθήνα: Τόπος.
- Κατσούλης, Φ. & Χαλικιά, Ι. (2007). *Εισαγωγή στην εκπαίδευση των μαθητών με μερική ή ολική απώλεια όρασης*. Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο.
- Μαριδάκη-Κασσωτάκη, Αικ. (2011). Συναισθηματική Νοημοσύνη: Εννοιολογικές διασαφήσεις, θεωρητικά μοντέλα, αξιολόγηση και πρακτικές εφαρμογές. *Επιστήμες Αγωγής*, 1, 47-61.
- Ουζούνη, Χ., & Νακάκης, Κ. (2011). 'Η αξιοπιστία και η Εγκυρότητα των εργαλείων Μέτρησης σε Ποσοτικές μελέτες. *Νοσηλευτική*, 50(2), 231-239.
- Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (2018) ICD-11 Mortality and Morbidity Statistics. Retrieved 12/7/2018, from <https://icd.who.int/browse11/l-m/en#/http%3a%2f%2fid.who.int%2fid%2fentity%2f1103667651>
- Παΐσιος, Ν. (2011). Η εμπειρία ενός τυφλού ως φοιτητή και ως δασκάλου. In Α. Ζώνιου-Σιδέρη & Η. Σπανδάγου (Eds.), *Εκπαίδευση και Τύφλωση*. (pp. 338-360). Αθήνα: Πεδίο.
- Παπάνης, Ε. (2011). *Η αυτοεκτίμηση. Θεωρία και αξιολόγηση*. Αθήνα: Ι. Σιδέρης.
- Πλατσίδου, Μ. (2010). *Η Συναισθηματική Νοημοσύνη. Θεωρητικά Μοντέλα, Τρόποι Μέτρησης και Εφαρμογές στην Εκπαίδευση και στην Εργασία*. Αθήνα: Gutenberg.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α - ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

Συναισθηματική Νοημοσύνη & Αυτοεκτίμηση ατόμων με προβλήματα όρασης

Αγαπητέ/ή,

Στο πλαίσιο των μεταπτυχιακών μου σπουδών στο ΠΜΣ "Ειδική Αγωγή" του Παιδαγωγικού Τμήματος Ειδικής Αγωγής του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, εκπονώ διπλωματική εργασία που διερευνά τη Συναισθηματική Νοημοσύνη & την Αυτοεκτίμηση ατόμων με προβλήματα όρασης. Με σκοπό να εξάγω ερευνητικά συμπεράσματα σας καλώ να συμπληρώσετε το παρόν ερωτηματολόγιο.

Τονίζεται ότι το ερωτηματολόγιο αυτό είναι ανώνυμο και εξυπηρετεί αποκλειστικά ερευνητικούς σκοπούς. Η συμπλήρωσή του είναι σύντομη και αποτελεί καθοριστικό παράγοντα επιτυχίας της έρευνας.

Σας ευχαριστώ πολύ για τη συμμετοχή και βοήθειά σας!

Προσωπικά Στοιχεία

Παρακαλώ συμπληρώστε τα στοιχεία που σας αφορούν:

1. Φύλο

- Άνδρας
- Γυναίκα

2. Ηλικία

- Έως 25 ετών
- 26 - 35 ετών
- 36- 45 ετών
- 46 ετών και άνω

3. Επίπεδο εκπαίδευσης

- Πρωτοβάθμια εκπαίδευση
- Δευτεροβάθμια εκπαίδευση
- Πανεπιστημιακή εκπαίδευση
- Μεταπτυχιακή εκπαίδευση
- Διδακτορικός τίτλος

4. Απώλεια όρασης

- Μερική απώλεια
- Ολική απώλεια

5. Απαρχή απώλειας όρασης

- Εκ γενετής
- Επίκτητη

Συναισθηματική Νοημοσύνη

Οδηγίες: Σας παρακαλούμε να επισημάνετε τον αριθμό που αντανακλά καλύτερα το βαθμό συμφωνίας ή διαφωνίας σας με κάθε μια από τις προτάσεις που ακολουθούν. Όσο πιο πολύ διαφωνείτε με μια πρόταση, τόσο η απάντησή σας θα πλησιάζει το «1». Αντίθετα, όσο πιο πολύ συμφωνείτε, τόσο η απάντησή σας θα πλησιάζει το «7». Μη σκέφτεστε πολύ ώρα για την ακριβή σημασία των προτάσεων. Δουλέψτε γρήγορα και προσπαθήστε να απαντήσετε όσο το δυνατόν με μεγαλύτερη ακρίβεια. Σας υπενθυμίζουμε ότι δεν υπάρχουν σωστές ή λάθος απαντήσεις.

Διαβάθμιση κλίμακας:

1 = Διαφωνώ απόλυτα

2= Διαφωνώ αρκετά

3= Διαφωνώ εν μέρει

4= Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ

5= Συμφωνώ εν μέρει

6= Συμφωνώ αρκετά

7= Συμφωνώ απόλυτα

1. Δε δυσκολεύομαι καθόλου να εκφράσω τα συναισθήματά μου με λόγια.

1 2 3 4 5 6 7

Διαφωνώ Απόλυτα Συμφωνώ Απόλυτα

2. Συχνά το βρίσκω δύσκολο να δω τα πράγματα από την οπτική γωνία των άλλων.

1 2 3 4 5 6 7

Διαφωνώ Απόλυτα Συμφωνώ Απόλυτα

3. Γενικά είμαι ένα ιδιαίτερα δραστήριο άτομο με στόχους.

1 2 3 4 5 6 7

Διαφωνώ Απόλυτα Συμφωνώ Απόλυτα

4. Συνήθως μου είναι δύσκολο να ελέγξω τα συναισθήματά μου.

1 2 3 4 5 6 7

Διαφωνώ Απόλυτα Συμφωνώ Απόλυτα

5. Γενικά δε βρίσκω τη ζωή διασκεδαστική.

1 2 3 4 5 6 7

Διαφωνώ Απόλυτα Συμφωνώ Απόλυτα

6. Μπορώ να χειριστώ αποτελεσματικά τους άλλους ανθρώπους.

1 2 3 4 5 6 7

Διαφωνώ Απόλυτα Συμφωνώ Απόλυτα

7. Έχω την τάση να αλλάζω γνώμη συχνά.

1 2 3 4 5 6 7

Διαφωνώ Απόλυτα Συμφωνώ Απόλυτα

8. Γενικά δυσκολεύομαι να κατανοήσω τι ακριβώς νιώθω.

1 2 3 4 5 6 7

Διαφωνώ Απόλυτα Συμφωνώ Απόλυτα

9. Πιστεύω πως έχω πολλά χαρίσματα.

1 2 3 4 5 6 7

Διαφωνώ Απόλυτα Συμφωνώ Απόλυτα

10. Συχνά δυσκολεύομαι να υπερασπισθώ τα δικαιώματά μου.

1 2 3 4 5 6 7

Διαφωνώ Απόλυτα Συμφωνώ Απόλυτα

11. Συνήθως μπορώ να επηρεάσω τα συναισθήματα των άλλων ανθρώπων.

1 2 3 4 5 6 7

Διαφωνώ Απόλυτα Συμφωνώ Απόλυτα

12. Γενικά είμαι απαισιόδοξος άνθρωπος.

1 2 3 4 5 6 7

Διαφωνώ Απόλυτα Συμφωνώ Απόλυτα

13. Οι κοντινοί μου άνθρωποι παραπονιούνται ότι δεν τους συμπεριφέρομαι σωστά.

1 2 3 4 5 6 7

Διαφωνώ Απόλυτα Συμφωνώ Απόλυτα

14. Συνήθως δυσκολεύομαι να προσαρμόζω τη ζωή μου ανάλογα με τις περιστάσεις.

1 2 3 4 5 6 7

Διαφωνώ Απόλυτα Συμφωνώ Απόλυτα

15. Γενικά, είμαι ικανός να αντιμετωπίσω το άγχος.

1 2 3 4 5 6 7

Διαφωνώ Απόλυτα Συμφωνώ Απόλυτα

16. Συχνά δυσκολεύομαι να δείχνω στοργή στους κοντινούς μου ανθρώπους.

1 2 3 4 5 6 7

Διαφωνώ Απόλυτα Συμφωνώ Απόλυτα

17. Συνήθως μπορώ να «μπω στη θέση του άλλου» και να καταλάβω τα συναισθήματά του.

1 2 3 4 5 6 7

Διαφωνώ Απόλυτα Συμφωνώ Απόλυτα

18. Δεν έχω αρκετά κίνητρα στη ζωή μου.

1 2 3 4 5 6 7

Διαφωνώ Απόλυτα Συμφωνώ Απόλυτα

19. Συνήθως μπορώ να βρω τρόπους να ελέγξω τα συναισθήματά μου όταν το θέλω.

1 2 3 4 5 6 7

Διαφωνώ Απόλυτα Συμφωνώ Απόλυτα

20. Σε γενικές γραμμές, είμαι ευχαριστημένος από τη ζωή μου.

1 2 3 4 5 6 7

Διαφωνώ Απόλυτα Συμφωνώ Απόλυτα

21. Θα περιέγραφα τον εαυτό μου ως καλό διαπραγματευτή.

1 2 3 4 5 6 7

Διαφωνώ Απόλυτα Συμφωνώ Απόλυτα

22. Συχνά ανακατεύομαι σε καταστάσεις και αργότερα το μετανιώνω.

1 2 3 4 5 6 7

Διαφωνώ Απόλυτα Συμφωνώ Απόλυτα

23. Συχνά, σταματώ αυτό που κάνω και συγκεντρώνομαι σε αυτό που νιώθω.

1 2 3 4 5 6 7

Διαφωνώ Απόλυτα Συμφωνώ Απόλυτα

24. Αισθάνομαι καλά με τον εαυτό μου.

1 2 3 4 5 6 7

Διαφωνώ Απόλυτα Συμφωνώ Απόλυτα

25. Έχω την τάση να υποχωρώ ακόμη και όταν γνωρίζω πως έχω δίκιο.

1 2 3 4 5 6 7

Διαφωνώ Απόλυτα Συμφωνώ Απόλυτα

26. Πιστεύω πως δεν έχω καθόλου επιρροή στα συναισθήματα των άλλων.

1 2 3 4 5 6 7

Διαφωνώ Απόλυτα Συμφωνώ Απόλυτα

27. Πιστεύω ότι γενικά τα πράγματα θα εξελιχθούν καλά στη ζωή μου.

1 2 3 4 5 6 7

Διαφωνώ Απόλυτα Συμφωνώ Απόλυτα

28. Δυσκολεύομαι να δεθώ πολύ ακόμη και με όσους βρίσκονται πολύ κοντά μου.

1 2 3 4 5 6 7

Διαφωνώ Απόλυτα Συμφωνώ Απόλυτα

29. Γενικά, μπορώ να προσαρμόζομαι σε καινούρια περιβάλλοντα και καταστάσεις.

1 2 3 4 5 6 7

Διαφωνώ Απόλυτα Συμφωνώ Απόλυτα

30. Οι άλλοι με θαυμάζουν γιατί είμαι «άνετος».

1 2 3 4 5 6 7

Διαφωνώ Απόλυτα Συμφωνώ Απόλυτα

Αυτοεκτίμηση

Ακολουθούν κάποιες ερωτήσεις που αφορούν την γενική εντύπωση που έχεις για τον εαυτό σου. Παρακαλώ σημείωσε πόσο συμφωνείς ή διαφωνείς με τις ακόλουθες προτάσεις.

1. Συνολικά, είμαι ευχαριστημένος/ευχαριστημένη με τον εαυτό μου.

- Συμφωνώ Απόλυτα
- Συμφωνώ
- Διαφωνώ
- Διαφωνώ Απόλυτα

2. Μερικές φορές αισθάνομαι ότι δεν είμαι καθόλου καλός/καλή στις υποχρεώσεις μου.

- Συμφωνώ Απόλυτα
- Συμφωνώ
- Διαφωνώ
- Διαφωνώ Απόλυτα

3. Αισθάνομαι ότι ως άτομο με χαρακτηρίζει ένας αριθμός από καλά χαρακτηριστικά.

- Συμφωνώ Απόλυτα
- Συμφωνώ
- Διαφωνώ
- Διαφωνώ Απόλυτα

4. Είμαι ικανός/ικανή να κάνω πράγματα τόσο καλά, όσο και οι άλλοι άνθρωποι.

- Συμφωνώ Απόλυτα
- Συμφωνώ
- Διαφωνώ
- Διαφωνώ Απόλυτα

5. Αισθάνομαι ότι δεν έχω πολλά πράγματα για τα οποία μπορώ να είμαι υπερήφανος/υπερήφανη για τον εαυτό μου.

- Συμφωνώ Απόλυτα
- Συμφωνώ
- Διαφωνώ
- Διαφωνώ Απόλυτα

6. Μερικές φορές νιώθω άχρηστος/άχρηστη.

- Συμφωνώ Απόλυτα
- Συμφωνώ
- Διαφωνώ
- Διαφωνώ Απόλυτα

7. Αισθάνομαι ότι αξίζω ως άτομο τουλάχιστον όσο και οι άλλοι άνθρωποι.

- Συμφωνώ Απόλυτα
- Συμφωνώ
- Διαφωνώ
- Διαφωνώ Απόλυτα

8. Εύχομαι να σεβόμουν περισσότερο τον εαυτό μου.

- Συμφωνώ Απόλυτα
- Συμφωνώ
- Διαφωνώ
- Διαφωνώ Απόλυτα

9. Τελικά, τείνω να θεωρήσω ότι με χαρακτηρίζει η αποτυχία σαν άτομο.

- Συμφωνώ Απόλυτα
- Συμφωνώ
- Διαφωνώ
- Διαφωνώ Απόλυτα

10. Έχω θετική στάση απέναντι στον εαυτό μου.

- Συμφωνώ Απόλυτα
- Συμφωνώ
- Διαφωνώ
- Διαφωνώ Απόλυτα

Petrides, K. V. & Furnham, A. (2006). The role of trait emotional intelligence in a gender-specific model of organizational variables. *Journal of Applied Social Psychology*, 36, 552-569.

Rosenberg, M. (1965). *Society and the adolescent self-image*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β - ΠΙΝΑΚΕΣ & ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ SPSS

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
,929	30

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
,895	10

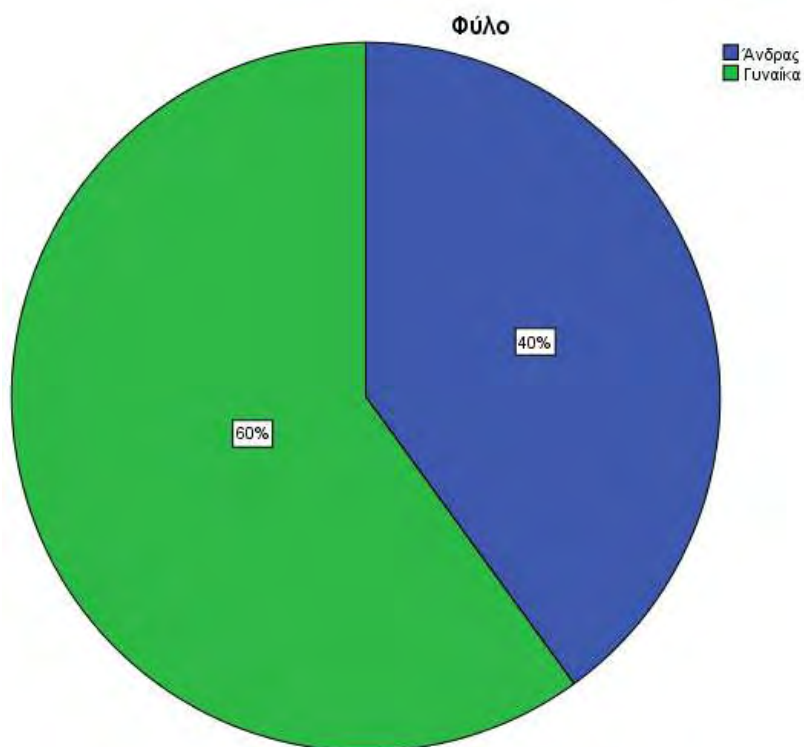
pr_stoixeia_gender					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	male	14	40,0	40,0	40,0
	female	21	60,0	60,0	100,0
	Total	35	100,0	100,0	

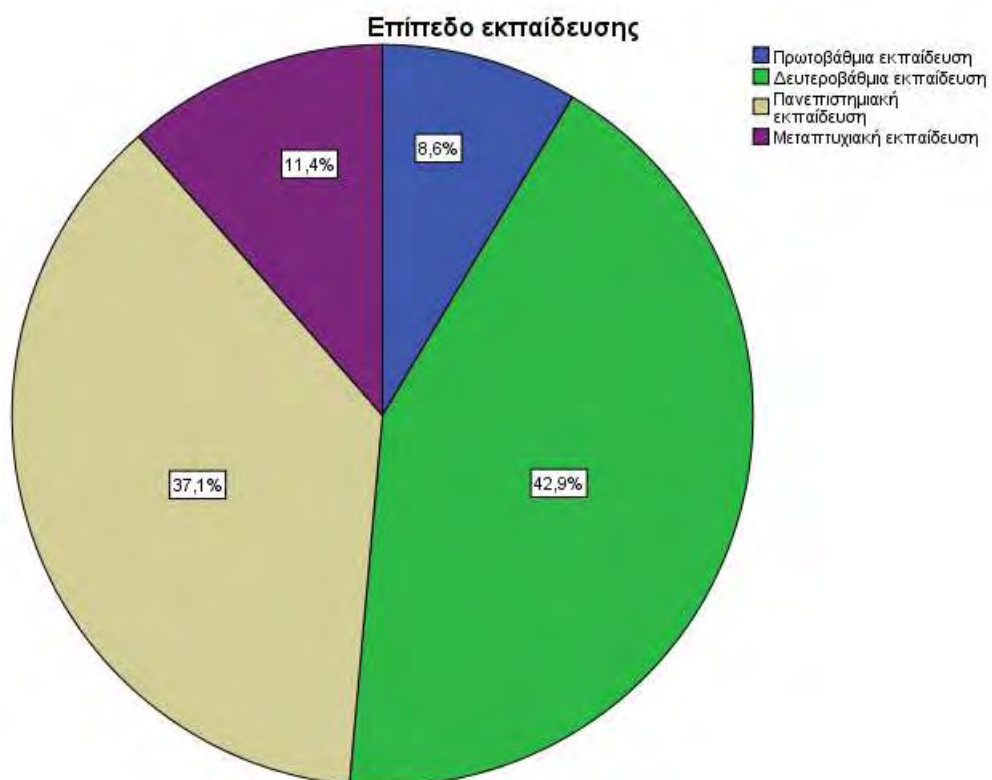
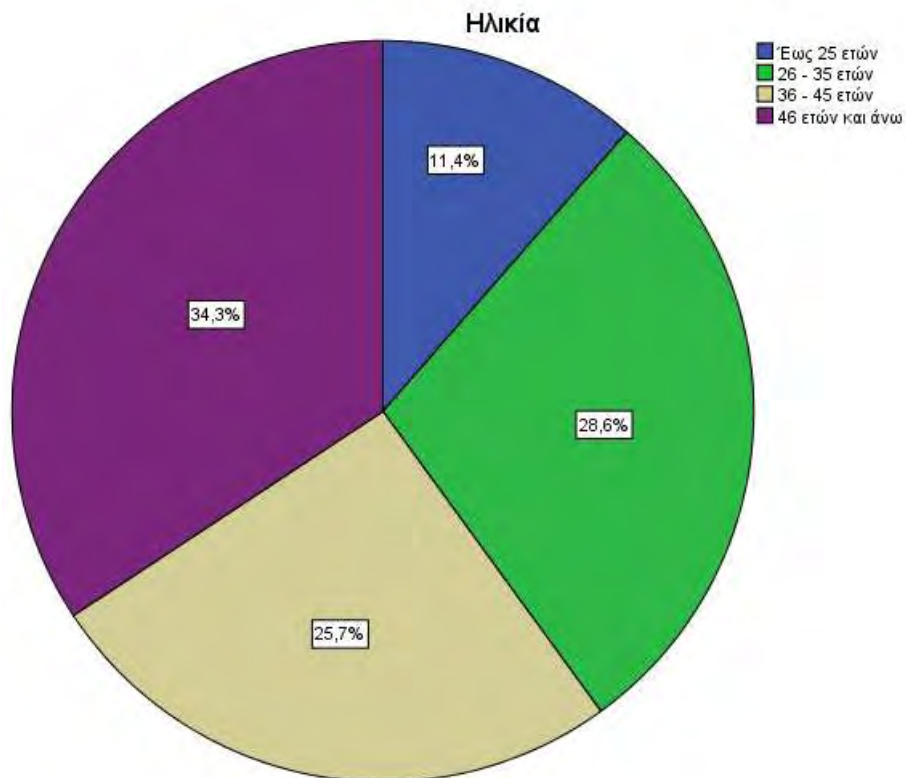
pr_stoixeia_age					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	eos 25 etwn	4	11,4	11,4	11,4
	26 - 35 etwn	10	28,6	28,6	40,0
	36 - 45 etwn	9	25,7	25,7	65,7
	46 etwn kao anw	12	34,3	34,3	100,0
	Total	35	100,0	100,0	

pr_stoixeia_epipedo_ekpaidefshs					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	prwtovathmia ekpaidefsh	3	8,6	8,6	8,6
	defterovathmia ekpaidefsh	15	42,9	42,9	51,4
	panepisthmiakh ekpaidefsh	13	37,1	37,1	88,6
	metaptuxiakh ekpaidefsh	4	11,4	11,4	100,0
	Total	35	100,0	100,0	

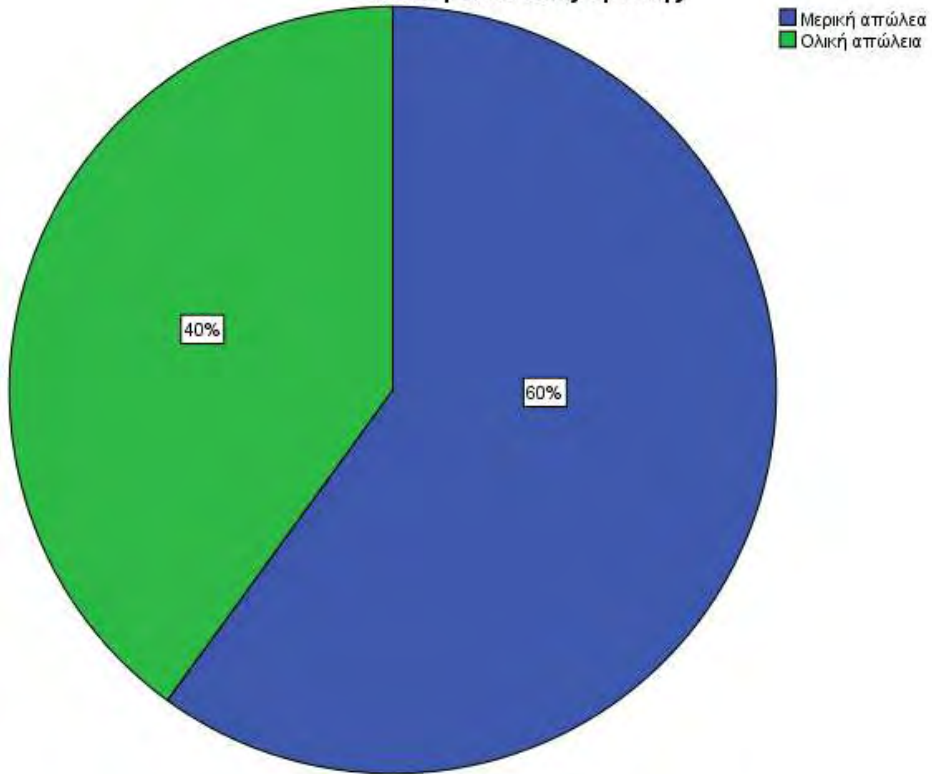
pr_stoixeia_apwleia_orashs					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	meriki apwleia	21	60,0	60,0	60,0
	oliki apwleia	14	40,0	40,0	100,0
	Total	35	100,0	100,0	

pr_stoixeis_aparxh_apwleias_orashs					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ek geneths	27	77,1	77,1	77,1
	epikhthh	8	22,9	22,9	100,0
	Total	35	100,0	100,0	

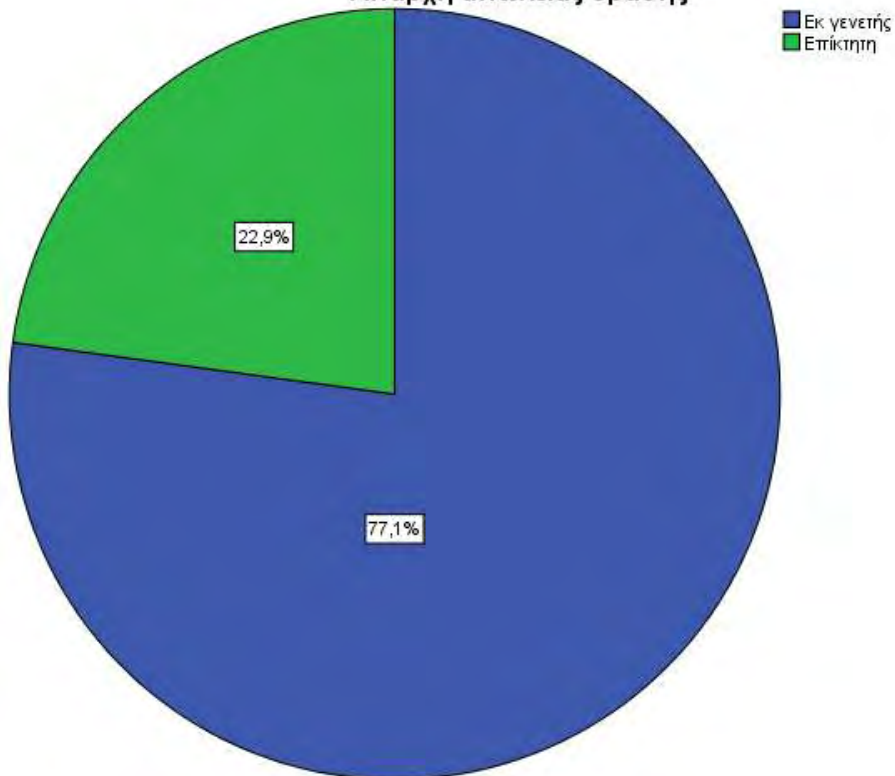

Έκταση απώλειας όρασης

Απαρχή απώλειας όρασης

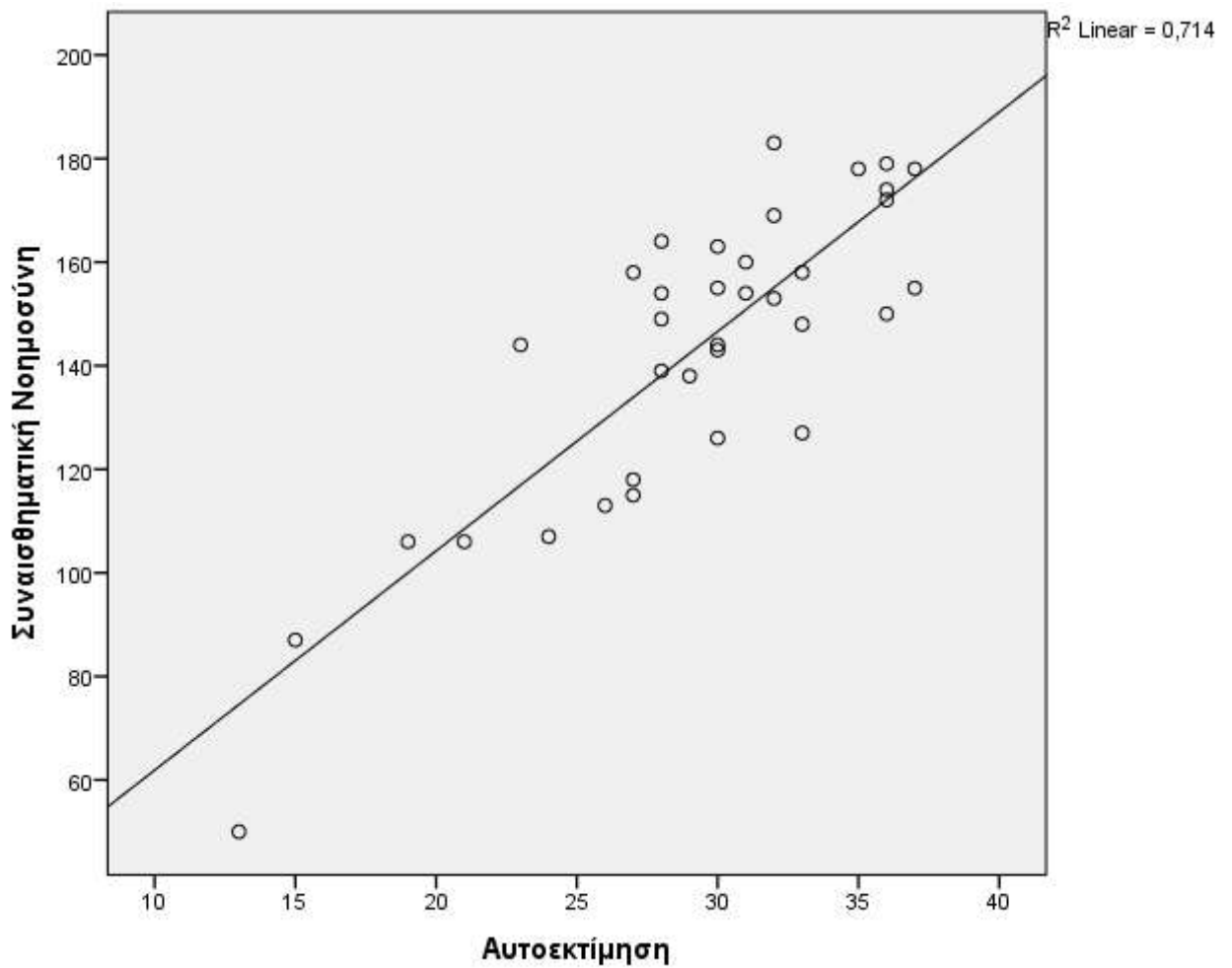
Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
TOTAL_EI_SUM	35	50	183	143,34	29,132
WELLBEING_EI_SUBCAT	35	6	40	30,17	8,330
SELFCONTROL_EI_SUBCAT	35	11	38	26,66	5,729
EMOTIONALITY_EI_SUBCAT	35	15	50	39,46	7,827
SOCIABILITY_EI_SUBCAT	35	9	37	26,23	6,155
TOTAL_SE_SUM	35	13	37	29,23	5,811
Valid N (listwise)	35				

Correlations

		TOTAL_EI_SU M	TOTAL_SE_SU M
TOTAL_EI_SUM	Pearson Correlation	1	,845**
	Sig. (2-tailed)		,000
	N	35	35
TOTAL_SE_SUM	Pearson Correlation	,845**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	
	N	35	35

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Correlations

		TOTAL_EI_SUM	WELLBEING_EI_SUBCAT	SELFCONTROL_EI_SUBCAT	EMOTIONALITY_EI_SUBCAT	SOCIABILITY_EI_SUBCAT	TOTAL_SELF_SUM
TOTAL_EI_SUM	Pearson Correlation	1	,901**	,865**	,864**	,819**	,845**
	Sig. (2-tailed)		,000	,000	,000	,000	,000
	N	35	35	35	35	35	35
WELLBEING_EI_SUBCAT	Pearson Correlation	,901**	1	,705**	,703**	,647**	,852**
	Sig. (2-tailed)	,000		,000	,000	,000	,000
	N	35	35	35	35	35	35
SELFCONTROL_EI_SUBCAT	Pearson Correlation	,865**	,705**	1	,692**	,675**	,787**
	Sig. (2-tailed)	,000	,000		,000	,000	,000
	N	35	35	35	35	35	35

EMOTION	Pearson	,864**	,703**	,692**	1	,617**	,580**
ALITY_EI_	Correlation						
SUBCAT	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000		,000	,000
	N	35	35	35	35	35	35
SOCIABIL	Pearson	,819**	,647**	,675**	,617**	1	,723**
ITY_EI_S	Correlation						
UBCAT	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,000		,000
	N	35	35	35	35	35	35
TOTAL_S	Pearson	,845**	,852**	,787**	,580**	,723**	1
E_SUM	Correlation						
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,000	,000	
	N	35	35	35	35	35	35

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,845 ^a	,714	,705	3,154

a. Predictors: (Constant), Συναισθηματική Νοημοσύνη

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B	
		B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound
1	(Constant)	5,065	2,714		1,866	,000	-,457	10,587
	TOTAL_EI_SUM	,169	,019	,845	9,080	,000	,131	,206

a. Dependent Variable: Αυτοεκτίμηση

Group Statistics

	pr_stoixeia_gender	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
TOTAL_EI_SUM	male	14	135,57	36,681	9,803
	female	21	148,52	22,311	4,869

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means					95% Confidence Interval of the Difference	
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	Lower	Upper
TOTAL_EI_SUM	Equal variances assumed	4,617	,039	-1,302	33	,202	-12,952	9,951	-33,197	7,292
	Equal variances not assumed			-1,183	19,435	,251	-12,952	10,946	-35,827	9,923

ANOVA

TOTAL_EI_SUM

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	1570,236	3	523,412	,595	,623
Within Groups	27285,650	31	880,182		
Total	28855,886	34			

ANOVA

TOTAL_EI_SUM

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	1549,659	3	516,553	,586	,628
Within Groups	27306,227	31	880,846		
Total	28855,886	34			

Group Statistics

		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
TOTAL_EI_SUM	merikh apwleia orashs	21	141,62	23,166	5,055
	olikh apwleia orashs	14	145,93	37,176	9,936

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
TOTAL_EI_SUM	Equal variances assumed	1,239	,274	-,424	33	,675	-4,310	10,175	-25,011	16,392
	Equal variances not assumed			-,387	19,742	,703	-4,310	11,148	-27,583	18,964

Group Statistics

		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
TOTAL_EI_SUM	ek geneths	27	145,70	26,441	5,089
	epikhth	8	135,38	37,834	13,376

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
TOTAL_EI_SUM	Equal variances assumed	,499	,485	,878	33	,386	10,329	11,767	-13,611	34,268
	Equal variances not assumed			,722	9,121	,489	10,329	14,312	-21,981	42,638

Group Statistics

	pr_stoixeia_gender	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
TOTAL_SE_SUM	male	14	28,07	7,570	2,023
	female	21	30,00	4,313	,941

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	Lower	Upper
TOTAL_SE_SUM	Equal variances assumed	4,153	,050	-,961	33	,344	-1,929	2,007	-6,012	2,155

Equal variance assumed			-	18,66	,398	-1,929	2,231	-	2,747
			,86	7				6,604	
			4						

ANOVA

TOTAL_SE_SUM

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	29,466	3	9,822	,272	,845
Within Groups	1118,706	31	36,087		
Total	1148,171	34			

ANOVA

TOTAL_SE_SUM

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	47,514	3	15,838	,446	,722
Within Groups	1100,658	31	35,505		
Total	1148,171	34			

Group Statistics

	pr_stoixeia_apwleia_orashs	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
TOTAL_SE_SUM	merikh apwleia orashs	21	28,48	4,238	,925
	olikh apwleia orashs	14	30,36	7,642	2,042

Independent Samples Test

Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
							Lower	Upper

TOTAL_SE_SUM	Equal variances assumed	2,682	,111	- ,936	33	,356	-1,881	2,009	- 5,968	2,206
	Equal variances not assumed			- ,839	18,375	,412	-1,881	2,242	- 6,584	2,823

Group Statistics

	pr_soixeia_aparxh_apwleias_orashs	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
TOTAL_SE_SUM	ek geneths	27	29,52	5,584	1,075
	epikthth	8	28,25	6,840	2,418

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
TOTAL_SE_SUM	Equal variances assumed	,000	,988	,537	33	,595	1,269	2,364	- 3,541	6,078
	Equal variances not assumed			,479	9,933	,642	1,269	2,646	- 4,633	7,170